هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

63

سالّی/ 2010 – بەرگی شەست و سێ

چاپی یەکەم/ سالّی 2010

پێڕیست

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (19) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/12/22 ل 5

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (20) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2010/12/27 ل 71

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (21) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2010/12/28 ل 117

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (22) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2010/12/29 ل 155

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (23) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2010/12/30 ل 217

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (24) خولی سێیەمی هەڵبژاردن – هەینی 2010/12/31 ل 283

لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی فەرموو.

بەڕێز د.بشیر خلیل حەداد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی دەربارەی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای کاروباری شارستانی ژمارە 65 لە ساڵی 1972 ی هەموار کراو

لیژنەی ئەوقاف و کاروباری ئایینی ڕۆژانی 7/27 و 9/15/ 2010 ی زایینی کۆبوونەوە بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای کاروباری شارستانی ژمارە 65 ی ساڵی 1972 ی هەموار کراو، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کراوە، وە لە دانیشتنی ژمارە 21 ی ئاسایی ڕۆژی 2010/6/29 ی پەرلەمانی کوردستان خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە، ئاراستەی لیژنەکەمان کراوە، پاش گفتوگۆ و زانینی ڕای پسپۆرانی شەرعی و یاسایی و لیژنە ئەمەی خوارەوە پێشنیاز دەکات:

1ـ پشتگیری دەکەین لە مافی هەموو ئایین و ئاینزاکانی کوردستان و ڕێز لێ گرتنیان.

2ـ سەبارەت بە هەموارکردنی بڕگەی 2 لە ماددەی 21 ی یاسای باری شارستانی، ژمارە 65 ساڵی 1972 ی هەموار کراو، زۆربەی ئەندامانی لیژنە ڕایان وایە کە هەموارکردنی ئەم بڕگە و ماددەیە بابەتێکی ورد و هەستیارە، پەیوەستە بە زۆر بوار و یاسای تەوە کە پێویستە دیراسەت و لێکۆڵینەوەی فراوانتر و وردتری لەسەر بکرێت و زەمینە سازی شەرعی و یاسایی باشتری بۆ بکرێت تا لە کاتی پەسەند کردن و جێ بەجێ کردنی دا کێشە و ئاڵۆزی لێ نەکەوێتەوە، هەر بۆیە لیژنەکەمان پێشنیاز دەکات ئەم هەموار کردنە دوا بخرێت تا دۆزینەوەی سیغەیەکی شەرعی و قانونی گونجاو کە هەم مافی ئایینەکانی تر مسۆگەر بکات وە هەم لە هێڵی گشتی شەریعەتەوە دەرنەچێت، بفەرموون بۆ ئاگاداری و ئەسڵی پرۆژەکە و ڕای لیژنەکەمان لەم بارەیەوە بخرێتە بەردەم پەرلەمان بۆ گفتوگۆ کردن لەسەری و دەربڕینی ڕای گونجاو لە بارەیەوەو دەنگدان لەسەری لەگەڵ ڕێز و تەقدیرمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕاپۆرتتان؟ د.ڕۆژان فەرموو.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان ـ عیراق

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنەی کاروباری یاسایی دەربارەی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای باری شارستانی ژمارە 65 ی ساڵی 1972 ی هەموار کراو.

بەیانی ڕۆژی یەك شەممەی ڕێککەوتی 4/ ڕەزبەری/ 2710 ی کوردی بەرامبەر بە 2010/9/26 ی زایینی لیژنەی کاروباری یاسایی کۆبوونەوە بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژە یاسای هەموار کردنی یاسای باری

شارستانی ژماره 65 ی ساڵی 1972 ی هەموار کراو لە هەرێمی کوردستان کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمان پێشکەش کرا، لە دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لە دانیشتنی ئاسایی ژمارە 21 ی ڕۆژی 2010/6/29 ڕەوانەی لیژنەکەمان کرا، دوای گفتوگۆ و تاوتوێ کردن لیژنە ڕای خۆی بەم شێوەیەی خوارەوە دەخاتە ڕوو:

1ـ دەستووری هەمیشەیی عێراق کە نزیکەی 80٪ ی گەلی عیراق دەنگی بۆی دا لە ماددەی 2 ی بڕگەی 2 ی ماددەی 2 دا هەموو مافێکی ئایینی بۆ هەموو تاکێك لە ئازادی باوەڕ و ئەنجامدانی داب و نەریتی ئایینی دابین کردووە، هەروەها سەبارەت بە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان لە ماددەی 6 دا هاتووە، (هەرچەندە تا ئێستا ئەوە پرۆژەیە).

2ـ لێبوردەیی ئایینی و بەیەکەوە ژیانی برایانە و نزیك بوونەوە لە نێوان ئایینەکان لە بنچینە دامەزراوەکانە کە لە کوردستاندا سەلێنراوە لە ڕابردوو و ئێستا و ئاییندەشدا، لەبەرئەوەی پرۆژەی پێشکەش کراو هەستیارەو وروژاندنی لەم کاتەدا کێشەی ئایینی و کۆمەڵایەتی و سیاسی لە هەرێم دا لێ دەکەوێتەوە و هەرێم پێویستی پێی نیە، چونکە ڕامان دەکێشێ بۆ وتوێژ و تاوتوێ کردنی مەسەلەی فکری گرنگ کە پەیوەندیان هەیە بە واقعی جیهانی ئیسلامی و فەلسەفەی بەیەکەوە ژیانی ئاشتیانە و ئایینی و مامەڵە کردن لەگەڵ خەڵکانی تر بە چاوپۆشین لە ناسنامەی نەتەوەیی و ئایینی و ئاینزایی، هەروەها وتوێژ کردن لەسەر کێشەی تێ پەڕاندن و لاپەڕگیری لە بیروبۆچوون لە پێناو دامەزراندنی کۆمەڵگای مەدەنی و شارستانی، دوور لە بیروبۆچوونی هەڵە کە ناکۆکن لەگەڵ فەلسەفەی ڕوون و گەشی ئیسلامدا، هەروەها فەلسەفەی ئایینەکانی دی کە لەهەرێمدا و لەبەرئەوەی کە لە هەرێمدا هەیەو لەبەرئەوەی کە هیچ بۆشاییەکی یاسایی لە ئارادا نیە بۆ درەچووانی ئەم یاسایە یان هەموار کردنی، بۆیە پێشنیار دەکەین و ڕادەسپێرم پرۆژەکە ڕەد بکرێتەوە، بفەرموون ئەسڵی پرۆژەکە بۆ ئاگاداری و ڕای لیژنەی یاسایی لەم بارەیەوە بخرێتە بەردەم پەرلەمان بۆ گفتوگۆ کردن لەسەری و دەربڕینی ڕای گونجاو لەم بارەیەوەو دەنگدان لەسەری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا سێ ڕاپۆرت خوێندرایەوە، هەرسێکی موختەلفە، هەر ڕاپۆرتێکی پشتگیری دەکات و یەکێکی داوای دیراسەت و دواخستنی دەکات، یەکێکیش داوای ڕەدی دەکات، بۆیە ئێستا دەیخەینە بەر گفتوگۆ لەگەڵ ئێوەی بەڕێز، کێ دەیەوێ لەسەر ئەو پرۆژەیە قسە بکات؟ کاك شێروان ڕوون کردنەوەت هەبوو؟ فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەبەر گرنگی ئەو بابەتە و بۆ ئەوەی ئێمەش بتوانین پێداچوونەوە لەسەر ڕاپۆرتەکەی خۆمان بکەینەوە بە تەنسیق لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف ئێمە ڕەئیمان دەخەینە پاڵ ڕەئی لیژنەی ئەوقاف بۆ دواخستنی گفتوگۆ

کردن و موناقەشە لەسەر ئەو پرۆژەیە تاوەکو زیاتر دیراسەتی بکەین و بچینە ناو مەسەلەکانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك امیر فەرموو.

بەڕێز امیر گوگە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشەکی سوپاسیا سەرۆکایەتیا پەرلەمانێ کوردستانێ دکەین، هەروەسا سوپاسیا سەرۆکێ لیستێ جودا جودا لپەرلەمانێ کوردستانێ دکەین و سوپاسیا بەهرە پتر ژ ڕێزدار ئەندامێت پەرلەمانێ برێز دکەین کو هەڵوێستێ وانا یە جوامێرانە و هەڵوێستێ وانا برامبەری ڕۆڵ و نەتەوەیەت هەمی جودا جودا لکوردستانێ، هەر ئەڤە ژی ئەو بیە کو مە وەکو نەتەوەیەت مەسیحی خەڵکێ مەیێ دی کو ئەڤ تشتا هەر دایمەن مە ئەڤ تشتە لبەر ئەڤی و کو ئەڤ تشتە خەڵکی دی یە کوردستانێ لبەر هەندێ کوردستان ببی جهێت پێکڤە ژیانێ، بسەدان سالاْ نوکە ژی کوردستانا ئەز دبینین نوکە ژی لکوردستانێ پتر 8 هەزار خێزانێت مەسیحی ئارکەنجیێ لکوردستانێ هەنە، لبەر چی ئەو روحیەتا پێکڤە ژیانێ کو خەڵکێ کوردستانێ دەربڕن بەرامبەر ڕۆڵ و نەتەوەیەت دی، ئەم لڤێرێ سوپاسیا وی هەستێ دکەین، هەروەسا سوپاسیا هەستێت ئەندامێت بەڕێزەکانی ئەندامێت پەرلەمانێ کوردستانێ بۆ هەستێ وانا هەروەسا پشتگیری یەت لیژنا یاسایی دکەین ژبەر کو پتر وەخت بۆ تێدا دانین کو وەختەکی گونجای پتر بۆ ڤی پرۆژەیێ بێتە کرن، بەس ئەم پێشنیار دکەین ئەڤ وەختە کو لوەختێ داهاتی لهەیڤێ شەش نەبوریت، دا کو چارەسەری یا وان ئاریشەیەت کو خەڵکێ مە تێدا بوریت، چونکە زۆر زۆر ئاریشە مە هەنە لبەرامبەری ڤێ تشتی دا ئاریشەیەت وی خەڵکی بێنە چارەسەر کردن سوپاسیا وا دکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزتان داوا دەکەن تەئجیل بێت؟ ڕێزدار کاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم تۆما:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەك هاوکارم کاك امیر ئیشارەتی پێیدا ئێمە هەڵوێستی برادەرانی ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان و لیژنەکانی تایبەت و هەمیشەیی پەرلەمان بە بەرز دەنرخێنین بۆ حرسیان و تەرخان کردنی کاتیان بۆ موناقەشە کردنی ئەو پرۆژەیە، لەگەڵ ئەوەی کە ئێمە دەزانین ئەو پرۆژەیە کە ئیمزامان کردووە و پێشکەشمان کردووە بە قەدەر یەك مو مەساسی بە ئایینی ئیسلامی پیرۆز و قورئانی پیرۆز و یەك تاکە کەسی موسوڵمانیش نیە، بەڵام لەبەرئەوەی کە لیژنەی یاسایی داوا دەکات کە ڕاپۆرتێکی هاوبەشیان هەبێ وەکو تێگەیشتن لەگەڵ لیژنەی ئەوقاف بۆ زیاتر دیراسەت کردنی، ئێمە وەکو پێشکەشکاری پرۆژەکە

پشتگیری دەکەین لە تەئجیل کردنی بەس بەمەرجێك لە دەورەی داهاتوو داو لە مانگی 6 دا زیاتر نەبێت، سوپاستان دەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابیشت دەتەوێ تەئجیل بێت، بەڕێز مەرج نیە لە تەئجیل ئەگەر تەئجیل هەیە، ئەوا تەئجیلە، ئەگەر موناقەشەتان دەوێ موناقەشە دەکەین، سەحب نیە و رەفز ناکرێت، بەس تەئجیل دەبێت بۆ دەورەی داهاتوو، بەڕێزان ئێستا دوو بەڕێز پێشنیاری تەئجیلیان کردووە و خاوەنی پرۆژەکەشن، لەبەرئەوە ئەو بابەتە دەخەینە دەنگدانەوە، بۆیە دوو بەڕێز ئەوەی کە دەیەوێ بەردەوام بێت قسەبکات، دوو بەڕێزیش ئەوەی دەیەوێ تەئجیل بێت پشتیوانی ڕەئی لیژنەی ئەوقاف و لیژنەی یاسایش چوونە پاڵیان، جا کەس دەیەوێت بەردەوام بێت موناقەشەکە؟ نیە، ئێستا بەڕێزان کێ لەگەڵ ئەوەیە ئەم پرۆژەیە دوابخرێت بۆ وەرزی داهاتوو دەستی بەرز بکاتەوە تکابە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ دواخرا بۆ وەرزی داهاتوو بۆ خاڵی 3، زۆر سوپاس بۆ گشت ئێوەی بەڕێز، بەڕێزان لیژنەی یاسایی و لیژنەی دارایی و ئابووری، لیژنەی داکۆکی لە مافی ئافرەت، لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی کەرەمکەن بۆ ئێرە بفەرموون، کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، ئێستا دەقی پرۆژە یاسای سلفەی زەواجتان بۆ دەخوێنمەوە بە زمانی عەرەبی ..... .

المادة الأولى:

سلفة الزواج تعني اعطاء مساعدات مادية للاشخاص القائمين بالزواج.

المادة الثانية:

لاتقل السلفة عن(5)خمسة ملايين دينار.

المادة الثالثة:

تشمل احكام المادتين الأولى والثانية كافة المواطنين الذين يقومون بعقد الزواج بعد اصدار هذا القانون.

المادة الرابعة:

تستعاد (تسترد)السلفة بعد مرور سنتين على الزواج وتعفى الأسرة من(25٪)من مبلغ السلفة إذا ولد لها مولود واحد خلال السنتين المذكورتين، ومن (50٪)من مبلغ السلفة إذا ولد لها مولودان.

المادة الخامسة:

تقوم الجهة المعنية باصدار التعليمات اللازمة لاسترداد السلفة.

المادة السادسة:

يعمل بهذا القانون اعتباراً من تأريخ نشره في جريدة (وقائع كوردستان).

اسباب الموجبة

بالنظر للظروف الاقتصادية الصعبة، وتشجيعاً للزواج، فقد صدر هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموون بەکوردیش بیخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پڕۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری(سلفە زواج)

ماددەی یەکەم: پێشینەی هاوسەرگیری (سلفەی زواج): واتە بڕێك کۆمەکی ماددی بدرێت بەو کەسانەی کە هەڵدەستن بە پڕۆسەی هاوسەرگیری(زواج).

ماددەی دووەم: بڕی پێشینەکە (سلفە) لە (5) میلیۆن دینار کەمتر نەبێت.

ماددەی سێیەم:

حوکمەکانی ماددەی یەکەم و دووەم هەموو هاوواڵتیەك دەگرێتەوە کە لەدوای دەرچوونی ئەم یاسایەوە پڕۆسەی هاوسەرگیری (زواج) ئەنجام دەدەن.

ماددەی چوارەم:

لەدوای دووساڵ تێپەڕین بەسەر زواج سلفەکە وەردەگیرێتەوە، ئەگەر لەماوەی ئەم دوو ساڵەدا ئەو خێزانە منداڵێکیان بوو(25٪) لە پارەکە وەرناگیرێتەوە، وە ئەگەر دوو منداڵیان بوو ئەو کات لە (50٪)وەرناگیرێتەوە.

ماددەی پێنجەم: لایەنی پەیوەندیدار ڕێنمایی پێویست دەردەکات بۆ وەرگرتنەوەی پێشینەکە.

ماددەی شەشەم: لەبەرواری بڵاوبوونەوەی ئەم یاسایە لە (وەقائعی کوردستان)کاری پێ دەکرێت.

هۆیەکانی دەرچواندنی

لەبەر قورسی باری ئابووری و هاندان بۆ زواج ئەم یاسایە دەرچووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی ماف ئافرەتان، فەرموو.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوای ئەوەی ئەو پڕۆژە یاسایە ئاراستەی لیژنەکەمان کرا، ئێمە ڕاپۆرتی خۆمان نووسی، ئەمەش دەقی ڕاپۆرتەکەیە.

بۆ/ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان - عێراق

بابەت/ ڕاپۆرتی پڕۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری

دوای گفتوگۆکردن لەسەر پڕۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری لەهەرێمی کوردستان – عێراق، کە لەدانیشتنی ژمارە (21)ی ئاسایی ڕۆژی سێ شەممە، 2010/6/29، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە لەلایەن سەرۆکایەتی پەرلەمانەوە، لە ڕێکەوتی 2010/6/30، ئاراستەی لیژنەکەمان کراوە، بەزۆرینەی دەنگی ئەندامانی لیژنە بڕیار درا:.

1 - دەرکردنی بڕیارێک لەلایەن پەرلەمانەوە بۆ حکومەت، سەبارەت بە پڕۆژەی پێشینەی هاوسەرگیری.

2 - هەر هاوواڵتیەک لەهەرێمی کوردستان بۆی هەیە داواکاری پێشینەی هاوسەرگیری پێشکەش بکات لەڕێگای بانکەکانی حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە.

3 - داواکار بۆ هەیە داوا پێشکەش بکا بڕی(10) بەرامبەری مووچەی مانگانەی هەردوو هاوسەر.

4 - داواکار ئەگەر فەرمانبەر بێت تەنها پشتگیری فەرمانگەکەی بەهەند وەردەگیرێت، ئەگەر فەرمانبەریش نەبوو ئەوا ڕێکارە یاساییەکان لەلایەن حکومەتەوە دەگیرێتە بەر بۆ زەمانەی دانەوەی پێشینەکە.

5 - لەماوەی دوو ساڵی یەکەم، ئەگەر دوو هاوسەرەکە، منداڵێکیان بوو بڕی دانەوەی قەرزەکە لە (25٪)ی کەم دەکرێتەوە.

لەگەڵ ڕێزماندا

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی فەرموون.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پڕۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری کە لەدانیشتنی ژمارە(21)ی ڕۆژی 2010/6/29، خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوەو لە 2010/6/30 ئاراستەی لیژنەکەمان کراوە، لە لیژنەکەی ئێمە لەچەند دانیشتنێکدا گفتوگۆی لەسەر کرا، هەروەها لەهەمان کاتدا پڕۆژە بڕیارێکیش خرایە بەردەستمان، کە لەناوەڕۆکەوە هەمان ناوەڕۆکی پڕۆژەکەی هەبوو، ئەمەی خوارەوە ڕای لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتیە سەبارەت بەم پڕۆژەیە، لەبەر بارودۆخی ئێستای کوردستان و بە ڕەچاو کردنی باری ئابووری، بوونی سیستمی بانکی حکومی و ئەهلی دەتواندرێت، داوا بکرێت لەحکومەت چەند ڕێنماییەک دەربکات، بۆ بانکە حکومیەکان کە پێویستە ئەو کەسانەی کە هاوسەرگیری ئەنجام دەدەن، ئاسانکاری پێشینەیان بۆ بکرێت بەم مەرجانەی خوارەوە.

1 - دەرچواندنی ئەم بڕیارە لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە.

2 - سولفەکە لەڕێگای بانکەکانەوە بێت، با لە بانکە حکومیەکانەوە دەست پێبکرێت.

3 - سنوورێك بۆ سولفەكە دابندرێت كە بە بڕی (10)بەرامبەر مووچەی هەردوو هاوسەرەكە بێت، ئەوانەی دەچنە پرۆژەكەوە، بەمەرجێك سولفەكە لە (20)ملیۆن زیاتر نەبێت، و دانەوەكەشی لە (2٪) زیاتر نەبێت، بۆ فەرمانبەر تەنها پشتگیری فەرمانگەكەی پێویست بێت، بۆ وەرگرتنی پێشینەكە، بۆ ئەوانەشی كە فەرمانبەر نین پشتگیری فەرمانبەرێك بێنن، كە مەرجەكانی مووچەی تێدا بێت، یان ئەو زەماناتانەی كە داوا دەكرێت لەدانی سولفەدا، وەكو زەویی و خانوو .... لەكاتی بوونی منداڵی یەكەم لەماوەی دوو ساڵی یەكەم، لە (25٪)ی قیستەكە كەم دەكرێتەوە، پاش منداڵی دووەمیش لە (50٪)ی كەم دەكرێتەوە، ئەم ڕێنماییانە جیاوازی نێوان ژن و پیاوی تێدا نیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لیژنەی دارایی و ئابووری كۆبوونەوەی خۆی ئەنجامدا لە مانگی 9 دەربارەی ئەم پڕۆژە یاسایە، بەحەقیقەت ئێمە تەئكیدمان كردە سەر ئەو بابەتەی كە پەیوەندی ڕاستوخۆی بە داراییەوە هەیە، ئێمە وەكو بیرۆكە لاریمان نیە، بەڵام ئاشكرایە هەر زیادەیەك لەنەفەقات كە ئەچێتە سەر بودجەی حكومەتی هەرێمی كوردستان پێویستی بەڕای حكومەت هەیە لەلایەكەوە، پێویستە بزانین كە توانای هەیە یان نا، لەلایەكی تریشەوە لەكاتی ئێستادا ڕێنمایی پێشینەی هاوسەرگیری هەیە، تەئكیدمان لەسەر ئەوە كردووە كە حكومەت بەردەوام بێت لەسەر ئەو ڕێنماییانەی كە ئێستا جێبەجێ دەكرێت تاكو ڕەئی دێتەوە، ئەمەش دەقی ڕاپۆرتەكەمانە، ئەگەر جەنابت ڕێگامان پێبدەی دەیخوێنینەوە.

كۆنووسی ژمارە (30) ڕێكەوتی 2010/9/28

ئاماژە بەنووسراوی بەڕێوەبەرایەتی كاروباری پەرلەمان ژمارە(ك414)لە 2010/6/30، دەربارەی پێشنیاری یاسای پێشینەی هاوسەرگیری لەهەرێمی كوردستان – عێراق، لیژنەكەمان لەبەرواری 2010/9/28، (30)هەمین كۆبوونەوەی ئاسایی خۆی ئەنجامدا، بەئامادەبوونی زۆرینەی ئەندامانی و بەزۆرینەی دەنگ گەیشتنە ئەم بڕیارانەی خوارەوە:

1 - بەهۆی ئەوەی ئەم پڕۆژە یاسایە پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە بودجەو توانای دارایی حكومەتی هەرێمی كوردستانەوە هەیە، بۆیە لیژنەكەمان پێشنیار دەكات سەرۆكایەتی پەرلەمان، نووسراوێك ئاراستەی حكومەت بكات بەمەبەستی دیاری كردنی توانای دارایی حكومەت لەم بارەیەوە، بەپێی بودجەكەی.

2 - بەپێی ئەو زانیارییانەی كە هەیە، ئەم كارە لەكاتی ئێستادا ڕێكخراوە، بەپێی بڕیاری حكومەتی هەرێم، وەزارەتی دارایی وكاروباری ئابووری لەكاتی ئێستادا بڕێك لە پێشینەی هاوسەرگیری دەدات

بەهاوولاتیان، لیژنەکەمان پێشنیار دەکات، تا کاتی وەلامدانەوەی حکومەت لەم بارەیەوە وەزارەتی دارایی بەردەوام بێت لە پێدانی پێشینەی هاوسەرگیری و کار بە هیچ بڕیارێکی تر نەکات.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی، فەرموو.

بەڕێز د. ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

بابەت/ ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەربارەی پڕۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری لەهەرێمی کوردستان

لیژنەی کاروباری یاسایی لە ڕۆژی چوارشەممە 20ی خەرمانانی 2710ی کوردی بەرامبەر بە 2010/8/11ی زایینی کۆبوونەوە، بۆ تاوتوێ کردنی پڕۆژەی پێشینەی هاوسەرگیری لەهەرێمی کوردستان، کەلەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە، دوای خوێندنەوەی یەکەمی لە پەرلەمان لەدانیشتنی ئاسایی ژمارە (21)ی 2010/6/29، ئاراستەی لیژنەکەمان کرا، دوای گفتوگۆ کردن لیژنە ئەمەی خوارەوە پێشنیار دەکات.

1 - لەبەر ئەوەی پڕۆژەکە بابەتی پارەو دارایی لەخۆ دەگرێت، بۆیە بەباشی دەزانین کە پڕۆژە یاساکە ئاراستەی ئەنجومەنی وەزیران بکرێت، بۆ ئەوەی بیروڕای حکومەت بزاندرێت، ئایا بودجەی حکومەتی هەرێم توانای خەرج کردنی ئەم زیادەی هەیە، جگە لەمەش پێدانی پێشینەی هاوسەرگیری بەپێی ئەو ڕێنماییانە ڕێکخراوە، کەوەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم دەری چواندووەو تا ئەو کاتەی حکومەت وەلامی ئێمە دەداتەوە بەباشی دەزانین کە چاوەڕوان بین و هیچ بڕیارێك لەسەر پڕۆژەکە نەدەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عبدالسلام، موداخەلەی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە لیژنەکەمان بەڕاستی بە پێویستمان زانی کە ڕوونکردنەوەیەکی بچووك بدەین.

1 - ئەم سولفەیە ڕزگار بکرێت لەو پرەنسیپەی کە لەناو هەردوو پڕۆژەکەدا هەبوو، لەوێ خەڵتێکی عەجیب هەبوو لەنێوان پارەو سولفەدا، ئەگەر سولفەیە ناکرێ تۆ لەپڕێکدا لەبەر هەر هۆیەك بێت، خۆش ببی لە یەکێك لە قیستەکانی، واتە ئەگەر سلفەیە هیچ بارگرانیەك ناخەیتە سەر میزانیە، تەنها یەك مەسەلە ئەبێت ئەویش ئەوەیە ئایا سیولە هەیە، لەبانکەکان و لای حکومەت تا ئەو سلفەیە بدەن.

2 - ئەوەی ئێمە ویستمان بۆ ئەوەی ئەو نیازەی لەپشت پێشکەش کردنی ئەم پڕۆژەیە ئەنجام بدرێت، ویستمان فراوانتری بکەین، مەسەلەکە (1) ملیۆن و (2)ملیۆن و (5)ملیۆن نەبێت، جا ئەگەر وەك یاسا مایەوە یان بوو بە بڕیار، ئینسان نازانێ ئاستی ژیان و هێزی دراوەکە چەند ئەبێت، تاکو تۆ بەیاسایەك سبەینێ هەر گۆڕانکارییەك ببێت تۆش ئەبێت ئەمە بگۆڕی، بۆیە پرەنسیپێکی ترمان دانا، ئەویش لە حساب کردنی سلفەکە (10) بەرامبەری داهاتی هەر دوو هاوسەرەکە بێت، واتە ئەگەر بە پێشنیاری ئێمە بێت ئەتوانین تا (20)ملیۆن ڕای بگرین، ئەگەرنا ئەتوانین کراوەی بکەین، ئەندامی پەرلەمان ئەتوانێ پارەیەکی باش دابنێت، پرەنسیپێکی تر کە ویستمان هەبێت، فەرمانبەر و نا فەرمانبەریش بگرێتەوە، هی فەرمانبەرەکە تەنها پشتگیری دائیرەکەی بێت، ئەوەی کە فەرمانبەر نیە، ئەوە با کەفیلێکی فەرمانبەری هەبێت، ئەو کاتە فەرمانبەرەکە حساب ئەبێت، یانیش سیستمی سلفە ئێستا لە کوردستان بێ یاسا پێشکەوتووە، ئەبینین بێ ئەوەی یاسا هەبێت و ڕێنماییان بکات، بازاڕی ئازاد خۆی ڕێکخستووە، لە سەیارەو کەلوپەلی ناومالّ تا دوایی هەموو بە سلفە هەیە، لەبەر ئەوە با حکومەت مەشغولی ئەو ڕۆتینە نەکەین و با بیخەینە بانکی حکومیەوە، سنووری بالّامان دانا، هەروەها بۆ ئەوەی باری ئەم دوو کەسەی کە دەیانەوێت بچنە ناو پرۆسەکەوە گران نەکەین، بۆیە وتمان بە مەرجێك هەبێت کە لە (2٪) زیاتر نەبێت، واتە ئەگەر (20)ملیۆن بێت مانگی (400)هەزار بگەڕێننەوە، ئەگەر (5)ملیۆنیش بێت ئەوە (100)هەزار ئەگەڕێننەوە، کە بەپێویستمان زانی، بۆیە ئێمە سوور نین لەسەر ئەوەی کە ببێت بە بڕیار، ئەگەر بە مەسلّەحەتی دەزانن با بێت بە یاسا، بەمەرجێك ئەم غەرەزانەی تێدا بێت، ئێمە ئامادەین بۆ هەردوو بڕیارەکە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا کێ دەیەوێت قسە لەسەر ئەو بابەتە بکات ناوی دەنووسین، سەرەتا موقتەرەحی تەئجیل هەیە لەلایەن لیژنەی دارایی و یاسایی، کە دەڵێت با تەئجیل بێت، بۆیە ئێستا دەمانەوێ چەند کەسێك قسەی لەسەر بکات، بۆ تەئجیل و چەندیش بۆ بەردەوام بوون، کاك کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لیژنەی یاسایی و دارایی ئەبوایە ڕاپۆرتەکەیان بە تەواوەتی پێشکەش بکردایە، نەك بڵێن با پرس بە حکومەت بکرێت، یەعنی ئەمە داواکارییەکی نایاساییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت هەردوو لیژنەکە، مەسەلە ئەوە نیە، مەسەلەکە دروست کردنی نەفەقاتێکی تازەیەو سەرفیاتێکی تازەیە، بەپێی نیزامی داخلی ئێمە مافی ئەوەمان نیە، نەفەقاتێکی تازە ئیحداس بکەین، چونکە موازەنەمان تەصدیق کردووە، بۆیە ئەگەر هاتوو لە ئەسنای موازەنە شتێکی وا هات، ئەوە گرنگە، کە عنصری مالی تێدایە ڕەئی حکومەت وەربگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا چوار کەس وەردەگرین بۆ ئەوەی کە دیفاع لەبەردەوام بوون بکەن و دوایش چوار کەس بۆ تەئجیل، کاك عومەر نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عومەر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕەئی تریش هەیە جگە لەو دوو ڕەئیە، ئەوەی کە تەئجیل بکرێت یان بەردەوام بین لەسەر گفتوگۆ کردن، ئێستا من خۆم ڕەئی موخالفم هەیە جگە لەو دوو ڕەئیە، سوپاس

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ڕەئی دوو لیژنەیە کە هەر لیژنەی 11 ئەندامەو 22 ئەندام دەکات، تکایە ڕاپۆرتی لیژنەی دارایی دووبارە بخوێننەوە، فەرموو.

بەڕێز د. ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وا تێکەشتم کە کاتێ ئەو ڕاپۆرتەمان خوێندەوە کاك عومەر لە دەرەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا چوار ئەندامان دەوێ کە دیفاع لە بەردەوام بوون بکەن، چواریش کە دیفاع لە تەئجیل بوون بکەن، ئەم بەڕێزانە ناویان نووسیوە(کوێستان خان، مەلا بەشیر، حمە سەعید، ناسك تۆفیق) ئەمانە بۆ بەردەوام بوون، (کاك خورشید، ئەڤین، دلێر محمد، دکتۆر ئەحمەد) ئەمانەش بۆ تەئجیل، کاك عومەر نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز عومەر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ڕاپۆرتی هەر یەك لەو لیژنە بەڕێزانە، کە خوێندرایەوە، ڕەئی موخالف هەبوو جگە لەو دوو ڕەئیەی ئێستا، کە تەئجیل بکرێت یان بەردەوام بێت، ئەگەر ئیجازە بدەی من بۆ خۆم تەسەور دەکەم کەسی تریش هەبێت کە ئەو ڕەئیەی هەبێت، من ڕەئیەکەی خۆم پێشکەش بکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کاك عومەر دانیشە، ئەگەر ڕەئیەکەیان تەواو نەبوو، ئەو کاتە تۆ ڕەئی خۆت بدە، چونکە ڕەئیەکەی ئەوان لەهەموو ڕەئیەکی تر نزیکترە جگە لە ڕەفز نەبێت، کوێستان خان، فەرموو.

بەڕێز کۆیستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەو ڕایە دەکەم کە بەردەوام بین، لەسەر گفتوگۆ کردن لەسەر پڕۆژە یاسای پێشینەی هاوسەرگیری، ئاشکرایە لەلای هەموومان کە لە هەرێمی کوردستان، پرۆسەی هاوسەرگیری لە ئاستێکی نزمدایە، ئەمە کێشەیەکی کۆمەڵایەتی گەورەی لێکەوتووەتەوە لەهەرێمی کوردستان، بوەتە هۆی ئەوەی کە زۆربەی گەنجەکانی ئێمە بەرەو هەندەران بڕۆن، لەبەر ئەوەی ناتوانێ خێزان دروست بکات، ناتوانێ پێویستیەکانی خۆی دابین بکات، بەناچاری ڕوو لە هەندەران دەکات، کە لەوێ دیارە ئاسانکاری هەیە لەمەسەلەی نیشتەجێ بوون و کار و لەمەسەلەی کۆمەڵێ شتی تر کە دەتوانێ هاوسەرگیری بکات، ئەم کێشەیە، کێشەیەکی گەورەیە هەموشمان دەزانین کە لە ئاستێکی نزمدایە بۆیە من پێشنیار دەکەم کە ئەم گفتوگۆیە بەردەوام بێت، لەکاتێکدا کە خۆی ئێستا پێشینەی هاوسەرگیری هەیە، بەڵام بڕەکەی کەمە، ئێمە داوا دەکەین کە بڕەکەی زیاد بکرێت، ڕاستە ئەم پێشینەیە کە دەیدرێتێ هەموو کێشەکانی چارەسەر ناکات، بەڵام هاوکارییەکە کە ئەتوانێ خێزان پێکەوە بنێت و کۆمەڵگاکەمان لەم کێشە گەورەیە رزگار بکات، وەکو هاوڕێم کاك عبدالسلام باسی کرد، ئەمە نەفەقاتێکی تازە نیە لەسەر حکومەت، ئەمە قەرزە، ئەم قەرزەش خۆی بوونی هەیە، بۆیە ئەکرێت ئێمە بەردەوام بین و هەوڵ بدەین لە ڕێگای پێدانی ئەو پێشینەیەوە گەنجەکانمان لەو قەیرانە ڕزگار بکەین و هەوڵ بدەین کە پرۆسەی هاوسەرگیری ئاستەکەی بەرز بکەینەوەو خێزانیش زۆر پێك بهێندرێت لەم هەرێمەی ئێمەدا، من یەك تێبینیم هەیە، هەندێجار بۆ پرۆژەی زۆر گرنگتر کە سەرفی تازەشە، ناگەڕێینەوە بۆ حکومەت، بەڵام بۆ ئەمەیان کە سەرفی تازە نیە و زۆریش ڕەوایە، داوا دەکەین کە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت، بۆیە داوا دەکەم کە بەردەوام بین، بۆ ئەوەی هاوکاری گەنجەکانمان بکەین و لەم قەیرانە رزگاریان بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار مەلا بەشیر، فەرموو.

بەڕێز د. بەشیر خلیل تۆفیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر بکرێت من ڕەئی خۆم دەدەم بە سۆزان خان، کە قسە بکات لەباتی من، ئەگەر ناشکرێت خۆم قسە دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، من دەستم بەرزکردبوویەوە، بەس جەنابت ئاگات لێ نەبوو، من پێشەکی دەمەوێت کە پشتگیری لەوە بکەم، کە ئەو ڕاپۆرتەی لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی نووسیویانە، کە ئایدیای بیرو بۆچوون و ئایدیایەکی نوێیە، لەوەی کە چیتر بەهۆی ڕێنمایی داراییەوە دەستی ئەو گەنجانە نەبەستڕێتەوە و تەنها یەك ملیۆن وەربگرن و بەڕێنماییە داراییەکان، ببێتە حاڵەتی ئەوەی کە پرۆسەی هاوسەرگیری ببەستن، ئەوەی کە لەلای من گرنگە، ئەوەیە کە ئێمە بەپێی ئەوەی کە لەدونیادا هەیەو کار ئاسانی بۆ گەنج و بۆ خەڵك دەکات، چونکە هەر مەرج نیە گەنجەکان پێویستیان بەو سلفەیە هەبێت، بۆیە من هاوڕام لەسەر ئەوەی کە پێویستە ئەم پڕۆژەیە، ئەگەر تەئجیلی بکەین بەو مەرجەی من دیفاع لەو دەکەم، کە بڕەکە بەو شێوە نەبێت کە باس دەکرێت(5) ملیۆن یان (10)ملیۆن، بەڵکو داهێنانی سیستمێکی نوێ بۆ پێدانی قەرز بەدانانی سیستەمێکی تازە لەناو بانکەکان بۆ دانی ئەو قەرزە، هەرکەسێك بەپێی ئەو عەقدەی کە دەیکات پشتگیری لەدائیرەکەی خۆی بهێنێت، کە ئەم کەسە فەرمانبەرەو دەتوانێ قیستەکە بداتەوە، لیخۆش بوونێك هەبێت بۆ لەدایك بوونی منداڵی یەکەم و لێخۆش بوونێکیش هەبێت بۆ منداڵی دووەم، ئەویش بۆ زیاد کردنی نەسلی هەرێم، لەم حاڵەتەدا، لەداهێنانی سیستمێکی ئاوا تازەدا، خۆ بێگومان دەبێ بزانین کە حکومەت ڕەئی چیە، وەزیری دارایی لێرەبێت تا بزانین سیولەی بانکەکان تەحەمولی ئەوە دەکات، سااڵنە چەند ژمارەی هاوسەرگیری تازەیە، چەندی دەتوانن کە تەقدیمی ئەو سولفەیە بکەن؟، سولفەکەی دەیانگرێتەوە، داهاتیان هەیە تا بیدەنەوە، یان نا؟، لەبەر ئەوە بۆیە من هاوڕا بووم لەگەڵ ئەو فکرەیە کە ئەمە ئەوە نیە بڵێین ڕەفزی دەکەینەوە، کە ئەمەش تێکەڵەیەکە لەنێوان ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی و لیژنەی کۆمەڵایەتی بەمەرجێك، لەگەڵ ئەصڵی مەشروعەکەدا نەبێت، چونکە من لەگەڵ ئەصڵی مەشروعەکەدا نیم، لەگەڵ ئەو داهێنانە تازەیەدام کە لیژنەی کۆمەڵایەتی کردوویەتی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار کاك حمە سەعید، ببورن کاك بیلال نوقتەی نیزامی هەیە، فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

جەنابت وتت کە چوار کەست دەوێ بۆ دیفاع کردن، بەڵام سۆزان خان دژی بوو، نەك بۆ دیفاع کردن بوو، بۆیە تکایە کە ئەو حساب نەکەن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە بەسەرچاو، بەڕێز کاك حمە سەعید، فەرموو.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو هەموولایەك دەزانن و ئاگادارن، تویژی گەنجان، تویژێکی گرنگ و هەستیار و زۆرن لەناو کۆمەلگای ئێمەدا، قەیران و کێشەی زۆریان هەیە، کە جۆراو جۆرن، بەڕاستی گرنگیدان بەم تویژە کە سامانێکی مرۆییەو تویژی ئایندەیە، ئەم سامانە مرۆییە خاوەن توانای جۆراو جۆرن، ئەمڕۆ کۆمەڵێك کێشە لەبواری کۆمەڵایەتی و ئابووری و دەروونی هەیە، بۆ سەقامگیری و بۆ ئەوەی کە ئێمە بتوانین سوود لەتواناکانی ئەم تویژە وەربگرین، بە گیانێکی مەسئولیانەوە بەرامبەر بەم تویژە مامەڵە بکەین، چونکە وەکو دەبینین هەموو دەوڵەتەکانی دونیا گرنگیەکی تایبەتیان بە تویژی گەنجان داوە، ئەوەتا ڕوسیا تەئمینی خانوو و سولفەی پێکهێنانی هەموو ژیان وهەموو بوارەکانی ژیانی بۆیان کردووە، وڵاتەکانی تری دونیاش لەم بوارەدا گرنگی تایبەتیان هەیە، لەبواری سوود وەرگرتن لەتواناکانیان، لەبواری ئابووری، لەبواری پێکهێنانی خێزان، ئەمڕۆ لەبەر ئەوەی کە گۆڕانکارییەکی زۆر و پێشکەوتنێکی زۆر لەبواری ئابووری، کۆمەڵایەتی لەهەرێمەکەماندا هەیە، پێداویستیەکانی پێکهێنانی پرۆسەی هاوسەرگیری زۆر بوون وگرانیش بوون، بازاڕ گران بووە، بۆیە بەڕاستی زۆر پێویست دەکات ئێمە ئەم پرۆژەیە بۆ ئیهتیماندان بە گەنج و بۆ ئەوەی گەنجەکان بتوانن حاڵەتێکی ئیستقراری وەربگرن و ڕوو لە دەرەوە نەکەن، بیروبۆچوونیان دامەزراو بێت، زیاتر بە ئاراستەیەکدا بچێت کە خزمەت بکەن، چونکە گەنج کە چوە پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە وەکو هەموومان دەزانین، هەست بە مەسئولیەتی زیاتر دەبێت و ئارامی دەروونی، فیکری، نەفسی، زیاتر دەبێت، بۆیە ئەم پرۆسەیە زۆر گرنگە، بۆیە دەبێ زۆر ستراتیژیانە بیری لێ بکەینەوە، ئەو موبەڕیڕەی کە بەڕێزان باسیان کرد، بەڕای من زۆر لاوازە، ئەو دەڵێت ڕێککخراوە ئێمە نالێین ڕێك نەخراوە، بەڵێ ڕێکخراوە بەس کەمە، زۆر زۆر کەمەو لە ئاستی پێداویستیەکانیان نیە، وەکو کوێستان خان و کاك عبدالسلام وتیان بەڕاستی ئەم پارەیە پێویست بە ڕای وەزارەتی دارایی ناکات، چونکە زۆر پرۆژەی تر و ئیشی ترمان هەبوو کە بواری مالی بووە، بانگمان نەکردووە، وە ئەمە قەرزە، بۆیە بارگرانی و نەفەقات لەسەر حکومەت دروست ناکات، خاڵێکی تریش ئێستا ئەگەر ئەم یاسایە دەربکەین، تا بودجەی 2011 دێت ناکەوێتە بواری جێبەجێ کردنەوە، ئەتوانین لە بودجەی 2011 موعالەجەی بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، کاك بیلال ، فەرموو.

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله(بیلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەم پرۆژەیە پێم وایە کە پرۆژەیەکە زۆر گرنگە، پرۆژەیەکە دەکرێ ئێمە ئیستیفادەیەکی زۆری لێ بکەین، کۆمەڵێ گرفتی زۆرمان هەیە، هی کۆمەڵایەتی، بەهۆی ئەم کێشەیەوە کە هاتۆتە پێشەوە بۆ گەنجان و ناتوانن پرۆسەی هاوسەرگیری ئەنجام بدەن، بەهۆی گرانی بازاڕ، کە ئێمە دەزانین کە بازاڕ چەند گران بووە، ئەم بڕیارەی حکومەت کاتی خۆی کە(1)ملیۆن دینار بووە، لەوانەیە بۆ ئەو کاتە گونجاو بووبێت، بەڵام بەڕاستی ئێستا بۆ ئەم زرووفە زۆر زۆر کەمە، گەنجانمان تووشی گرفتێکی زۆر بوون و پێویستیان بە

هاوکاری زیاتر هەیە، دیارە هەروەکو سۆزان خان فەرمووی هەر بەتەنها گەنجان نین، لەوانەیە خەڵکێکی تر هەبێت کەببیەوێت ئەو پرۆسەیە ئەنجام بدەن، بەڵام ناتوانێ بەهۆی کەم دەرامەتی و گرانی بازاڕ، بۆیە بەهۆی پێدانی ئەو قەرزەوە ئێمە دەتوانین کە کێشەیەکی زۆر لەناو ئەو جیلەدا کەم بکەینەوە، لەهەمان کاتیشدا ئەو جیلەی ئێمە پێویستی بە هاوکاری هەیە، پێویستی بەوە هەیە کە دەعەم بکرێت، جا ئەم دەعمە، ئێمە بۆ نموونە کۆمەڵێك لە ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی بە تایبەتی گەنجان پێشنیارێکیان داوە بە ئێمە، کە زیاتر لە (1700) ئیمزایان کۆکردۆتەوە، داوایان کردووە کە ئەو پرۆژەیە هیچی تر دوانەخرێت، هەرچی زووتر جێبەجێ بکرێت، پێویستیان پێی هەیە، داوایان کردووە کە ئەو پارەیە لە (6) ملیۆن دینار کەمتر نەبێ، دیارە ئێمە وەکو پێشکەشکەرانی پرۆژەکە تەنها (5) ملیۆنمان باس کردووە، بەڵام خەڵکی ئێستا، ڕێکخراوەکان داوای شەش ملیۆن دەکەن، کە کەمتر لە شەش ملیۆن نەبێت، ئێمە بەڕاستی ئەگەر تەنها نەك ئەو هەموو خەڵکەی کە ئیمزای کۆکردۆتەوە، ئەگەر چەند کەسێك ئیمزایەکی وابکات، داوایەکی وابکات، حەقە ئێمە بە گرنگییەوە حیسابی بۆ بکەین، ئەو پرۆژەیە زیاتر لە ساڵێکە پێشکەش کراوە، داوا دەکەم لە بەڕێزتان چیتر دوانەخرێت، ئێستا دەنگی لەسەر بدرێت، لایەنی کەمەکەشی پێنج ملیۆنەکە کە باس کراوە تەصویتی لەسەر بکرێت، زۆر سوپاس بۆ هەموو ئەو بەڕێزانەی لە ئێستاوە کە دەنگی پێ دەدەن، سوپاس بۆ بەڕێزتان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار ناسك توفیق، کەرەمکە.

بەڕێز ناسك توفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بسم الله الرحمن الرحیم

دیارە ئەوانەی کە ئەو پرۆژەیان پێشکەش کرد، ئێمە وەکو پێشکەشکەران ویستمان دوو شت موعالەجە بکەین، یەك: مەسەلەی کەمی ئەو سولفەیەی کە ئێستا هەیە، وەکو پێشینەی زەواج، کە یەك ملیۆنە، یەعنی بۆ ئەوەی بزانین کە ئێمە دەزانین هەیە، یەك ملیۆنە، بەڵام زۆر زۆر کەمە، دوو: ئەوەی کە شموولی هەموو هاوواڵتیان ناکات، تەنها شموولی فەرمانبەران دەکات، بۆیە ئێمە پێمان باش بوو ئەو دوو شتە چارەسەر بکەین و، لەبەر ئەوەی خەڵك زیاد لە حەد داوای دەکات، (خاصةً) لاوان، وەکو کاك حاجی ئیشارەتی پێدا، ئێمە ئیمزامان زۆر لەبەر دەست دایە و بەردەوامیش خەڵك تەڵەب دەکات، لاوان لە قەیرانێکی زۆر عەجایبی ئابووریدان کە ئەو ملیۆنە زۆر کەمە، تەئجیل کردن و تەئخیر کردنی ئەو پرۆژە یاسایە لە مەصلەحەتی لاوان و گەنجان و پرۆسەکە نیە، لە زووشەوە تەقدیم کراوە، نەك تەنها لێژنەی کۆمەڵایەتی و خێزان، حەزم دەکرد سۆزان خان ئاگای لێ بێ، کە ئێمە وەکو لێژنەی ژنانیش ئەو تەڕحەمان کردووە کە ببێتە (10) ئەوەندەی جەمعی هەردوو هاوسەر، بەڵام ئەگەر هاتو حکومەت وتی ئەو سیستەمە زۆری پێ دەچێ بۆ دیراسەکردنی، من پێموایە تەئخیر کردنی، تەئجیل کردنی، زیادکردنی

ئەو سولفەیە و شموول کردنی هەموو لاوان، بەڕاستی ڕەد فعلێکی ناخۆشی دەبێ، چونکە ئەو پرۆژەیە سالێکە تەقدیم کراوە، بۆیە من پێم باشە ئەگەر دەزانن ئەوەی تر زۆری پێ دەچێ، گۆڕینی ئەو سیستەمە و دیراسەکردن، چونکە بەڕاستی ئەوە شتێکی زۆر جوانە، ئێمە وەکو لێژنەی ژنان ئیقرارمان کرد، بەڵام ئەگەر دەزانرێ ئەوە زۆرە، چونکە پرۆژەکە هەیە، دەکرێ لێرە قسەی لەسەر بکەین، دوو ڕۆژیشمان لەبەردەستدایە، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، سبەینێ و دوو سبەیش دەتوانین سبەینێ وەزیری دارایی ئامادە بێ، بۆ ئەوەی ئەو پرۆژەیە، بەڕاستی چی تر ئەوەندە نەڵێن پەرلەمانی کوردستان هەر پرۆژە تەئجیل دەکات، ئیش لەسەر ئەو پرۆژەیە بکەین بەڕاستی، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، پێش وەقت مواخەلەیەك، ئەوە سالێکە، سالێ نیە، لە (6/29) خوێندنەوەی بۆ کراوە، هەر بۆ ئاگاداری ئێوەی بەڕێز، بەس لە (2010/6/29) خوێندنەوەی بۆ کراوە، بەڕێزان ئێستا ئەو بەڕێزانەی کە پێیان باشە بەردەوام بێ، قسەی خۆیان کرد، ئێستاش ئەو بەڕێزانەی پێیان باشە دوابخرێت، تەئجیل بکرێت، نەك ڕەفز، ڕێزدار خورشید، کەرەمکە.

بەڕێز خورشید أحمد سلیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێشیێ من دڤێت ئەز بێژم، 100٪ ئەزێ دگەل وێرێ، کو پشتەڤانی ل گەنجان بێتە کرن، پێشینەکا باش بۆ بێتە پێشکەش کرن، بۆ ئەوەی بشێن ببنە خێزان و، خێزانەکێ پێك بینن، چونکو براستی پێکهینانا خێزانێ، پێشخستنا کۆمەلگەهیەو، مە ل گەلەك کێشەو گرفتا رزگار دکەت، کێشا قەیرەبوونا کچان، کێشا واز ئینانا گەنجا ژ ژن ئینانێ، کێشێت کۆمەلایەتیێ کو ڕی ددەن ژ ڤێ دیاردێ، ئەز 100٪ دگەل وێرێ کو ئەوە بشێین، ئەوە د شیانامەدا هەبیت، بۆ گەنجێ خۆ پێشکەش بکەین، وە هاریکاریا وا بکەین، بەس لێرە ئەم تشتەکی هۆسا بکەین، کو چوارچێوەی یاساییدا بیت، ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بدەینە پەیڕەو پڕۆگرامێ ناڤ خۆیا پەرلەمانی، خالا 83 (لایقبل إقتراح زیادة النفقات أو إحداث نفقات جدیدة أو تخفیض الواردات ما لم یکن المقترح مشفوعاً ببیان وسائل تحقیق الإقتراح) ڤێرە ئەگەر بێت و ئەم بڕیارەکێ بدەین، ئەز بێژم ئەم پێچەوانەی ڤێ دەقێ کار دەکەین، لەوما ڤێرە پێتڤیا ئەم ڕاوێژکاریێ دگەل حکومەتی بکەین، وە رەئیێ حکومەتێ بزانین، وە ئەز پێشنیار دەکەم، وەختێ ئەم دانوستاندنێ ل سەر بودجا سالا 2011 دکەین، ئەڤە ئێك ژوان خالا بیت، کو ئەم ڕاوێژکاریا دگەل حکومەتێ و دگەل وەزارەتا دارایی و ئابووری بکەین، ئایا ئەم دشێین جهێ ڤێ پرۆژێ، جهێ پرۆژەکێ، یا خالەکێ تایبەت، چەوا مە پار خالێ دانا بۆ توانا سازیێ 100 ملیۆن دۆلار، ئەم دبێژین خالەکا دیکە ژی، پڕۆژێ بودجا سالا 2011 ێ زێدە کەین، ئەم جهێ ڤێ پێشینەیێ بودجا 2011 دا بکەینەوە، ئەز دبێژم ب سانایی تر بیت، دێ ئەم وەکی پەرلەمان شێین رەئیا خۆ ل سەر بدەین، وە ئەم حکومەت ژی دێ هنگی کارێ خۆ دکەت، چەوا دێ ڤی پارەی بۆ ڤی پڕۆژێ تەئیمن کەت، چونکو بڕاستی، پارەیەکێ نەی کەمە، ئەگەر بێت و ئەم بکەینە پێنج ملیۆن، 10 ملیۆن، ئەز

باوەرکەم موحتاجی ملیارا دینارا بین، چونکو دبیتە ئەگەرا وێ چەندێ، کو خەلکەك زێدە تر داخازا ڤێ پێشینەیێ کەت، ژبەر وێرێ ئەز داخاز دکەم، ئەڤە بێتە پاش ئێخستن، نەك بۆ ماوەیەکێ دوور، بەلکی ژڤانێ دانوستاندنا ل سەر ڤێ خالێ، دگەل دانوستاندن و موناقەشا بودجا سالا 2011 بێتە کرن، ئەز بێژم دێ کارەکێ رێك و پێك تر بیت، حکومەتیش دشێت رەئیا خۆ بدەت، ئەم ژی دشێین دوماهیك بڕیار وەربگرین، بە پێی ئیمکانیاتێت مادیێ بەر دەستێ مە، ل سەر ڕۆشنایا بودجا 2011 ێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بۆ جەنابت، ڕێزدار ئەڤین عمر، کەرەمکە.

بەڕێز ئەڤین عمر أحمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەڵبەتە ئێمە کە باسی ئەوە دەکەین، ئێمە داوا دەکەین کە ئەو پرۆژەیە تەئجیل بکرێ، بۆ ئەوە نیە کە ئێمە دژی ئەو پرۆژەین، ئێمە نامانەوێ پرۆژەی هاوسەرگیری یاخود سولفەی زەواج و ئەو شتانە نەکرێ لە کوردستان، (بالعکس) ئێمە پشتگیریەکی تەواوی گەنجانی خۆمان دەکەین، حەز دەکەین نەك تەنها کێشەی هاوسەرگیری بەو سولفەیە، بەڵکو پرۆژەکانی تریش، یاخود کێشەکانی تریشیان چارەسەر بکرێ لە ڕێگای ئەوەی کە مینحەیان بدرێتێ، یاخود سولفەیان بدرێتێ لەلایەن حکومەتی کوردستانەوە، من پشتگیری قسەکانی کاك خورشید دەکەم (100٪)، ئێمە دەتوانین ئەو پرۆژەیە تەئجیل بکەین، چونکە ئێمە لەسەر ئەبوابی ئەوەین کە موناقەشەی بودجەی (2011) بێتە پەرلەمانی کوردستان، دەتوانرێ لە ناو بودجەی (2011)دا جێگایەك، یاخود خاڵێکی بۆ دانرێ، تەخصیص بکرێ کە مەبلەغێکی چەند بۆ ئەو گەنجانە تەخصیص دەکرێ، ئایا حکومەت، پرسیاریان لێ دەکەین، دەتوانن لە بانکەکاندا، سیوولەیان هەیە کەوا وەکو سولفە ئەو پارەیە بدرێ بە گەنجان؟ بتوانن بیگێرنەوە، پاشان ئێمە لێرەدا وەکو لێژنەی یاسایی و لێژنەی دارایی بەڕێزیش ئاماژەیان پێ کرد، ئێمە لە پەیڕەوی ناوخۆدا خاڵێکمان هەیە کە ناتوانین ئێمە دژی ئەو خاڵەی خۆمان بوەستین، کە ئایا ئێمە دەتوانین نەفەقە زیاد بکەین لەسەر بودجەی حکومەت؟ ئێمە لێرەدا بڕیاری لەسەر بدەین بە بێ ئاگاداری حکومەت، یاخود حکومەت خۆیان پێمان بڵێن ئەو کارە بکەین، یاخود ناتوانین ئەو زیادە بکەین، لێرەدا دیسانەوە من خاڵێکی ترم هەیە حەز دەکەم ئاماژەی پێ بکەم، کە ماددەی چوارەممە، ئایا ئەگەر ئێمە باسی ئەوە دەکەین ئەوە سولفەیە و سیوولە هەیە، حکومەت دەتوانێ وەکو بانکەکان ئەو پارەیە تەخصیص بکات، ئێمە لێرە (25٪) و (50٪) ئیعفامان هەیە، کە ئەوە دەکەوێتەوە سەر شانی حکومەت، ئایا حکومەت دەتوانێ ئەو بارە لەسەر خۆی جێبەجێ بکات، یاخود دەتوانێ تەنفیزی ئەو خاڵە بکات کە لەلایەن ئێمەوە پێشکەشی دەکەین، بۆیە ئەوە ڕەئی منە، من پشتگیری لێژنەی دارایی و لێژنەی یاسایی دەکەم بۆ ئەوەی کە ئەو گفتوگۆیە ، بۆ ماوەی گفتوگۆکردنی بودجە دوابخرێ، تاوەکو لەوێدا گفتوگۆکە و موناقەشەکە زیاتر بتوانی جێگا بگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار محمد دلێر محمود، کەرەمکە.

بەڕێز محمد دلێر محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پرۆسەی هاوسەرگیری خۆی لە خۆیدا پرۆسەیەکی پێویست و گرنگ و بە نرخ و پیرۆزە، بەڵام لە هەمان کاتدا پێویستە لەسەر حکومەتی هەرێم، بوار و هەلی گونجاوی بۆ ئەو پرۆسەیە بدۆزێتەوە، بەڵام شەرت نیە ئەو پرۆسەیە کە ئێمە تەنها حکومەتی هەرێم بوار و هەلی گونجاوەکە تەنها لەو بواری دارایییەوە بێت، بواری دارایی هەڵبەتە بەشێکیەتی، خزمەت کردنی گەنجانیش بۆ ئەو پرۆژەیە خۆی پێویستیەکی گرنگی ئەمڕۆمانە، بەڵام من لێرە کەم و کوڕی لەو پرۆژەیەدا دەبینم، یەکێ لەو کەم و کوڕییانە: من وای بە باش دەزانم خشتەیەك بۆ بارەی تەمەن دابنرێت، کە لەو خشتەی تەمەنە دیاری بڕەکە بکرێت، چەندی سولفە بدرێ، لە تەمەنی ئەوەندەوە چەندی بدرێتی، لەتەمەنی ئەوەندە بۆ ئەوەندە چەندی بدرێتێ؟ بە تایبەتی لەبەر ئەوەی ئەمڕۆ کەسانێکی زۆر ماونەتەوە پرۆسەی هاوسەرگیریان بەجێ نەگەیاندووە، لە هەمان کاتدا بابەتی ئەو پێشینەی هاوسەرگیریە پەیوەندی بە نەفەقاتەوە هەیە، بە خەرجییەوە هەیە، کە پەیوەندی بەوەوە هەبێ پێویستە لە کاتی وتووێژکردنی بودجەدا شوێنی بۆ بکرێتەوە و دەستنیشانی ئەوە بکرێت بڕەکەی چەند بێت، من وای بە باش دەزانم لە پرۆژەکەدا کە وەختێ تەئجیل دەکرێ بۆ ساڵی داهاتوو بێ، بۆ هەر کاتێك بێ، یەعنی بە پێی سیستەمێکی بانکی نوێ بێت ئەمڕۆ لە جیهاندا، بەو شێوەیە نەبێت بە پێی سیستەمێکی ئیشتیراکی زوو بێت، لەبەر ئەوە من داوای ئەوە دەکەم جارێ تەئجیل بکرێت، تاوەکو ئەوەی سیستەمێکی نوێی بۆ بدۆزرێتەوە، پرۆژەکە تەکامول تر بکرێت، لە کاتی وتووێژکردنی بودجەی ساڵی 2011 دا شوێنی بۆ بدۆزرێتەوە، سەیری توانا و ئیمکانیاتی حکومەتیش بکەین، لەو کاتە کە چەندە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د. أحمد، کەرەمکە.

بەڕێز د.أحمد إبراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە ئەندامانی بەڕێزی پەرلەمان هەموومان هاوڕاین لەسەر ئەوەی کە پێشینەی هاوسەرگیری زۆر گرنگە بدرێ بە ئەوانەی کە هاوسەرگیری ئەنجام دەدەن، پێشتر ئەوە بڕیاری پەرلەمانی کوردستان بوو بۆ پێدانی پێشینەی خانوو و بەرە بە خەڵکی کوردستان، بێگومان ئەوە کارێکی زۆر گرنگ بوو، شوێنی خۆی گرت، کاریگەری زۆر ئیجابی بووە لەسەر بژێوی خەڵکی کوردستان، لێرە بڕیاردانی پێشینەی هاوسەرگیری دیسان بۆ توێژی گەنجان و بۆ ئەوانەی کە هاوسەرگیری ئەنجام دەدەن، بێگومان ئەوەش کاریگەری زۆر ئیجابی دەبێ لەسەر خەڵکی کوردستان و لەسەر بژێوی ژیانیان، ئەوە کارێکی زۆر گرنگە، من وا دەزانم ئەو

من هەموو شتێك نیم بە نیسبەتی وەزارەتی داراییەوە، من نازانم دوێنێکە بەڕێزتان لەسەر چی تەسویتتان کردووە؟، ڕەنگە ئەو مەشروعەی دوێنێ و ئەمڕۆ لا بەلا گوێم لێی بووە، ڕەنگە جیاوازیشی هەبێتت لەگەڵ تەسویتی دوێنێ و ئەمڕۆ، دوایی هەر نۆماددەکە ئیلاقەی بە دیراسەوە هەیە کە هاتووە، تکام وایە ئەم مەوزوعە، ئێمە دژی ئەم جۆرە مەشروعانە نیم، بە عەکسەوە، ئێمەش بەشێکین لەم مەشاکیلانەو حەز دەکەین حەل بکرێت، ئێمەش لەگەڵ ئەوەداین، نەك پێنج ملیۆن، بەڵکو ئەگەر ئیمکان ببێت زیاتریش بدرێت، ئەوەی کە ئیمکان بێت بۆ گەنجی خۆمان بکرێت، ئێمە لەگەڵ ئەم جۆرە شتانەین، بەڵام بە دیراسەت و ئەبێت دیراسەت بکرێت، وە ئەگەر وایە جەنابتان ئێمەتان بۆ بانگ کرد بۆ ئێرە؟، غیر ئێمە ئەوە ڕەئیەکەمانە یەعنی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەم پڕۆژەیە، بۆ ئاگاداری جەنابتان، جەنابی وەزیر، لە 2010/6/30 وە،ئەم پڕۆژەیە لە لای لیژنەی یاسای و، ئابووری و، مافی ئافرەت و کاروباری کۆمەڵایەتییە، ئینجا لیژنەکان لەگەڵ جەنابتان ڕاوێژیان کردووە و نەکردووە، ئەوە مەسەلەیەکی ترە، کەرەمکە.

بەڕێز شێخ بایز تاڵەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە هیچ شێوەیەك من وەکو وەزیری دارایی ئەم مەوزوعە لەگەڵ من موناقەشە نەکراوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی کەرەمکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەی وەزیری دارایی ڕاستە، ئێمەش لە ڕاپۆرتی خۆمان کە ئاراستەی سەرۆکایەتی پەرلەمانمان کردووە، دەڵێن ئەو مەوزوعە ئیلتیزاماتی مالی تێدایە، وە خۆمان کە کۆبوونەوەمان کرد، داوامان کرد کە مەوزوعەکە ئیحالەی حکومەت بکرێت، هەتا ڕەئی حکومەت وەربگیرێت، بەڵام دوێنێکە کە درا دەنگدانەوە، ڕاپۆرتی ئێمە ئیهمال کرا، تەسویت لەسەر ئەوە کرا کە بەردەوام بین لەسەر موناقەشە کردنی مەوزوعەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز جەنابی ئەندامی لیژنەی یاسایی، من ڕێز لە زۆرینەی ئەندامانی پەرلەمان دەگرم، کە موناقەشە بەردەوام ئەبێ، ئێستا ماددەی یەکە، ئەتوانن ڕەفزی بکەن، کەرەمکە.

بەڕێز کۆێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاتێك کە خوێندنەوەی یەکەم بۆ ئەمە کراوە، ئاراستەی حکومەت کراوە، حکومەت کە دوای سالێك وەلاّم ناداتەوە بەڕاستی ئیتر پرسی چی پێ بکرێت؟، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ئێستا ماددەی یەك، لیژنەی یاسایی بخوێنەوە، دەیخەینە دەنگدانەوە، ئەوەی پێی ناخۆشە با دەنگ نەدات، ئەوەی پێی خۆشە با دەنگ بدات، ماددەی یەك بخوێنەرەوە وەکو لە ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی هاتووە، بدرێتە دەنگدانەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قانون رقم ( ) لسنة 2010

قانون سلفة الزواج قي اقليم كوردستان- العراق

المادة الاولى:

تخصص حكومة اقليم كوردستان- العراق، مبلغاً سنوياً ضمن الميزانية العامة للاقليم لتامين سلفة الزواج للمواطنين الراغبين في الحصول عليها تنفيذا لاحكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 69 بەڕێز لەگەڵ دایە، سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، 5 بەڕێز لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ ماددەی یەك پەسەند کرا، بۆ ماددەی دوو، لیژنەی یاسایی کەرەمکەن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

تدفع سلفة الزواج وفق الضوابط الاتية:

اولاً: ان يكون طالب السلفة من مواطنى كوردستان –العراق و ساكناً فيها.

ثانياً: اتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره.

ثالثاً: ان يبرم عقد الزواج لدى المحاكم المختصة في الاقليم.

رابعاً: ان لا يكون مستفيداً من سلفة زواج اخرى.

خامساً: ان لا يكون من اصحاب الدرجات الخاصة اذا كان موظفاً.

سادساً: يعتبر الزوج والزوجة بحكم شخص واحد لاغراض هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کاروباری کۆمەڵایەتی فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە گفتوگۆکانی کۆبوونەوەی هاوبەشیش باسمان کرد، (خامساً ان لایکون من اصحاب الدرجات الخاصة اذا کان موظفاً) ئیجحافی تێدایە، بە هەق فیئەتێك بێت هیچ موبەریر هەبێت، پێشنیارەکەمان ئەوە بوو، کە هەرچەندە لە ماددەی سێ دەبێ موناقەشە بکەین، ئێمە وتمان حەد ئەعلایەك دابنێین، سنوورێك دابینێین بۆ سلفەکە، لەو مەبلەغە تێپەڕ نەبێت، ئەوکاتە ئۆتۆماتیکیەن دیار دەبێت، چونکە بنەمانی سلفەکە دیار بوو، ئەوانەی کە دەرەجات خاص بن و خاص نەبن، مدیرە، مدیر عامە، هەر کەسێك بێت هەقم چیە؟، کابرایەك دەیەوێت سلفە وەربگرێت، بۆیە بە تەسەوری من ئەوها دەقاق و دەق، هیچ موبەریر نیە، من نە لەگەڵ دەرەجات خاصەمە، چونکە وازحە رەئیم چیە، ئەگەر ئێمە حەدی ئەعلامان دانا، هەموو کەس موستەفیدە لێی، چونکە بڕواناکەم دەرەجە خاصەك بچێت خۆی بکاتە شەریك لەو سلفەیە، بۆیە تەسەورِ دەکەم ئەمە زیادە، هیچ مەعنای نیە، حەلەکەی ئەوەیە لە ماددەی سێیەم حەدی ئەعلا دابنێین بۆ سلفە، سادساً: یعتبر الزوج والزوجة بحکم شخص واحد لاغراض هذا القانون، من لە قانون تێناگەم، چونکە وەکو لە موناقەشات دیار بوو، من تێدەگەهشتم سلفە هەردووکیان تەوقیع دەکەن، یەکێکیان دەبێتە کەفیلی ئەوی تر، وا پێ دەچێت لە قەوانینی عیراقی شتی وانیە، بۆیە کە یەکێك تەوقیع دەکات، یەعنی یعتبر شخص واحد، چی؟، بۆ من شەرح بکەن، هەر دووکیان ئەبنە یەك، چیە؟، یەعنی هەبێت لێرەدا، بۆیە من تەسەور دەکەم، ئەگەر ئەوە تەوزیح بکرێت هیچ، ئەوی تر من لەگەڵی نیم، ئێمە هیچ تەمیزێك بخەین، نە لەسەر مونتەلەقی تەعاتف، بەڵکو حەلەکەی بەشێوەیەکی تر دەکرێت، ئەوەش حەدی ئەعلا دابێین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی دارایی کەرەمکەن.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ ئەوەین کە لە ڕاپۆرتەکە هاتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی کەرەمکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین، بەڵام بە نیسبەت دەرەجاتی خاصە، ئێمە پێمان وایە، کە ئەوان پێویستیان بەو جۆرە سلفانە نیە، چونکە بەمەعاشی مانگێکیان دەتوانن ئیستیغلالی ئەو سلفەیە بکەن، ئەمە بۆ جەماعەتی دەخلی مەحدودە، ئەوە بۆ ئەو کەسانەی کە فەقیرو هەژارن کە ناتوانن پرۆسەی هاوسەرگیری بەڕێوە ببەن، بە نیسبەت ئەوەی کە دەڵێت، الزوج والزوجه بحکم شخص واحد، خۆ ناتواندرێت معامەلە بەناوی هەردووکیانەوە تەقدیم بکرێت، ئەگید ئەگەر یەکیان تەقدیمی کرد، مەعنای ئەوەیە ئەویتریش

شمول دەکات، کەواتە دەدرێتە زوج و زوجە، وەکو یەک معامەلە، نەوەک دوو معامەلەی زەواج، هەر یەک بتوانن بە جیا جیا تەقدیمی بکەن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی ئافرەت فەرموون.

بەڕێز گەشە دارا جلال حفید:

بەڕێز سەرۆکی پەلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئی ئەخیرتان لەسەری، وە لە جەنابی وەزیر دەپرسین، کەرەمکەن رەئی خۆشتان وەکو یاسا.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پێمان باشە سیاغەی فەقەرەی شەشەم بەو شێوەیە بێت(سادساً: یعتبر الزوج والزوجة بحکم شخص واحد لاغراض استحقاق السلفة، فەقەرەکانی تر هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر کەرەمکە.

بەڕێز شێخ بایز تالەبانی/ وەزیری دارایی و ئابووری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە داوامان کرد کەوا دیراسە بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر بۆ گشت ماددەکان لەگەڵ ئەوەیە تەئجیل بێت، دوا بخرێت، بۆ زیاتر دیراسەت و ئەوە بێت، هەقێکی تەبیعی خۆیەتی، بەڕێزانیش ڕەچاوی بارودۆخەکە دەکەن، ئێستا کێ ئەیەوێت قسە بکات، لەسەر ئەو ماددەیە ناویان ئەنووسین، عبدالرحمن حسین، شێرزاد حافظ، ئاشتی عزیز، د.صباح بەرزنجی، د.رفیق سابیر، سەرهەنگ، شەونم محمد، شلێر محمد، سالار محمود، دانا سعید سۆفی، زانا رۆوف، ئاواز عبدالواحید، د.احمد وەرتی، سالم تۆما کاکۆ، هاژە سلیمان، د.بشیر خلیل، بورهان رشید، پەیمان عزالدین، پەیمان عبدالکریم ، بەڕێزان ئەم ڕێزدارانە ویستویانە قسە بکەن، گەشە خان جەنابت ویستت ناوت بنووسی، یان ئێستا داخیل دەبی، گەشە ئەخیر کەس، کەرەمکە.

بەڕێز عبدالرحمن حسین ابابکر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی لەسەر ئەم ماددەیە ماددەی دووەم، بڕگەی پێنجەم، منیش رەئیم ئەوەیە ئەو بڕگەیە زیادە، کە اصحاب درجات خاصە، من پێموایە لە جیاتی ئەم اصحاب درجات خاصە، بکرێتە بڕی پێدانی سلفەکە دیار بکرێت، مەسەلەن لە ئەسڵی پڕۆژەکە هاتووە پێنج ملیۆن، هەر ئەو بڕگەیە لێرە زیاد بکرێت، باشترە لەوەی کە اصحاب خاصەی تیا بێت، ئەم جیاوازیە نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێرزاد فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەماددەی دووەمدا، بڕگەی یەکەم (ان یکون طالب السلفة من مواطنی کوردستان –العراق و ساکناً فیها، ساکنا فیها پێموانیە بە شتێك ئیسبات بێت، چونکە من لە ئەوروپا بم جنسیەی ئەوروپام هەیەو، هەویەی ئێرەشم هەیەو جنسیەی عیراقی ئێرەشم هەیە، هەموو شتێکم هەیە، یەعنی ئەوە پێموایە هینێکی باش بێت ئەوە، چونکە کەس ناتوانێت ئەوە کەشف بکات، ئەوەلەن،(ان یکون طالب السلفة من مواطنی کوردستان –العراق و ساکناً فیها) ساکنا فیها، هەموو کوردستانیەك لە دەرەوەی ولاّت، جنسیەی هەبێت، لێرەش هەموو شتێکی هەیە، وەکو ئەوانەی تر، دووەمیان(اتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره)، ئێمە ئەزانین لە مەحاکمەکان ئێستا لە (16) و لە (17)ش مارەبڕین هەیە بە حزووری وەلی ئەمر، جا ئەو خەڵکانە ناگرێتەوە کە ئەوانەی دەیانەوێ هاوسەرگیری بکەن، لەبەر ئەوە پێموایە ئەو خاڵە لەوێدا زیادە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار ئاشتی، کەرەمکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بەرگری لە ڕاپۆرتی هاوبەش دەکەم، تێبینیم لەسەر خاڵی چوارەم هەیە، (أن لا یکون مستفیداً بسلفه زواج أخری)، ئێمە هەموومان دەزانین ئێستا هەندێك لە هاوکارانی بەڕێز باسیان لەوە کرد کەوا ڕێژەی تەڵاق زۆرە لە کۆمەڵگادا، شتێکی ئیعتیادی یە لە زۆربەی موجتەمەعاتدا لەو سەردەمەدا، لە ڕێگەی تەبەعیەی مالیدا زۆرجار هۆکارێکە کە موشکیلەی کۆمەڵایەتیشی پێ حەل دەکرێ لە ڕێگەی دانانی غەرامە و لە ڕێگەی زەریبەدا، لەبەر ئەوە ئێمە فورسەتێکی باشە ئێمە کە زاهیرەیەك هەیە، زۆر لە ئەندامە بەڕێزەکان و داتای زۆریش هەیە، کە ڕێژەی جیابوونەوە لە مەحاکمی کوردستاندا لە ئاستێکی ترسناکدایە، لەبەر ئەوە من ئیقتیراح دەکەم بۆ زیاد کردن لەسەر ئەو بڕگەیە، بۆیە کە زۆرجار لەوانەیە

چەندێك ئەوە بە دافعێکی باش بێ لەوانەیە بە پێچەوانەشەوە، کە لایەنێکی خراپ ئەوە بێ کە کێشەی هەڵپەسێردراو هەیە، کۆمەڵایەتی ئەو سولفەیە ببێتە هۆکاری داواکردنی جیاکردنەوە، بەتایبەت ئەگەر موعەدەلی دەخل لە هەندێك مەناتیقی نائیدا لەوانەیە زەواج بەو مەبلەغە پارەیە بتوانرێ بېردرێ بەڕێوە، لەوانەیە ئەوە ببێتە حافزێك بۆ ئەوەی کە جیابوونەوە دروست بێ، بۆیە لێرە کە تەحدید کراوە، تەنها سولفەی زەواج بۆ ئەوانە بێ کە یەکەم جار سولفەی زەواج وەردەگرن، بە مەعنایەکی تر، پێشتر سولفەی وەرنەگرتبێ، من ئیقتیراحی ئەوە دەکەم کە تەخصیص بکرێ بۆ ئەوەی کە یەکەم عەقدی زەواجی بێ ئەو کەسە، ئەوە یەکێك بێ لەو حاڵەتانەی کە ردعێك دروست دەکات، ڕێژەی تەڵاق کەم ببێتەوە، لە هەمان کاتیشدا ئەو کێشە هەڵپسێردراوانە کە دەمێنێ زۆرتر بگەڕێتەوە بۆ خێزان نەك ئەوە ببێ بە دافع بۆ جیابوونەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د. صباح، کەرەمکە.

بەڕێز د. صباح محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

پشتگیری لەو صیاغەیە دەکەم کە لێژنەی هاوبەش کردوویەتی، بەس تەنها سێ مولاحەزەم هەیە، لە بڕگەی یەکەمدا کە دەڵێ: (أن يكون طالب السلفة من مواطني كوردستان-العراق)، لە جیاتی (ساكناً) (مقيماً فيها)، چونکە تەعبیری ئیقامە ڕەنگە گونجاوتر بێ لە بەرامبەر (مواطن)ەوە، سەبارەت بە دووەم: من تەئکید لەسەر پێشنیازەکەی کاك شێرزاد دەکەمەوە کە باسی تەمەنی (18) ساڵ دەکات، ئێمە دەزانین کە بە پێی قانونی ئەحوالی شەخصی ئەوەی کە هەموارکراوە، کەسێکی (16) ساڵ ئەگەر ئیزنی مەحکەمەی پێ بێت دەتوانێ زەواج بکات، بۆیە لە جیاتی ئەوە من نالێم زیادەیە، بەڵام دەڵێم ئەو صیغەیە باشتر بێ: (أن تكون له أهلية قانونية لإبرام عقد الزواج)، هەرچەندە ڕەنگە بڕگەی سێیەم جێگەی ئەوەش بگرێتەوە کە دەڵێ: (أن يبرم عقد الزواج لدى المحاكم المختصة في الإقليم)، یەعنی دیارە ئەوەی سێیەم ڕەنگە کە بوو کیفایەتە پێویست بەوەی دووەم نەکات، سەبارەت بە بڕگەی شەشەم (يعتبر الزوج و الزوجة بحكم شخص واحد لأغراض هذا القانون)، ئەو صیاغەیە بەهێزترە لەوەی کە ئێستا بەڕێز لێژنەی قانونی وتی (لغرض إستحقاق السلفة)، چونکە لەو قانونەدا تەنها مەسەلەی ئیستیحقاقی سلفە باس نەکراوە، بەڵکو تەسدیدەکەش و دووبارە گێڕانەوەکەشی هەر باس کراوە، بۆیە ئەگەر بڵێین (لأغراض هذا القانون) بەهێزترە وەکو یەکەم جار هاتووە، چونکە ئەگەر یەك سلفە وەرگیرا، زەوج و زەوجە بەیەکەوە وەری دەگرن، دواییش کە دەگەڕێتەوە هەر لە یەکەکیان وەردەگیرێتەوە، بۆیە ئەگەر بڵێی (بحكم شخص واحد) ڕەنگە مۆفەق تر بێ، من ئەو سێ مولاحەزەم هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د. رفیق صابر، کەرەمکە.

بەڕێز د. رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەستخۆشی لە لێژنەی یاسایی و لێژنەی مافی ژنان و لێژنەی کاروباری منداڵ دەکەم کە ئەو پرۆژەیان بەو شێوەیە ئامادە کردووە، سەرنجی من بە پلەی یەکەم لەسەر خاڵی یەکەم و خاڵی شەشەمە، لە خاڵی یەکەم دا هاتووە کە هاوواڵاتی کوردستان بێ، بەڵام ئایا ئەگەر یەکێك لەوانە هاوواڵاتی دەرەوەی هەرێم بێ یان هاوواڵاتی وڵاتێکی تر بێ، ئایا بۆچی کەسەکەی تر بەهۆی ئەوەوە لەو مافە بێ بەش بکرێت؟ بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو مەسەلەیە لەبەرچاو بگیرێ، دووەمیشیان: لە خاڵی شەشەم (یعتبر الزوج و الزوجة بحکم شخص واحد لأغراض هذا القانون)، مەسەلەی ئەوەی دوو کەس تۆ بەهەر بەهانەیەك بێت و بە هەر ناوێك بێت، لە قاڵبی بدەی لە شەخصێکی تاکە کەسێکدا من پێموایە ئەوە پێچەوانەی ئەوەیە کە ئەو ئیهتیمامە یان ئەو بایەخە کە پێویستە بە تاکە کەس بدرێ وەکو تاکە کەس، بەو پێیەی کە لە هەموو سیستەمێکی دیمەکراتی دا کە تاکە کەس بۆخۆی سەنتەرە و دەبێ لە تێکستەکانیشدا موراعاتی ئەوە بکرێ، بۆیە من پێم باشە کە بگوترێ زەوج و زەوجە هەر یەکێکیان، یەکێك لەوانە مافی ئەوەی هەیە کە ئەو سلفەیە وەربگرێت، لە جیاتی ئەوەی (بحکم شخص واحد)، دوو کەس ڕەوا نیە لە هیچ فۆرمێکدا، نازانم لە قانونی عیراقیدا ڕەنگە ڕەوا بووبێ، لەبەر ئەوەی سیستەمی قانونی عیراقی بە گشتی لە قاڵبێکی ئایدۆلۆجیدا قاڵ کراوەتەوە، بەڵام پێموایە جوانترە ئێمە فۆرمێکی تر بەکارە بێنین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەسە ڕوونکراوە، دەڵێ: هەردووکیان (بحکم شخص واحد)، ئەگەر هەردووکیان موەزەف بن، بەس یەکێکیان وەردەگرێت، نەك هەردووکیان.

بەڕێز د. رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من مەبەستم (بحکم شخص واحد)ە، قەت دوو کەس ناتوانرێ لە ناو ئەو ئەوەدا لە قاڵب بدرێ، یان جوان نیە لە ڕووی داڕشتنەوە پێچەوانەی ئەوەی هینە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سەرهەنگ، کەرەمکە.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەستخۆشی لەولێژنە بەڕێزانە دەکەم، بە موشتەرەکی کە ئەو تەقریرەیان نووسیوە، پشتیوانی ناوەڕۆکی ماددەی دوو دەکەم، بە تایبەتی لەسەر برگەی دووەم، کە تەحدیدی کردووە، کە دەبێ ئەو کەسانەی داوای سولفە دەکەن تەمەنیان (18) ساڵی تێپەڕاندبێ، لە ڕاستیدا ئێمە ئەگەر سەیرێکی ئەو ئامارانە بکەین کە لەسەر ڕێژەی تەلاق هەیە، نیسبەتی زۆری تەلاق لەو مەرحەلەیە کە لە (16) و (17)

زەواجیان کردووە، بۆیە دانانی ئەو شەرتە بۆ مەسەلەی زەواج بە شتێکی زەرووری دەزانم لێرە، پێشنیازیش هەبوو بۆ ئەوەی کە بڕگەی پێنجەم لە ماددەی دووەم لابدرێت، بۆ ئەوەی هەموو کەس، یەعنی مەبدەئی مساوات هەبێ، بەڵام خۆی مەبەست، هەدەف لە دانانی ئەو یاسایە بەڕاستی بۆ هاوکاری ئەو کەسانەیە کە دەخلیان مەحدوودە و ئیمکانیەتیان نیە، بۆ ئەوەی پشتیوانی بکرێن بۆ زەواج، بەڵام ئەصحابی دەرەجاتی خاصە، ئێمە لەو وڵاتە دەژین دەزانین کە لە ڕووی ئیمکانیەت و معاشەوە وەزعیان باشە و پێویستیان بە هاوکاری کردنێکی ئاوا نیە وەکو سلفەیەك بۆ ئەو مەوزووعانە، لەبەر ئەوە پشتیوانی ناوەڕۆکی ماددەکە دەکەم وەکو خۆی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار شەونم، کەرەمکە.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت پرۆژەکەوە دەمەوێ قسە بکەم لەسەر ڕاپۆرتە هاوبەشەکە، لە ماددەی حەوتدا هاتووە کە دەڵێ: وەزارەتی دارایی ڕێنمایی تایبەت بەو پرۆژەیە ڕوون دەکاتەوە لە داهاتوودا، بەڵام من پێم باشە ئەگەر لەو بڕگانەدا دوو بڕگە ئیزافە بکرێت، لە ماددەی (2)دا دوو بڕگە ئیزافە بکرێت، یەکێ لەوانە ئەقساتن بڕینی قیستەکە لە (2٪) بۆ (3٪) تێپەڕ نەکات، لەبەر ئەوەی لەوە دەچێ زیاتر تێپەڕ بکات بۆ ئەو کەسانەی کە دەخلیان مەحدوودە، مەعاشەکەیان کەمە، بە تایبەتی تەبەقەی موەزەفین، یاخود ئەوانەی کە لە دەرەوە کاسبن و کار دەکەن، زەغتێکی زۆریان لەسەر دروست دەکات، تاکو نیسبەی بڕینەکە کەمتر بێ زیاتر ئیستیفادە لەوە دەکەن، هەروەها نیسبەتێك هەیە کە بۆ منالّی یەکەم لە (25٪) ئەو سولفەیە بکرێ بە هاوکاری بۆ خێزانەکە، لەبەر ئەوەی منداڵێکی تازە دێتە ئاراوە، پێویستی بەوەیە کە ماددیەن هاوکاری بکرێ ئەو خێزانە بۆ بەخێو کردنی منداڵەکە بە ڕێگایەکی باش، لەو فەترەیە کە سولفەکە دەداتەوە، پێم باشە ئەو بڕگەیەش ئیزافە بکرێت، لەگەڵ سوپاسدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار شلێر محمد، کەرەمکە.

بەڕێز شلێر محمد نجیب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت خاڵی دووەم: (أتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره)، وابزانم زۆری لە ئەندامانی پەرلەمان تەئکیدیان لەسەر ئەو نوقتەیە کردەوە حالاتی تەلاق لەو عومرەدا، لەوەش کەمتر زۆر زۆرە، لەبەر ئەوە ئەگەر بێینە سەر مەسەلەی خەریجی هینیش لە (22) سالّ و ئەوانە، لەبەر ئەوە ئەو تەمەنە بۆ خەڵکی دەرەوەش کە کێشەیەکی زۆری دەبێت، بەڕاستی ئەوان مولزەم نابن بە تەمەنەکەوە، لەبەر ئەوە دەبینی عەدەدەکە زۆر دەبێ، ئێمەش لەبەر ئەوەی وەکو وەزارەتی دارایی هیچ خۆی بۆ ئامادە نەکردووە، با

نەبێتەوە بە سولفەی عەقارەکە، لەبەر ئەوە ئەو تەمەنە بە ڕەئی من زۆر کەمە، ئەگەر زیاد بکرێ، چونکە دوایـیش دەڵێ: (أن یـبرم عقـد الـزواج لـدی المحاکم المختصـة في الإقلـیم)، ئـەوەش لێـرە لایـەکی تـری سـلبی دەردەخات، چـونکە بەڕاسـتی ئەوانـەی کـە لـە دەرەوەی مـەحاکم زەواجیـان کـردووە، دوو، سـێ منداڵیشیان هەیە، زۆرجار مەحاکم بە ئیعتیبار وەری ناگرێ، دەبینی ئەوە دەبـێ بـە فورسـەتێك پیاوەکـە یـەعنی ژنـان لێرەشـدا زەرەر دەکـەن، کـە دەچـێت ژنێـك دەهـێنێ بـە پێـی مەحکەمـە بـۆ ئـەوەی ئـەو سـولفەی زەواجـە وەربگرێ، بە نیسبەت دەرەجاتی خاصە، تەئیدی کاك عبدالسلام و زۆر لە هاوکارانم دەکـەم، بەڕاسـتی ئـەوە بۆ چینێکە کە ئیمکانیەتی نیە لە موەزەف، لەبەر ئەوە بە عەکسەوەن دەرەجەکە وای لـێ دێ لـە ملیۆنێـك مەعاشی کەمتر نەبێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سالار محمود، کەرەمکە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا ئەوەی پەیوەندی بە بڕگەی یەکەمەوە هەیە لـە مـاددەی (2)، هەسـت دەکـەین ئـەوەی کـە باسـی دانیشتن و هاووڵاتی بوونی ئەو هەرێمە دەکات، ئێمە بیرمان نەچێ، لە داڕشتنەوەی هەر پـرۆژە بڕیـار یـان هەر پـرۆژە یاسایەکدا دەبـێ قسـەیەکیش لەسـەر ناوچـەکانی کێشـە لەسـەر بکرێـت، چـونکە ئـەو خەڵکانـە خەڵکی کوردستانین، ناوچەکە بە نیسبەت ئێمـەوە کوردسـتانە، کـە ئـەوە جێگـەی جـەدەلی تـر هـەڵناگرێ، بەڵام بە پێی ئەو یاسایانە ئێمـە ئـەو خەڵکانـە مـەحرووم دەکـەین لـە ئـەو پرۆسـەیەی کـە پەیوەنـدی بـە هـەرێمی کوردسـتانەوە هەیـە، ئایـا ئـەوە لـە ڕووی قـانونی، تەنانـەت لـە ڕووی سیاسـی و کۆمەڵایەتیشـەوە کاریگەرییەکی ناجۆری لەسەر ئێمـە نـابێ، کـە بێگومـانم دەیـبێ، لەبـەر ئـەوەی ئێمـە لـە چوارچـێوەی ئـەو پرۆسەیەدا لە دوای پرۆسەی ئازادی عیراقەوە، زۆرینـەی خەڵکی خۆمان هان داوە بچنە ئـەو ناوچـانە، تاکـە مەسەلەش خەڵکی ئـەو ناوچـانە لـە ئێمـە دابـبڕێ، ئێمـە ئـەو مەسـەلەی فـۆرمی خۆراکەیـە کـە بـەو جـۆرە دەچنە ئەوێ و حیسابیان بۆ دەکرێ خەڵکی ئەوێن، هیوادارم لەو پرۆژە یاسایەوە ئێمە ئەساسـێك دابنـێین، خەڵکی ناوچەکانی کێشە لەسەر هاوبەش بن لەو ئیمکانیاتە ماددی و مەعنەویانـەی کـە خـەڵکی ئێمـە لێـی بەهرەمەند دەبن، لەسـەر ئـەو ئەساسـە هیـوادارم ئـەو مەسـەلەیە موعالەجەیـەکی قـانونی بـۆ بدۆزرێتـەوە لەلایەن لێژنەی قانونی و بەڕێزتانەوە، چونکە کاریگەری دەبـێ لەسـەر ئایندەی ئـەو هەرێمـەی ئێمـە، مـن دەمەوێ ئەو مەبەستە بقۆزمەوە بۆ بابەتێکی تر، لە ڕاستیدا ناکرێ ئێمە بڵێین هەر پـرۆژە بڕیارێـك، یـان هەر پرۆژە یاسایەك بێتە هەرێمی کوردستان و لە پەرلەمانی بـەڕێزی کوردسـتان مونـاقەشـە دەکـرێ، ئێمـە بڵێین هاوشێوەی ئەو یاسایە لە عیراقدا هەیە، لە کاتێکدا دۆخی هەرێمی کوردسـتان و خوازیـارانی ئایندەی ئەو هەرێمە ئەوەمان لێ دەخوازن کە ئێمە جۆرێك لە خوێندنەوەی دوورمان هەبێ بـۆ ئـەو یاسـایانەی کـە لە هەرێمی کوردستان دا.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، ماددەکە نە باسی سەرۆکی هەرێمی تیایە، نە باسی حکومەتی عیراقی تیایە، پێنج خاڵە، تکایە، شەشە، ڕەئیت لەسەر ئەوە بدە.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵی دووەم ئەوەی پەیوەندی بە تەمەنەوە هەیە، هیوادارم لەسەر ئەو بابەتە دیقەتی زیاتر هەبێ، چونکە پرۆسەی هاوسەرگیری پەیوەندی بە تەمەنەوە نیە لە ڕاستیدا، دەکرێت قسە لەسەر ژیانی ئینسان بکرێت، کە دەکرێ تا دواپین ساتەکانی تەمەنیشی پەیوەستی بەو پرۆسەیە هەبێ، خاڵێکی تر، ئەوەی پەیوەندی بە دەرەجاتی خاصەوە هەیە، بە حوکمی ئەوەی لە ئەو پرۆژەیەدا لە هۆکارە پێویستیەکانی داهاتووە بۆ ئەو خەڵکانەیە کە کەم دەست و کەم دەرامەتن، ئەو یاسایە بە پێویست دەزاندرێ، تەصەورم وایە ئەو بڕگەیەی کە پەیوەندی بە دەرەجاتی خاصەوە هەیە لەوانەیە زیادە بێ، سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار دانا سعید صوفی، کەرەمکە.

بەڕێز د. دانا سعید صوفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ڕاستیەکەی منیش تێبینیم هەیە لەسەر، دەتوانم بڵێم زۆربەی خاڵەکان، لە خاڵی یەکەمەوە دەست پێ دەکەم، کە باسی ئەوە دەکرێ: (أن يكون طالب السلفة من مواطني كوردستان)، لێرە ئایا کێ دەگرێتەوە؟ ئایا تەنیا پیاو دەگرێتەوە؟ یاخود ژنەکەش دەگرێتەوە؟ ئەگەر لە حاڵەتێکدا، بۆ نموونە یەکێکیان خەڵکی دەرەوەی هەرێمی کوردستان بوو، یاخود موقیم نەبوو لێرە، ئایا یەکێك لەوانە تەنیا کە داواکاری سولفەکەیە دەتوانێ؟ لەبەر ئەوەی لە دەقەکەوە هاتووە دەڵێ: ئەوەی کە داوا دەکات موقیم بێ لە هەرێمی کوردستان، ئایا تەنیا ئەوەی کە داوا دەکات؟ یاخود هەردووکیان لەو حاڵەتەدا؟ مەسەلەی دووەم، مەسەلەی تەمەن، بەڕاستی من پێم باشە تەشجیعی ئەوە نەکەین، با بڵێین زەواجی پێش وەخت، زەواجی موبەکیر، یەعنی تەمەنەکە کەم بکرێتەوە، پێموایە بە شێوەیەك لە شێوەکان، لە ڕووی یاساییەوە تەشجیعی ئەوە دەکەین، ئەوەش پێموایە زۆر باش نیە، بۆ هیچ کۆمەڵگایەك، جا ئەگەر وایە تا (18) بمێنێتەوە، یان ئەوەتە زیاد بکرێت بۆ (20)، لەسەر خاڵی سێیەم هیچ تێبینیەکم نیە، بەڵام لەسەر خاڵی چوارەم، کە دەڵێ: نابێ سوودمەند بووبێ پێشتر، مەسەلەن سولفەیەکی تری وەرگرتبێ، ئایا لەو حاڵەتە دیسان دیاری نەکراوە، حیساب بۆ پیاوەکە دەکرێ یاخود ژنەکە دەکرێ؟ یەعنی بەڕاستی ئەو مەسەلانە دەبێ یەکلایی بکرێتەوە، لەو دەقە دیار نیە، لەبەرچیش؟ ئێستا ئێمە ئەگەر دیسان ئەوەی ڕەبت بکەینەوە بە خاڵی

شەشەم، کە دەڵێ: ژنەکە و پیاوەکە هەردووکیان وەکو یەک حیساب دەکرێن (لأغراض هذا القانون)، من پێموایە دارشتنەکە هەڵەیە، ئەگەر (لأغراض هذا القانون) بێ، ئەگەر بچین بۆ ماددەی (6)، لەوێ ماددەی شەش باس لەوە دەکات، دەڵێ: ئەگەر لە یەک جیا ببنەوە، ئەگەر لە یەک جیابوونەوە تەنها پیاوەکە مەسەلەی ئەو سولفەیەی کە ماوە لەسەری دەمێنێت، ئەو مەجبوور دەبێت کە دەفعی بکات، ئایا ئەوە تەناقووز نیە؟ ناکۆکی نیە لە نێوان ئەو برگانە؟ من پێم باشە ئەوە پێداچوونەوەیەکی بۆ بکرێ، لەبەر ئەوەی یان ئەوەتە دەستنیشان بکرێت، ئایا مەبەستمان لێرە تەنیا ژنەکەیە؟ یان پیاوەکەشە؟ یاخود هەرکێیەك بێت؟ با بڵێین تالّبی سولفە بێت، لەسەر برگەی پێنجەم کە باس لە دەرەجاتی خاصە دەکات، من پێم باشە بۆ ئەویە لەو کێشەیە نەجاتمان بێ، صیاغە بکرێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەوانەی کە موچەکەیان لە (3/1)ی سولفەکە زیاترە، ئەوانە نەگرێتەوە، ئەو کاتە لەبەر ئەوەی ئیحتیمالی ئەوەی هەیە سولفەکە زیاد بکرێ، بگۆڕێ، یانیش لەوانەیە موچەی ئەصحابی دەرەجاتی خاصە لەوانەیە بگۆڕێ، تۆ نازانی، لەوانەیە بەو شێوەیە نەمێنێتەوە، مودیر عامێك لەوانەیە ئێستا (2) ملیۆن، یاخود دوو ملیۆن و نیو وەربگرێت، بەڵام لەوانەیە لە ئایندە بە شێوەیەکی تر بێت، جا بۆیە من پێشنیار دەکەم حیساب بۆ ئەوە بکرێت بڕی سولفەکە چەندە؟ لەسەر ئەو ئەساسە ئەو کەسانە نەگرێتەوە کە موچەکەیان لە (3/1)ی سولفەکە زیاترە، یاخود رێژەیەکی تر دابندرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار زانا رؤوف، کەرەمکە.

بەڕێز د. زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێش ئەوەی لەسەر ماددەکە قسە بکەم، یەك پێشنیازم هەیە بۆ بەڕێز جەنابی وەزیر، یەعنی دەکرێت لە پێشنیاری تەئجیل کردنی کردووە، بەڵام خۆ دەکرا هاوکاریشمان بکات لە ماددەکەدا، چونکە بە نەتیجە ئەگەر ئەو یاسایە پەسند بکرێ، لەوانەیە پێویستمان بە ڕەئی ئەو هەبێت کە بتوانێت بۆ وردەکارییەکانی، چونکە ئەوە دەبێ وەزارەتی دارایی ڕێنمایی پێویستی بۆ دەربکات، بۆیە هیوادارم یەعنی ئەگەر لە هەندێك برگە بە کەڵکی ئەوە بێت، یەعنی هەر لەسەر هەمان ڕەئی نەبێت، بڵێین یەعنی من داوا دەکەم بگەڕێتەوە چونکە ئێمە لەسەری بەردەوام بووین، لەسەر ئەو پرۆژەیە، هیوادارم بتوانین ئەگەر ڕەئیەکانی بۆ ئەو بابەتە سوودی لێ وەرگرین، بۆ ئەو حاڵەتە، بە نیسبەت برگەکەوە من بێگومان پشتگیری لەو ماددەیە دەکەم، گەلەییم ڕنگە لە هاوڕێیەکانیشم، هەندێ لەو بەڕێزانە هەبێ، ئێمە ڕاپۆرتەکەمان کە ئامادە کرد، داواکارییەکەمان ئەوەبوو، وتمان یان بە دوو ڕا دەچین، یان هەموومان بە ڕەئی موەحەد دەچین، دوایی وابزانم وا ڕێککەوتین کاك شێروان کە هەموومان بە ڕەئیەکی هاوبەش بچین، بۆیە تەصەور دەکەم زۆربەمان لەسەر ئەو خاڵانە هاوبەش بین، بە نیسبەت ئەصحابی دەرەجاتی خاصەوە، بەڕێزان ئەوە بە تایبەتی بۆ زیاتر بۆ ئەوانەی دەخلی مەحدوود دانراوە، ئەوە تەبیعەتێکی ئیختیاریشی هەیە، یەعنی خۆ

تۆ هەموو کەسێ زەواجی کرد، ئیجباری ناکەی سولفە وەرگرێ، یەعنی ئیختیاری یە، عادەتەن ئەوانەش کە دەخلیان مەحدوودە، ئەگەر بە دڵی نیە دەتوانێ وەری نەگرێ، بە نیسبەت کەلیمەی ئەخیریانەوە، (الزوج و الزوجة بحكم شخص واحد) خۆی شیکردنەوەکە، مەبەستەکە لەو حاڵەتە ئەوەیە، ئەو سولفەیە دەدرێ بە عەقدی زەواج، نادرێ بە پیاو، نادرێ بە ژن، دەدرێ بە عەقدی زەواج، ئیتر کێ دەچێ موعامەلەکە دەکات، لێرەشدا بۆیە ئەو عیبارەتە دانراوە، (يعتبر الزوج و الزوجة بحكم شخص واحد)، یەعنی دوایی بۆ ماددەکانی تر بۆ ئەوەی تووشی گرفتی ئەوە نەبین، ئایا مەبەستمان لە پیاوەکەیە؟ یاخود مەبەستمان لە ژنەکەیە؟ ئێمە مامەڵەمان لەگەڵ عەقدێکی زەواج کردووە، پێویستی بە کۆمەڵێك ئیجرائات هەیە، بە پێی ئەو ئیجرائاتانە تۆ دەچیت ئەو سولفەیە وەردەگریت بە پێی ئەقساتێك کە دوایی ئاماژەی پێدراوە، باس بکرێتەوە، هەر ئەوەندەم هەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار ئاواز عبدالواحد، کەرەمکە.

بەڕێز ئاواز عبدالواحد خضر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بە گشتی تێبینیم لەسەر ماددەی دووەم هەیە، چونکە لە ماددەی دووەم تەنیا باس لە زەوابتی پێدانی سولفە دەکات، ئەویش ئەوەی وەرگرتنەوەکەی چۆنە؟ مادام شێوەی وەرگرتنەوە لە ڕاپۆرتی هاوبەش باس نەکراوە، پێم باشتر بوو ئەوە بمێنێتەوە بۆ ڕێنماییەکانی وەزارەتی دارایی، خۆی ئەو ڕێنماییانەی دەربکردبا، لە خاڵی دووەمیش سەبارەت بە تەمەنی (18) ساڵ، من پێم باشە هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە، چونکە ئەو کەسە ئەگەر فەرمانبەر بوو، خۆی لە تەمەنی (18) ساڵ خوارتر دانامەزرێت، ئەوە فەرمانبەر شموول دەکات، بەڵام ئەگەر لە (18) ساڵ کەمتر بێت، ئەو کاتە ئێمە دێین تەشجیعی زەواج دەکەین بۆ تەمەنی خوار لە (18) ساڵ، کە ئەوەش بە پێی دیراسات دەرکەوتووە، زەواج لە خوار تەمەنی (18) ساڵ بە هیچ شێوەیەك دروست نیە، دواتر ئاکاری سلبی لێ دەکەوێتەوە، لەو خاڵەی یەکەمیش کە باس لە بڵێین دانیشتووی کوردستان دەکات، پێم باشترە یەك لە لایەنەکە، جا چ ئافرەت بێ چ پیاوەکە، یەك لەوان کافیە ئەگەر دانیشتووی کوردستان بێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د. أحمد إبراهيم، کەرەمکە.

بەڕێز د. أحمد إبراهيم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەی دوو منیش چەند تێبینیەکم هەیە، لە خاڵی دووەم لە فەقەرەی دووەمدا: (أن يكون طالب السلفة من مواطني كوردستان)، تەبعەن ئایا سولفەکە دەدەین بە خەڵکی دەرەوەی هەرێمی کوردستانیش؟ یان تەنها بۆ هەرێمی کوردستانە؟ ئەو کاتە دەبێ ئیقلیمی بۆ زیاد بکەین، (لمواطني إقليم كوردستان)، لە

فەقەرەی دووەمدا (ثانياً: أتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره)، بە ڕای من مەرج نیە (18)ی تەواو کردبێ، چونکە بە پێی قانون ئەگەر کەسێك تەمەنی (15) سالّ بێ، یان (16) سالّ بێ، بە ئیزنی قازی دەتوانێت پرۆسەی هاوسەرگیری ئەنجام بدات، لەو حالّەتەدا ئەگەر ئێمە ئەو فەقەرەیە دابنێین، بە ڕەئی من ئەوە ئیجحافە بە حەقی ئەو گەنجانەی کەوا لە تەمەنی (15) و (16) سالّیدان، دادگاش مافی ئەوەیان پێ دەدا کە پرۆسەی هاوسەرگیری ئەنجام بدەن، ئەو کاتە ئێمە بێ بەشیان دەکەین لەو سولفەیە، دیارە مەرجیش نیە ئەو کەسەی کە سولفە وەردەگرێ تەنها کەسی فەرمانبەر یان موەزەف بێت، ئێمە وتوومانە موەزەف و غەیری موەزەف دەتوانێت ئەو سولفەیە وەربگرێت، لە ئەسبابی موجەبەشدا هاتووە، هەدەف لە پێدانی ئەو سولفەیە بەڕاستی بۆ ئەوەیە کەوا گەنجان بتوانن خێزان پێك بێنن، توانای ئەوەیان هەبێ کە خێزان پێك بێنن، لەبەر ئەوە بە ڕەئی من ئەو فەقەرەیە نەبێت، بە پێی قانون هەر کەسێك توانای هەبێ، حەقی ئەوەی هەبێ کە هاوسەرگیری پێك بێنێ، بتوانێ ئەو سولفەیە وەربگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار سالم تۆما، کەرەمکە.

بەڕێز سالم تۆما کاکۆ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە نیسبەت ماددەی دووەم من تەنها دوو تێبینیم هەیە، یەکەمیان: بڕگە چوار (أن لایکون مستفیداً من سلفة زواج أخری)، یەعنی مومکینە هاوسەرەکەی نەخۆشە و هەرچی ئیمکانیاتی هەیە صەرفی دەکات، دواییش کۆچی دوایی دەکات، ئایا ئیمکان نیە ئەگەر ئەو کەسە بیەوێ بۆ جاری دووەم هاوسەرگیری بکات، ئیستیفادە وەربگرێ لە سولفەی زەواج، من حەز دەکەم چاو پێ خشاندنەوەیەکی بۆ بکرێ، ئەوەی دووەم، یەعنی بڕگەی پێنجەم، ئێمە لێرە سنووردارییەك بۆ مەوزووعی دەرەجات خاصە دادەنێین، بەس بۆ مەوزووعی تاجیرێك دانانێین، ئیحتیمالی هەیە تاجیرەکە زۆر ئیمکانیاتی زیاترە لە مودیر عامێك، بە قەناعەتی من دەبێ ئەو بڕگەیە لابچێت، ئەو تەمییزە نەمێنێ بەینی دەرەجات خاصە و خەڵکی تر، چونکە خەڵك هەیە موەزەف نیە و تاجیرە، حەقی هەیە ئیستیفادەی لێ وەربگرێ، بەس کابرای موەزەف و دەرەجە خاصە حەقی نیە، ئیجحافە بە حەقی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار هاژە سلیمان، کەرەمکە.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەرچەندە من لەگەڵ ڕای لێژنەی هاوبەشم، چونکە خۆمان لەگەڵ لێژنەکە دانیشتین کاتێ کە ئەوە داڕێژرا، بەڵام من تەنها یەك تێبینیم هەیە، ئەویش ئەوەیە کە بڕگەیەك زیاد بکەین، ئەویش ئەوەیە ئەو پیاوەی کە ژنی دووەم مارە دەکات، ئەو موستەفید نەبێ لەو بڕە پارەیە، چونکە بەڕاستی هەرچەندە

لەماددەی چوارەمدا لە بڕگەی چوارەمدا هاتووە (أن لايكون مستفيداً من سلفة زواج أخرى)، بەڵام لەوانەیە جاری یەکەمی سولفەکەی وەرنەگرتبێ، لە ژنی دووەم داوای سولفەکە بکات، بۆیە ئەگەر بکرێ ئەو بڕگەیە زیاد بکرێ لە ماددەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بۆ مەعلوماتی جەنابت، لە دەورەی (2)، وەختی ئەو بابەتە موناقەشە کرا، ئەوەی ژنی دووەم دەهێنێ شرووتی بۆ دانراوە، یەکێ لە شرووتەکانی دەبێ بە ئەوراقی سبووتی، ئیسپاتی بکات کە موتەمەکینە، لەبەر ئەوە لێرە نایگرێتەوە، یەعنی پێویست ناکات ئیزافە بکرێت، زۆر سوپاس، ڕێزدار د. بشیر، کەرەمکە.

بەڕێز د. بشیر خلیل حداد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەستخۆشی لە لێژنە هاوبەشەکە دەکەم بۆ ئامادە کردنی ڕاپۆرتەکە، بەڕاستی ئەوە مەوزووعێکی گرنگ و هەستیارە، زۆریش پێویستە بۆ ئەمڕۆی کۆمەڵگاکەمان، بە نیسبەت ماددەکەوە لە (أولاً) منیش ڕام لەگەڵ د. صباح یەکە، تەئیدی دەکەم، کە بنووسین (و مقيماً فيها)، لە جیاتی (ساکناً)، چونکە (ساکناً) دەکرێ بە موەقەت هاتبێ و بڕواتەوە، بەڵام (مقيم) بە ئەبەدی لێرە بێ، تا بۆ ئەوە بێ ئەوانەی کە لە خاریجن، لە ئەوروپا دەژین، حاڵ و وەزعیان باشە، نەك بچی لەوێ ژن بێنێ و لێرە سولفەکە وەربگرێ، ئەوە موقیمی دائیمی بێ لێرە ئینجا بتوانین ئێمە لێرە ئەو سولفەی پێ بدەین، لە (ثانياً) (أتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره)، من پێموایە ئەو فەقەرەیە زیادە، لابڕێت، لەبەر ئەوەی مادام ئێمە لە (ثالثاً) وتوومانە (أن يبرم عقد الزواج لدى المحاكم المختصة)، مەحاکمی موختەصە شتێك ناکات کە لە (18) کەمتر بێ، ئەگەر لە (18) کەمتریش بوو، لە (16) و (15)ەکە بوو، دیارە بۆ خۆی مصوغاتی قانونی هەیە، وەکو لە قانونی باری کەسێتی دا هاتووە، ئەگەر ئەویش بوو، ئەویش مانیع نیە، کەواتە ئەگەر مەحکەمە ڕێی پێدا ئەوە شتێکە بۆ خۆی موستەحەقی سولفەکە دەبێ، لە (خامساً) (أن لايكون من أصحاب الدرجات الخاصة)، منیش لەگەڵ ئەوەم، ڕاستە ئەصحاب دەرەجاتی خاصە لەوانەیە دەرەجاتی وا هەیە کە مووچەی مانگێکی بکات بە قەد سولفەکە، بەڵام منیش ڕام دەخەمە پاڵ ڕای کاك سالم، زەمانەت چیە؟ ئەگەر هاتو کابرا موەزەف نیە، بەڵام لەوانەیە بازرگانە، بازرگانی وا هەیە داهاتی مانگانەی دوو بە قەد سولفەکەیە، وەریش دەگرێ، جا ئەوەش دەبێ موعالەجە بکرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار برهان رشید، کەرەمکە.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی دووەم، بڕگەی یەکەمی کە دەڵێ: پێویستە ئەو کەسەی داوای سولفە دەکات خەڵکی هەرێمی کوردستان بێ، بەڕێز ئێمە چەند حاڵەتێکمان هەیە، یەکێك لەو حاڵەتانە ئاواز خان وتی پێش من، یەکێك خەڵکی کوردستان بێ و زەواج لەگەڵ یەکێکی تردا بکات، ئەوە حاڵەتی یەکەم، حاڵەتی دووەم، لاجیئی کوردمان هەیە، هی پارچەکانی تری کوردستانە، ئیقامەی دائیمیشیان هەیە، (10) ساڵە لێرەیە، (5) ساڵە لێرەیە، من داواکارم ئەو دوو حاڵەتەی بۆ ئیزافە بکرێ، ئەگەر یەکێکیان خەڵکی کوردستان بوو زەواج دەکات لەگەڵ عەرەبێکدا، لەگەڵ تورکێکدا، زائیدەن لاجیئەکانیش کە ئەوە حاڵەتێکی ئینسانییە، حاڵەتێکی قەوماییە، لاجیئێکی زۆری دیموکرات و کۆمەڵە و ئەوانە هەیە کە زیاد لە (10) ساڵە لەو وڵاتەدان، ئیقامەی دائیمیان هەیە، بە صورەتێکی شەرعیش لەو وڵاتەن، بڕگەی دووەم کە دەڵێت (18) ساڵی تەواو کردبێت، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، لە شەرع و قانونی ئەحوالی شەخصی عیراقیشدا هەندێ جار ئافرەتی (17) سالّ، یان لە خوار (18) ساڵەوە بە ئیزنی دادگا بۆی هەیە مارەی بکات، لە قانونی عقوباتیشدا هەندێ حاڵەت هەیە لە وەکو ماددەی (427)، کە ڕێگەی داوە ئەگەر (15) بێ، (16) بێ، (17) بێ حەقی ئەوەی داوە مارەی بکات لەگەڵ موجریمەکە، بۆیە ئەوە بەڕای من دەبێ ئەوە پڕکرێتەوە ئەو بۆشاییە، لەبەر ئەوە لە ڕووی شەرع و قانونەوە هەندێ جار خوار (18) ساڵیش حەقی زەواجی هەیە، هەندێ جار دادگا ئیزن دەدات بە ئافرەتێك کە خوار (18) سالّ بێت شوو بکات، بڕگەی چوارەم کە دەڵێ: پێویستە (أن لایکون مستفیداً من سلفة زواج أخری)، وەکو عەرزی جەنابتان کرا، هەندێ جار وەفاتی خێزان هەیە، هەندێ جار بە هۆی نەخۆشییەوە ئەو ژنە ناتوانێ بە ئەرکی خۆی هەستێ، دادگا ئیزنی دەدا ژنی دووەم بێنێ، ئەوە شەرت نیە کە دادگا ئیزنی داوە ژنی دووەم بێنێ ئەو پیاوە دەوڵەمەند و موتەمەکینە، هەندێ جار بە هۆی تەمەکونەوە ئیزنی نادات دادگا، هەندێ جار بە پێی قانونی ئەحوالی شەخصی، بە هۆی نەخۆشی ژنەکەوە ئیزنی دەدات، حەقە ئەوەش ئیستیسنایەکی تێدا بکرێ و ئیزافە بکرێ بۆی، بڕگەی پێنجەم، لە ماددەی دووەم، کە دەڵێ (أن لا یکون من أصحاب الدرجات الخاصة إذا کان موظفاً)، بەڕێز قانون بە عام و موجەرەد دەردەچێ، بەڕای من مەبدەئی عام لە قانوندا، قانون عام و موجەردە، حەق نیە ئەو تەفریقەیە بکرێ، ئەوەش بۆ ڕای جەنابتان جێ دەهێڵم، بڕگەی شەشەم، کە دەڵێ (یعتبر الزوج و الزوجة بحکم شخص واحد لأغراض هذا القانون)، بەڕێز بڕگەی شەشەم مورتەبیتە بە ماددەی شەشی ئەو یاسایەوە کە دەڵێ: ئەو سولفەیە پێویستە تەنها پیاوەکە بیداتەوە، بە پێی شەرع و قانون لە قانونی عیراقیدا ئیستیقلالی زیممەی مالی هەیە لە بەینی ژن و پیاودا، کە ئیستیقلالی زیممەی مالی هەبوو، هەندێ جار ئافرەتەکە موەزەفە، پارە وەردەگرێ، ئەو پارەیەش بۆ خۆی صەرف دەکات، کە بۆ خۆیشی صەرفی دەکات، مەفرووز نیە پیاوەکە بیداتەوە، ئەوە عەدالەتێکی، ئەگەر ئەوەشمان زانی لە زۆربەی حاڵەتەکاندا ئەساسی بەیتی بۆ ئافرەتە، نەك بۆ پیاو، ئەگەر ئەوە ناعەدالیەتێکی تێدایە؟ پێویستە ئەگەر دەکرێ یەکی نیوەی ئەو پارەیە وەرگرن، ئافرەتەکە موەزەف بێ، هەمووی خۆی وەریدەگرێ، پیاوەکە بۆ بیداتەوە؟ من پێش ئەوەی بێمە جەلسەی پەرلەمانەوە لەگەڵ حاکمەکانی ئەحوالی شەخصی

سلێمانی دا قسەم کرد، هەندێکیان ڕایان وابوو کە پێویستە ئەوەش ئەگەر ئافرەتەکە صەرف کردبوو، پیاوەکە نەیداتەوە، (عند إثبات العکس)ی بۆ زیاد بکرێ، بۆیە ئەوە مورتەبیتە بە ماددەی شەشەوە، پێویستە تەفریقە بکرێ، حاڵەتەکان جیا بکرێتەوە، ئەگەر ئافرەت وەری گرتووە و خۆی صەرف کردووە، پیاو بۆ بیداتەوە، یان هیچ نەبێ یەکی با یەکی نیوەی بدەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

هەر بۆ مەعلوماتی جەنابت، بە پێی یاسا لە (15)ساڵی ئەتوانن مێرد بکەن، ئەگەر باوك و دایکیشی قبوڵیان نەکرد، مەحکەمە بۆی هەیە لەو حاڵەتەدا مارەی بکات، سۆزان خان، فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەخولی پێشوودا لەچاککردنی یاسای باری کەسێتی، حاڵەتی تایبەتمان بۆ (15)ساڵی داناوە، یەعنی ئەوە ئیستیسنایە، نەمان کردووە، بە عمومیات ئەوە حەز ئەکەم هەموو ئاگادار بن، ئیستیسنا بۆ حاڵەتێك کە، ئەگەر ئیجابی کرد کە لەمەحکەمە مارە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار پەیمان عزالدین، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەسەر دوو خاڵی ئەم ماددەیە تێبینیم هەیە، یەکەمیان: بڕگەی دووەم، من پێش تێبینیەکەم پێم باشە پرسیارێك ئاراستەی لیژنەی یاسایی بکەم، کە جائزە ئێمە لەڕووی یاساییەوە ئێمە ماددەیەك لە یاسایەکدا ئیزافە بکەین، کە عقوبە لەسەر جێبەجێکردنی قانونێکی تر دابنێت، کە پێشتر هەر لەم پەرلەمانەوە ئیقرار کراوە، ئێستا دەچمەوە سەر تێبینیەکەم، کە من لێرەدا قسە لەسەر ئەوە ناکەم، ڕەئی شەخصی من چیە بۆ زەواج، 18 یان سەرووی 18 یان خواروی 18، بەڵام مەفروزە وەکو پەرلەمانی کوردستان تەعامول لەگەڵ قانونە کار پێکراوەکان و تەعامول لەگەڵ واقیعی حاڵدا بکەین، کە لەهەرێمی کوردستاندا هەیە، لەهەرێمی کوردستان و بەپێی ئەو قانونەی کە لەم پەرلەمانەدا دەرچوو، کە من ئەو کاتە ئەندامی پەرلەمان نەبووم و شەڕی زۆری تێدا کرا، بۆ سنی قانونی، سنی قانونی بە 16 ساڵ دانراوە، لە زەروورەی قسوەشدا لەخوار 16 ساڵ حاکم ئەتوانێ لەکاتی وادا مارەی بکات، کەواتە ئێمە دوو حاڵەتمان هەیە، کە خوار 18 ساڵ زەواجی تێدا بکات، یەعنی کۆمەڵێ خەڵکمان هەیە هەر ئەم پەرلەمانە حەقی داوەتێ کەوا زەواج بکات، ئێمە بەمە پێمان وایە بەم ماددەیە عقوبە لەسەر ئەو کەسانە دائەنێین کەوا مومارەسەی حەقێکیان ئەکەن، کە هەر قانون ڕێگای پێداون، یان ئەمانەوێت لەمەوە بچینە ناو ئەوەی کە تەحدیدی سنی قانونی 18 بکەین، کە پێم وایە هیچ حاڵەتێکیان جائیز نیە، ئەگەر ئێمە لەگەڵ ئەوەداین کە

بەقەتعی سنی قانونی ئەبێ 18 سالّ بێت، ئەبێ و مەفروزە قانونی ئەحوالی شەخصی هەموار بکەینەوە، هەتا ئەو کاتەش کە هەموار ئەکرێت، هەموو کەسێك لەڕووی بنەماکانی مافی مرۆڤەوە کە قانون حەقی پێداوە زەواج بکات، ئەوەش حەقیەتی کە سوودمەند بێت لە سولفەی زەواج، بۆیە من پێشنیاری لابردنی بڕگەی دووەم دەکەم لە ماددەی دووەم، لەبڕگەی پێنجەمدا دیسان منیش هاوڕام، لەگەڵ ئەو بەڕێزانەی کە باسیان کرد، بەپاڵپشتی بۆ قسەکەی کاك دکتۆر زانا، کە ئەمە ئیختیارییە، شەرت نیە هەموو دەرەجاتێکی خاصە وەری بگرێت، وە بە پشتگیری بۆ ئەو ڕایەی کەوترا، ئێمە نەمانتوانیوە کە هاوسەنگی بکەین لەنێوان ئەوانەی کە وەری دەگرن، چونکە ئەم سولفەیە هاوواڵتیش دەگرێتەوە، باشە ئەگەر هاووڵاتیەك کە داهاتی مانگانەی زیاترە لە خاوەن دەرەجاتی خاصەیەك کە وەری بگرێت، باشە بۆ دەرەجات خاصەکەش وەری نەگرێت، ئەگەر ویستی، بۆیە پێشنیار دەکەم ئەو خاڵەش لاببرێت، لەکۆتاییدا پشتیوانی پێشنیارەکەی شەونم خان دەکەم، چونکە لەم ماددەیەدا بڕگەیەکی تێدا نیە لەسەر چۆنیەتی دانەوەی سولفەکە، بۆیە با ئەو بڕگەیە ئیزافە بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار پەیمان عبدالکریم، فەرموو.

بەڕێز پەیمان عبدالکریم عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وێڕای پشتگیری کردنم لە پڕۆژەکە، تەنها تێبینیم ئەوەیە لەخاڵی یەکەم، (ساکناً فیها)تەبعەن ئەوە پێویستە بگۆڕدرێت بە (مقیماً فیها)ئەو ئیقامە دائیمیەش، ئەگەر هەبێت شتێکی خراپ نیە، چونکە بەڕاستی ئەوەی کە لەدەرەوەیە خۆمان دەزانین پێویستی بەوە نیە، تەنها بۆ خەڵکی کوردستانە، بۆ زەوابتی دانەوەکەشی پێویستی بەڕووون کردنەوە هەیە، پشتگیری لە شەونم خان دەکەم، کە دیاری کردنی دانەوەی بڕی سولفەکە، لەکاتی بوونی منداڵی یەکەم لەساڵی یەکەمدا، بەڕاستی حەقە وەزارەتی دارایی بۆمان ڕوون بکاتەوە، کە پێشتر لێخۆش بوون هەبووە لە سولفەی زەواج، ئایا پابەندە بەو لێخۆش بوونەوە یان نا، لە خاڵی چوارەمیش، (ان لایکون مستفیداً من سلفه زواج اخری)، لێرە چ بەنیسبەت ژنەکە و پیاوەکەش حەقە، ئەو بڕگەیە زیاد بکرێت، تەنها لە حاڵەتی وەفاتی یەکێکیان نەك بۆ زیاد کردنی ژن یان تەشجیع کردنی تەڵاق، تەنها لەحالەتی وەفات یانیش نەخۆشیە درێژخایەنەکان، ئەویش بەهۆی ڕاپۆرتی لایەنی دیاری کراوبێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار گەشە خان، فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال حەفید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من قسەکەم لەسەر زیاد کردنی بڕگەیەکە، پێم باشە و پشتگیری لە قسەکەی هاژە خان دەکەم، کە پیاو تەنها لەکاتی پرۆسەی هاوسەرگیری یەکەم، واتە ژنی یەکەمی بێت، سوودمەند بێت لەو سولفەیە، بەڕێزت وەڵامت دایەوە کە ئەو مەرجە دانراوە کاتێ کە هەبوون بێت ئەتوانێ ژنی دووەم بهێنێت، بەڵام لێرەدا وەکو تەئکید کردنەوەیەك لەسەر ئەوە، بڕگەی پێنجەمیش بەم شێوەی لێبکرێت، داواکاری سولفە لەو هاوولاتیانە بێت کە داهاتیان سنووردارە، ئیتر ئەوە دەرەجە خاصەش ئەگرێتەوە کە شمولی ئەو سولفەیە نەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عومەر هەورامی، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی پەیوەندیدارە بەلیژنەی داراییەوە من وەڵامی ئەو بابەتانە دەدەمەوە، چەند بەڕێزێك باسی ئەوەیان کرد، کە بۆ تەمەنەکە دیاری بکرێت 18 ساڵ بێت، تەسەور بکەم، ئەگەر بەڕێزان ئەسبابی موجەبەیان خوێندبێتەوە ئەم هاوکارییە یان ئەم یاسایە، بۆ ئەوە دەردەچوێندرێت بۆ هاوکاری کردنی ئەو گەنجانە یان ئەو موەزەفانەی کە باری ئابووریان خراپە، پاڵپشتیان دەکات، لەگەڵ ئەوەدا ئێمە لەکاتی موناقەشە کردنی ئەم پڕۆژە یاسایە ئەوەمان لەبیر بوو، ئێمە نابێ هانی هاوسەرگیری پێش وەختەو بێ پلان بدەین لەهەرێمی کوردستاندا، چونکە دواتر لەوانەیە کارەسات و خراپیەکانی زیاتر بێت، ئەوە تایبەت بەو خاڵە من لەگەڵ ئەوەدام وەکو خۆی بمێنێتەوە، تایبەت بە بڕگەی پێنجەم کە زۆرێك لە بەڕێزان باسیان کرد، پاش ئەوەی کە ئەو بەڕێزانە قسەکانیان خستە ڕوو و ڕوونیان کردەوە، من لەگەڵ ئەوەدام ئەو بڕگەیە نەمێنێت، لەبەر ئەوەی ئەوانەی کە دەرەجە خاصەیان هەیە، فەرمانبەرن لە حکومەتدا، ڕێژەیەکی زۆر دیاری کراون، کەمن، لەگەڵ ئەوەشدا لەوانەیە تەمەنەکەیان گەشتبێتە ئەو حاڵەتەی کە لە پرۆسەی هاوسەرگیری تێپەڕی بن و هاوسەریان پێکهێنابێ، بۆیە من پشتیوانی ئەو ڕەئیە دەکەم، تایبەت بە شێوازی گەڕاندنەوەو ئەقساتەکان، کە چەند بەڕێزێك خستیانە ڕوو، من تەسەور دەکەم ئەمە لە ماددەکانی دواتردا دەتوانین چارەسەری بکەین، چونکە ئەم ماددەیە تایبەت بە وەرگرتنی سولفەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی کۆمەڵایەتی فەرموو.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی 18 ساڵی من خۆم وا تێگەشتووم کە ئەمە دوو کەسن ئەچن داخڵی عەقدێك دەبن و ئیمزای دەکەن، ئیلتزامێکی قانونی و سنی قانونی ئەهلیەی قانونی لە وڵاتی ئێمە وابزانم 18 ساڵیە، بۆیە گرێدانەوەی 18 ساڵی بە زەواج وا بزانم ئەوە وازحەو ئەو گرێدانە نیە، لە هەر عەقدێکی ڕەسمی

ئیلتزامات وئەو شتانەی تێدا بێ ئەبێت 18 ساڵی ئەهلیەی یاسایی هەبێت، من وا تێگەشتووم، بەنیسبەت ئەوەی کە زەواجی یەکەم یان دووەمی بێت، ئەوە وابزام لە ئەسباب موجەبە وازحە کە چی وتراوە، دوو ڕەئی هەیە لە لیژنەی یاسایی کە ئەسباب موجەبە بەشێکە لە یاساکە، هی تر هەیە ئەڵێت با ڕووحی ئەسباب موجەبە لەناو ماددەکان بێت، بۆیە ئەکرێت لیژنەی یاسایی ئەگەر قبوڵی بکەن، لە چوارەم و پێنجەم ڕۆحی ئەم سولفەیە دیاری بکەین، بڵێین سولفەی زەواج دەدرێت بەوانەی کە دەیانەوێت بۆ جاری یەکەم، ئەوە بکەین بە مەرجێك کە دەڵێین بۆ گەنج ئەوە دەمج بکەین لەگەڵ خاڵی پێنجەم کە ئەوەش موشکیلەیەکی گەورەیە، ئەگەر کەسەکە فەرمانبەر بوو، خاوەن دەخلی تایبەت بوو، لەوانەشە زۆربەیان فەرمانبەر نەبن و لە قتاعی خاص بن، کە کابرا ملیۆنێك وەربگرێت و مونافەسەی گەنجی ئێمە بکات، بۆیە پێشنیاری منی موحەدەد چوارەم و پێنجەم، ئەگەر قبوڵ بێت بکرێت بەیەك و بڵێین (بدرێت بەوانەی کە بۆیەکەمین جار ئەچنە پرۆسەی هاوسەرگیری بەتایبەتی گەنجەکان و ئەوانەی کە داهاتی موحەدەدیان هەبێت) سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی، تکایە ڕەئیتان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی ئەوەی کە گرنگە و ئیشارەتی پێدرا، مەسەلەی ئەهلیەی زەواجە، بە گوێرەی ماددەی 7 لە قانونی ئەحوالی شەخسی، ئەهلیەی زەواج تەحدید کراوە بە شکلێکی عام تەواوکردنی 18 ساڵیە، یەعنی 18 ساڵی تەواو کرد ئەهلیەی زەواجی هەیە، ئەوە قاعیدەی عامە، ئیستسنائەن، فەقەرەکەتان بۆ دەخوێنمەوە، (اذا طلب من اکمل السادسة عشرة من العمر الزواج فللقاضی ان یأذن به) شەرت و شروتی ئیزنی داناوە، ئەگەر زروراى قسوەش هەبێت لە فەقەرەی 2 هاتووە، ئەویش مەجالی پێداروە، بەڵام ئەوەی کە لێرە هەیە مەسەلەی 18 ساڵیەکە، تەبعەن ئەهلیەتی قانونی بە نیسبەت مەعامەلاتی تیجاری و مەدەنی 18 ساڵە، وە بە هەمان شێوە بە نیسبەت عەقدی زەواجیش 18 ساڵە، بەڵام ئێمە کە گوتوومانە 18 ساڵ، مەعنای وا نیە ئەو گەنجە ئێمە مەحروم دەکەین لە سولفەکە، ئەو گەنجەش حەقی سولفەی هەیە، بەڵام ڕەنگە زەواجەکەی ئەگەر لە 16 کرد دەتوانی کە 18 ی تەواو کرد معامەلەکەی تەقدیم بکات و سولفەکەی پێ وەربگری، یەعنی ئێمە دەمانەوێ ئەوە بڵێین ئەوەی کە دەیەوێ هاوسەرگیری بکات مەحروم نابێ لە سوود وەرگرتن لەو یاسایەی کە ئێمە دەری دەکەین، دەتوانێ ئەگەر 18 ساڵەکەی تەواو کرد ئیعتیادی معامەلەکەی خۆی تەقدیم بکات و سولفەی زەواج وەربگری، بە نیسبەت مەسەلەی (ان یکون مقیما فیه) ئێمە ئەوەڵەن/ قانونی مواتەنەمان نیە ئەوە یەك، دوو/ (مقیما فیه) ڕەنگە فکر بۆ ئەوە بچێت ئەو کەسەی ئیقامەیان هەیە و لە دەرەوە هاتوونە و لێرەن، ئێمە کە گوتمان (ساکنا) لە زۆبەی زۆری قانونەکانیشمان ئاوامان گوتووە کە دەڵێن (ساکنا) لەگەڵ مواتەنەتەکە یەکتری دەگرێتەوە، کەواتە لە

خەڵکی هەرێمی کوردستان و مواتنی هەرێمی کوردستان ، وە لێرە ساکنە و سوکنەی حەقیقی، بۆیە ئەم خاڵەمان داڕشتووە، بە نسبەت فەقەرەی 6 (یعتبرالزوج والزوجه بحکم شخص واحد) لە بۆ ئیستحقاقی ئەو سولفەیە دامان ناون، نەك بۆ مەسائیلی تر کە هەندێ لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتی پێیدا، بەڵێ ڕەنگە هەندێك کەس لەمەسەلەکە تێ نەگەن یاخود بە شکلێکی تر بۆ خۆیان تەفسیر بکەن، بەڵام مەسەلەکە لە زۆربەی زۆری قەوانینی ئەوە هاتووە، دەڵێ بۆ ئەغرازی ئەو قانونە ئیعتبار دەکرێت (بمثابة شخص واحد) بە نیسبەت ئیستیردادی سولفە، ڕاستە فەقەرەیەك نەهاتووە، بەڵام ئێمە دەتوانین لە ماددەی 3 چۆنیەتی ئیستیردادی سولفەکە ئیشارەتی پێی بدەین و فەقەرەیەکی جیای بۆ دابنێین، ئەمە ئەو مولاحەزەتانە بوون کە من ویستم بە بەڕێزتانی ڕابگەیەنم، نازانم ئەگەر بەڕێزان مولاحەزاتی تریان هەبێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی ئافرەت ڕەئیتان؟

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین بەو پێشنیارەی کە کردمان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عونی موداخەلەت هەیە؟

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وابزانم یەك، دوو ئەندامی پەرلەمان ئیشارەتیان بەوەدا موستەفید لە سولفە کوردستانیانی دەرەوەی هەرێمیش بێت، ئەمە بەڕاستی ئیلتزاماتێکە مالی زۆر قورس دەکەوێتە سەر حکومەتی خۆمان، ئەگەر بەو شێوەیە بڕوات، ئێستا حکومەت مەجبور نیە ئەو تەحەمولاتانە قەبوڵ بکات کە زیاتر تەحەمولی بکات خەزێنەی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا چەند موداخەلەیەك هەبوو، یەك/ بڕگەی 5 لابچێت، دوو/ دەرەجە خاسە لابچێت، کە چەند بەڕێزێك پشتیوانیان لێی کرد، هەروەها پێشنیارێکی تر هەبوو کە بۆ یەکەم عەقدی زەواج بێت، ئەویش پشتیوانی لێی کرا، بۆ عومریش هەمان شکل هەبوو، ئێستا فەقەرە فەقەرە دێینە خوارەوە، لیژنەی یاسایی تکایە فەقەرەی 1 بخوێننەوە، ئەگەر ئیزافە بوو هەبوو شملی ئەوێ بکات، پێویستی بە دەنگدان بوو، دەیانخەینە دەنگدانەوە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تدفع سلفة الزواج وفق الظوابط الاتية:

1ـ ان يكون طالب السلفة من مواطني كوردستان ـ العراق وساكنا فيها.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دکتۆر ئەحمەد نوقتەی نیزامیت هەیە، فەرموو.

بەڕێز د. احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیقلیمەکە قرتاوە، اقلیم کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لەبەرئەوەی ئەوە نەکراوە لە ماددەی 1 پێناسە نەکراوە، بیل فعل اقلیم کوردستانی ئیزافە بکرێت جێگای خۆیەتی، ئێستا ئەو فەقەرەیە دەخەینە دەنگدانەوەو لەگەڵ ئیقلیم کوردستان، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەندکرا، بۆ فەقەرەی 2 کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

2ـ اتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەم فەقەرەیە داوا کرا بوو لەلایەن چەند ڕێزدارێکەوە کە لابچێ، ئێستا لاچوونەکەی دەخەینە دەنگدانەوە، یەك بەڕێز دیفاعی لێ بکات کە بمێنێ و یەکی تریش لابچێ، ئەوەی کە دەیەوێ فەقەرەی 2 لابچێت؟ کاك عمر نورەدینی، ئەوەی کە دەیەوێ بمێنێ، ئاشتی خان بوو وتی بمێنێ کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر حمه امین خدر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتگیری لەوە دەکەم کە ماددەی 2 لابچێ، لەبەرئەوەی بڕگەی 2 لە ماددەی 2 ، لەبەرئەوەی بڕگەی 3 کە سەیری بکەین بۆ خۆی دەڵێ ئەو کەسە سولفەی زەواج وەردەگرێ کە عەقدی زەواج لە بەردەمی مەحکەمە دەکات، کەواتە کە عەقدی زەواجی لەبەردەمی مەحکەمە کرد ئەمە قانونیە و ئیتر شەرعیەت وەردەگرێ، ئەوە یەك، دوو/ عیبرەت لە قانونەکە ئەوەیە کە ئێمە پارە دەدەین بۆچی؟ پارە نادەین بە عمر، پارە دەدەین بەوەی کە ژن دەهێنێ، مادام بڕگەی 3 عەقدی زەواجەکە لە بەردەمی مەحکەمە دەکرێت 18 بێ یان 17 بێت، مادام مەحکەمە تەسدیقی عەقدەکە دەکات، کەواتە شەرعیەت وەردەگرێ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئاشتی خان کەرەمکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن بـەرگری لـەوە دەکـەم کـە ئـەم بڕگەیـە بمێنێتـەوە، وە تەئکیـد دەکەمـەوە لەسـەر ئـەو سـنە قانونیـە، لەبەرئەوەی ئەمە سنی ئەهلیەتێکی قانونی هەیـە ئـەو شەخسـە و ئەمـە خـاڵێکی ئیجابیـە، وە خـاڵێکی تـر بەڕاسـتی ئەمـە سیاسـەتێکی منحـەیی نیـە سـولفەیە، ئـەو ئەعبائـە مالیـە بـۆ کەسـێکی 18 سـاڵ لـەڕووی ئیقتسادیشـەوە لەوانەیـە زۆر تـر بتـوانێ کەفالـەتی ئـەو عیبئـە مالیـە بکـات، خـاڵێکی تـریش ئێمـە وەکـو موحتەوا یەکێك لە کێشەکانمان ئەو زەواجە موبەکیرەیە، ڕاستە لەبەر ڕێزگرتن لە کۆمەڵێك ئەو بنودانەی کە لە شەریعەی ئیسلامی دا هاتووە، حەقیەتی زەواج دراوە بە تەمەنی 16 ساڵ و خوارتر بـە ئامـادەبوونی وەلی ئەمر، بـەڵام لـەم محتەوایـە ئێمـە خۆمـان هـەموومان ئاگامـان لێیـە کێشـەیەکی زۆر زۆر هەیـە لەسـەر مەسەلەی تەفریق و تەڵاق کەلەو تەمەنە کە لە خوارەوەیە، ئەگـەر ئێمـە وەکـو موشـەریع و وەکـو کۆمـەڵێ خەڵك کە نوێنەری خەڵکین تەئیدی ئەو محتەوایە بکەین و بەرگری لێ بکەین، جارێکی تـر ئێمـە بەڕاسـتی ئەهلیەتی قانونی بـۆ زەواج شـەرعی بکـەین و بـە تایبـەتی لـە سـولفە وەرگرتنـدا کـە لەوانەیـە لـە هەنـدێ مەنتیقە دا کە ئاستی وشیاری لە ئاستێکی لاواز دا بێت ئەمە ببێتە حافزێکی گەورە کە تەشجیعی زەواج لە 15 و 16 دا بکرێت، یەعنی دەنگێکی زۆر بێنێ، لەبەرئەوە من تەئیدی ئەوە دەکەم ئەمە دەبێتە ڕەدعێك بۆ کەم کردنەوەی زەواج لەو تەمەنەدا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، تکایە بێ دەنگ بن، کێ لەگـەڵ ئەوەیـە بڕگـەی 2 (اتم طالب السلفة الثامنة عشرة من عمره)لابچێ، ئەو پێشنیارە هەبوو بۆ لادانی، کێ لەگەڵ ئەوەیـە لـە مـاددەی 2 بڕگـەی 2 لابچێ تکایـە دەسـت بـەرز بکاتـەوە؟ 19 کـەس لەگـەڵ ئەوەیـە لابچێ، کـێ لەگـەڵ ئەوەیـە کـە بمێنـێ؟ بـە زۆرینەی دەنگ مایەوە، بۆ بڕگەی 3 کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

3ـ ان یبرم عقد الزواج لدی المحاکم المختصه فی الاقلیم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەم بڕگەیە موناقەشەی لەسەر نەبوو مەحاکمی موختەس بکرێت، کێ لەگەڵە تکایە دەست بـەرز بکاتـەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ فەقەرەی 4 کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

4ـ ان لایکون مستفیدا من سلفه زواج اخری.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لەم بڕگەیە کە لە سولفەیەکی تر موستەفید نەبێ ڕەئیەك هەبوو، دەیخەینە دەنگەوە، کێ لەگەڵە وەك خۆی بمێنێ دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ 1 کەس بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ فەقەرەی 5 کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لێرە موشاوەرەمان کرد لە بەینی خۆمان، بە نیسبەت فەقەرەی 5 بە نیسبەت فەقەرەی 5 موشاوەرەکەی بەو شێوەیە بکەین، (5. ان یکون طالب السلفة من مواطنی ذوی الدخل المحدود)، چونکە لە ئەسبابی موجبەکەش ئیشارەتمان پێیدا، هەدەفی قانونەکە ئەوەیە موساعەدە کردنی کەم دەرامەتەکانە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێشنیار هەبوو بۆ ئەوەی لابچێ، (5. ان لایکون اصحاب الدرجات الخاصة اذا کان موظفا) نوقتەی نیزامیت هەیە کەرەمکە، کاك عمر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نوقتە نیزامیەکەم لەسەر ئەو موقتەرەحەیە کە ئێستا لیژنەی یاسایی دایبەزاند، مەقیاس چیە بۆ (ذوی الدخل المحدود)؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك سەرهەنگ فەرموو.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ئەو موقتەرەحەی کاك عونی کردی، مەسەلەی تەحدید کردنی ئەوەی کە دەخلی مەحدود، ئێمە ئەگەر ئەوە تەسبیت بکەین لەناو ئەم قانونە بەڕاستی ڕۆتینیاتێکی زیاتر ئەدەین بە مەسەلەی مەعامەلەکردنی وەرگرتنی ئەم سولفە زەواجە، دواتر هەندێ ئیش و کاری زیادەش بۆ وەحداتی ئیداری بەڕاستی کە ئەوان دەبێ ئەو حاڵەتە دیاری بکەن، لەبەرئەوە دانانەکەی بە قەناعەتی من لەجێگەی خۆی نیە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکە کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەگەر سەیری ئەسبابی موجبە بکەین ئێمە باسی دەخلی مەحدودمان کردووە لەوێ، ئەمەش دەلالەت لەسەر نیەتی موشەریع دەکات سەبارەت بەو قانونە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا بەڕێزان دوو پێشنیار هەیە، یەکەم/ ئەوەیە کە ئیلغا بکرێت، بڕگەی 5 نەمێنێ، یەکەم دەخەینە دەنگدان، ئەگەر دەنگی هێنا ئەوە لائەچێ، ئەوەی تر ئەو پێشنیارەی لیژنەی یاساییە کە ئێستا پێشکەشیان کرد، تکایە بێ دەنگ بن، کێ لەگەڵ ئەوەیە بڕگەی 5 لابچێ، لە شوێنی خۆی نەمێنێ تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ 24 کەس لەگەڵە کە لابچێ، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە بمێنێ؟ ئەوە لە شوێنی خۆی ماوە زۆر سوپاس، کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

6ـ یعتبر الزوج والزوجة بحکم شخص واحد لاغراض هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بە نیسبەت ئەو بڕگەیەش، نیزامی هەیە کەرەمکە.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مادام بڕگەکە دەمێنێتەوە ئیقتراحێك و دوو، سێ ئیقتراح هەبوو کە دوو، سێ پەلەمانتار کە باسی تەحدید کردنی ڕاتبی ئەو دەرەجە خاسەی کرد، هەندێ وتیان روبع و هەندێکی تر وتی سولس، پێم وایە ئەوەش ئیتر لەوە رزگارمان دەبێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تەواو پەسەند کرا و ڕۆیشت، بەڕێزان ئێستا کێ لەگەڵ ئەوەیە بە نیسبەت زەوج و زەوجە، هەندێ پێشنیار هەبوو کە جیا بکرێنەوە، وەکو دوو کەس سەیر بکرێن، پێشنیاری لیژنەکانی موشتەرەکیش ئەوە بوو کە بە یەك کەس حساب بکرێت، تکایە خاوەنی ئەو موقتەرەحەی کە ویستی (یعتبر الزوج والزوجة بحکم شخص واحد) نەمێنێ بکرێتە دوو شەخص سیاغەکەی بزەبت پێمان بڵێ، بۆ ئەوەی سیاغەکەی خۆی بخەینە دەنگدانەوە، بما مەعنا، کاك رفیق بیڵێ کەرەمکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشنیارەکەم نووسی و بۆ جەنابی کاك شێروان و کاك حاکمم نارد، (یستفید الزوج او الزوجة من سلفة الزواج) پێویست ناکات بە حوکمی واحد بێت، یەکێکیان بۆی هەیە وەری بگرێت، یان ژنەکەیە یان ..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

مەعنای وایە یەك کەسە و ناخرێتە دەنگدانەوە، نەفسی مەعنا دەدات بۆ بەڕێز، ئێستا نەسەکەی بخوێننەوە بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە.

کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

6ـ یعتبر الزوج والزوجة بحکم شخص واحد لاغراض هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە جارێکی تر بیخوێننەوە، کەرەمکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

6ـ یعتبر الزوج والزوجة بحکم شخص واحد لاغراض استحقاق السلفة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان وەك ئەوەی گوێتان لێی بوو، کێ لەگەڵە تکایە دەست بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە؟ 2 کەس لەگەڵ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەی 3 تکایە، کاك عونی فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادە 3

تکون مبلغ السلفه خمس ملایین دینار.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵایەتی ڕەئیتان لەسەر ئەوە؟

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەبەر ئەو هۆیانەی کە باسمان کرد پێشی ئێستا، موسیرین لەسەر ئەوەی مەبلەغی پارەکە دیار نەکرێت، لەبەر چەند هۆیەك، یەك/ ئەم 5 ملیۆنە ڕەنگە سااڵێکی تر ببێتە 5 هەزار، چونکە سفرەکان لادەچن، دوو/ ئێمە تەسەورمان کرد بە پێی وەزع و داهاتی هەر دووکەس با ئازاد بن چەندیان وەرگرتووە با فەرز نەکەین لەسەریان، بۆیە نەسەکەمان ئەوەیە ببێتە 2 ئیقتراحەکەمان، هەروەها چارەسەر کردنی شێوەی گەڕاندنەوەی پارەشمان ڕەبت کردووە بەمە، پێشنیاری ئێمە ئەوەیە (أ. یمکن لطالب السلفة الحصول علی مبلغ لایزید عن عشرة اضعاف الدخل الشهری للزوجین)، (علی ان لایزید) لادەدەین، چونکە تەبەنامان

کرد کە ئەسحابی دەرەجە خاسە تێدا نەبن، (بـ تسدد السلفة باقساط شهرية لاتزيـد عـن الاثـنين بالمئـة مـن مبلغ السلفة)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی ڕەئیتان لەسەر ئەوە؟

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ڕەئی لیژنـەی موشـتەرەکە دواتـر وەکـو شەخسـی خـۆم لـەناو لیژنـەش ڕەئیـەکم هـەبوو، دواتـر وەکـو پەرلەمانتار دەیخەمە ڕوو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی داکۆکی لە مافی ئافرەت ڕەئیتان لەسەر ئەوە؟

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمان وابـوو بـەم شـێوەیە بێـت کـە کـەمتر نـەبێت لـە 5 ملیـۆن بـۆ ئـەوەی ئیختیـار هـەبێت بـۆ ئـەو کەسانەی کە خاوە دەرامەتێکی وا نـین فـەرز نـەبێت لەسـەریان ئـیللا 5 ملیـۆن قـەرز بکـەن، بـەڵکو حـەدی ئەعلای بۆ دابندرێت لە 5 ملیۆن کەمتر نەبێت.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان لەسەر ئەوە؟

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین، بەڵام ئەو پێشنیارەی کاك عبدالسلام کردی بە نیسەبت گەڕانەوەی سولفەکە بە 2٪ ی مەبلەغی سولفەکە، ئێمە تەئیدی دەکەین و ببێتە بڕگەی 2 لەو ماددەیە، واتە ئەو ماددەیە ببـێ بـە دوو بڕگـە، بڕگەیـەکیان تەحدیـد کردنـی 5 ملیۆنەکەیـە، بڕگـەی دووەمـیش چـۆنیەتی گەڕاندنـەوەی سولفەکەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر هـەر هـەمان ڕەئـی پێشـووت هەیـە؟، زۆر سـوپاس، ئـەوە مەعلومـە بـۆ گشـت ئـەو خوشـك و برایانە، بەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان کـێ دەیـەوێ لەسـەر ئـەو ماددەیـە قسـە بکـات؟ ناسـك تۆفیـق، عمـر عبدالرحمن، شێرزاد حافز)، کەسی تر هەیە؟ کەرەم بکە کاك عمر صدیق.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن رەئـیم وایـە بـۆ تەقـدیر کردنـی ئـەم مەبلەغـە، سـێ لایـەن لەبـەر چـاو بگـرین، یـەك/ ئـەو کەسـەی موستەفیدە، واتا ئەو کەسەی کە دەچێتە پرۆژەی هاوسەرگیرییەوە.

دوو/ باری ئابووری گشتی.

سێ/ قوەی مالی حکومەت.

لەسەر ئەو سێ لایەنەی کە باسم کرد، مـن رەئیموایـە لێـرە تەحدیـدی مەبلەغەکـە نەکـەین، بـەڵکو سـاڵانە لەکاتی موناقەشە کردنی قانونی بودجـەی هـەرێمی کوردسـتان، لـەوێ تەحدیـد بکرێـت، هـەروەکو پارسـاڵ، ئەمسـاڵ بۆ سولفەی پێشینەی خانووبەرە ئەو کارەمان کرد، ئەویش لەبەر چەند هۆکارێك، هۆکارێك/ بەوە کە دەگەڕێتەوە بۆ موستەفید، یـان ئـەو کەسـەی کـە پارەکـە وەردەگرێـت، لەوانەیـە ئەگـەر ئێمـە ئـەم بـڕە دەست نیشان بکەین، ئەگەر پێنـج ملیۆنە، یان هەر چەندێکی تر بێت، لەوانەیە ساڵێکی تـر، یـان دوانـی تـر ئەو بڕە پارەیە بەشی پێداویستیەکان، یان هاوکارێکی باش نـەبێت بـۆ موسـتەفید، یـان لەوانەیـە زۆر لـەوە زیاتر بێت، کە موستەفید بیەوێت بە دەستی بهێنێت.

لایەنی دووەم/ کە ئێمە دەبێت جارێکی تر لەبەرچاوی بگـرین، بـەهای ئـەو بـڕە پارەیـە، لەوانەیـە لەسـاڵی داهاتوودا، یان لـە سـاڵانی داهـاتوودا بـۆ ئـەو بـڕە پارەیـەی کـە ئێمـە لێـرە دەسـت نیشـانی دەکـەین، ئەگـەر ملیۆنێکە، یان پێنـج ملیۆنە، نەتوانین بەشێك لە پێداویستیەکانی ئەو کەسەی کە دەیەوێت ئیستیفادەی لێ بکات پێی چارەسەر بکەین.

لایەنی سێیەم/ کە قوەی مالی حکومەتە، بـەڕێزان، ئێـوە خۆتـان دەزانـن ئـەو بەشـە بـڕە پـارەی حکومـەتی هەرێمی کوردستان سـاڵانە کە دەدرێت بە حکومەتی هەرێمی کوردستان، وەکو بەڕێز وەزیری دارایـی چـەند جارێك، چ لێرە، چ لە دەرەوە ئەوەی خستۆتە روو دەفعەکانیان، پێدانەکانیان نزیکـی سـی و شـەش جـار بـە مەعەدەلی لە مانگێکدا ئەوجا لەوانەیە، هەندێ جار زیاترە، هەندێ جار کـەمترە، ئەمـە وا دەگەیـەنێت کـە ئێمە بەردەوام سیولە، یان پارەی پێویستمان نییـە لـەناو بانکەکانـدا، تـا ئـەو خەڵکـە موسـتەفید ببێـت لـە وەرگرتنی پێشینەکە، بە شێوازێکی تر، ئەگەر ئێمە بە یاسا ئـەم زەختـە لەسـەر بانکـەکانی حکومـەت، یـان لەسەر وەزارەتی پەیوەندیدار دروست بکەین، ئەو کاتی بەشێوازێکی تر زەخت لەسەر حکومەت دەکەین، کە حکومەت نەتوانێت لە کاتی خۆیدا بڕی پارەی مووچەی فەرمانبەرەکانی خۆی بدات، یان بە شـێوازێکی تـر بڵێین کاریگـەری راسـتەوخۆی دەبێـت لەسـەر تـەنفیز کردنـی ئـەو مەشـاریعە ئیستیسـماریانە کـە هـەن لـە هەرێمی کوردستان، بۆیە من جارێکی تر پێشنیار دەکەم ئەم بڕگەیە هەروەکو بـەڕێزانیش گوتیـان بکرێـت بە دوو بڕگە، یەکیان/ بەو شێوەیە بێت: (بـڕی سـولفە بـۆ هاوسـەرگیری سـاڵانە لـە یاسـای بودجـە دەسـت نیشان دەکرێت)

2- پێدانەوەی سولفە نابێت لە 2٪ی بڕی وەرگیراو بێت.

زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دکتۆر ئاراس کەرەم بکە.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەحەقیقەت دوای ئەو ڕوون کردنەوانەی بەڕێز وەزیری دارایی بەپێی بۆچوونی شەخصی خۆم دۆخەکە گۆڕا، هەر یەکێك لە مەبادیئی نیزامی پەرلەمانی هەر ولاتێك، یەکێك لە مەبدەئە سەرەکیەکانی تەعاونە لەنێوان مەجلیسی وزەراو لەنێوان پەرلەمان، یەعنی عیلاقەکە عیلاقەیەکی تەعاونیە، بە رەئی من ئێستا دوو حاڵەت مواجەهە دەکەین، حاڵەتێکیان/ زۆرینەی ئەندامە بەڕێزەکان رەئییان وا بوو کە بەردەوام بین لەسەر ئەم پرۆژەیە، بە رەئی من با بەردەوام بین، بەڵام ئەگەر بکرێت لە ڕووی یاساییەوە، ئەم ماددەی 3 تەئجیل بکەین بۆ دوای ئەو کاتەی کە ڕای حکومەتمان بۆ دێت بۆ ئەوەی ئێمە کێشەیەك لەنێوان پەرلەمان و حکومەت دا دروست نەکەین، نازانم تا چ حەدێك لەو بوارە موحقم، بەردەوام بین و بڕیینە سەر ماددەی 4 و 5 تاوەکو دوایی، مەعنای وایە ئێمە ئەو هەدەفەمان پێکا کە بەردەوام بین لەسەر یاساکە، لەلایەکی ترەوە بە تەماین موەدەتێك بدەین بەوەی کەوا حکومەت ڕای خۆی بنێرێ بۆمان دەربارەی ئەو مەبلەغە بۆ ئەوەی لەو کێشەیە نەجاتمان بێت و سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەڤین خان فەرموو.

بەڕێز ئەڤین عمر احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش لەگەڵ ئەوەم کەوا ماددەی 3 نەمێنێ و هەلگیرێ لێرە، لەبەرئەوەی وەکو بەڕێز کاك عمر باسی کرد ئێمە نازانین قوەی شرائی بازاڕ چۆنە و هەروەها دیراسەیەکی بودجە و میزانیەی حکومەتی هەرێمی کوردستان نەکراوە، بۆیە بەڕەئی من ئەو 5 ملیۆنە هەلگیرێ، ئەوە بهێڵدرێتەوە کەوا هەموو ساڵێك میزانیە چەند بوو لە میزانیە دیاری بکرێت کەوا ئێمە چەند دەتوانین تەخسیسی بکەین بۆ ئەو مەبلەغەی کەوا چەند بە هاوولاتیان سلفە بدرێت؟ پاشان پشتگیری لەوە دەکەم کەوا دەفعی ئەقساتەکان 2٪ بێت لەوە زیاتر نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید گەڵاڵی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە جەنابی کاك د.ئاراس..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە باسی هیچ ئەندامێك مەکەن و ڕەئی خۆت بدە و قسەکەی ئەوت پێ ناخۆشە ڕەئی خۆت بدە، ناوی یەکتر مەهێنن رجائەن، چونکە ئەویش جوابت دەداتەوەو یەکێکی تر جوابت دەداتەوە، جەوەکە تێك دەچێت، هەر کەسێك ڕەئی خۆی دەدات، تکایە، کاك اسماعیل فەرموو.

بەڕێز اسماعیل سعید گەلاڵی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سلفەکە با 5 ملیۆن بێت، دیارە بەڕەچاو کردنی وەزعی ئیقتسادی عیراق ئێمە قەرار دەدەین، ئێمە بەشێکین لە عراق، وە ئیقتسادی عیراق خۆشبەختانە ئێستا ئیقتسادێکی زۆر زۆر باشە، ئێستا میزانیەی ئەمسالی عیراق ئەگەر موسادەقەی لەسەر بکرێت 73 دۆلارە بۆ هەر بەرمیلێك، ئێستا بەرمیلێك نەوت لە 90 دۆلار تێ پەڕیوە، وە عیراق میزانیەی خۆی ڕۆژانە لەسەر دوو ملیۆن بەرمیل نەوت داناوە، بەڵام وەزیری نەوتی عیراقی دەڵێت دوو ملیۆن و شەش سەد هەزار بەرمیل نەوت تێ ئەپەڕێنین، لەبەرئەوە هەموو ئەوانە بۆ ئێمە ئەوە ڕۆشن دەکەنەوە کە میزانیەی کوردستان کە بەشێکە لە میزانیەی عیراق مەجالی زۆر باشی تیایە بۆ ئەوەی بتوانین سلفەیەکی باش بۆ ئەم مەجالە دابنێین، بۆ ئەوەی کە ئێمە ڕزگارمان بێت لە سەدا چەندی هین بێت، چونکە زۆر جارباسی ئەوە دەکرێت ئەو سلفەیەی کە دەگەڕێتەوە نسبەت لە سەدا چەندی مەعاشەکە بێ و مووچەکە بێ، ئێمە دیارە کە دەردەچێت هەر بۆ کارمەند نیە، بۆ ئەوەی رزگارمان بێت لەو تەفاسیلە من پێم باشە ئەو سلفەیەی کە دەدرێت یان ئەو قەرزەی کە دەدرێت بە گەنجەکان یان بۆ زەواج، لە ماوەی 5 ساڵ بگەڕێتەوە، لە ئەسڵی ماددەکە باسی ئەوە کراوە کە ئەوەی منالی یەکەم و منالی دووەم، دەمەوێ شتێك ئیزافە بکەم بۆ ئەوە، من پێم وایە 20٪ ی ئەو 5 ملیۆنە هەر لەگەڵ عەقدی زەواجیان ئیعفا بکرێت، یەعنی بکرێتە منحە، کە 20٪ ەکە دەکاتە 1 ملیۆن، کە مەبلەغێکی زۆر نیە، هەروەها 30٪ ی ئیعفا بکرێت بۆ ئەوەی کە منالی یەکەمی دەبێت، بەڵام من بەڕاستی لەگەڵ مەبدەئی ئەوە نیم کە منالی 2 و 3، ئەوە تەقریبەن نەك هینە، ئەوە تەشجیعی تەحدیدی نەسلەو من لەگەڵی دانیم، بۆیە بە قەناعەتی من ئەو دوو فەقەرەیە گرنگە کە 20٪ ئیعفا لەگەڵ زەواج دا، 30٪ یش دوای منالی یەکەم، کە ئەمە یارمەتی دەرێکی باشە، ئێمە کێشەیەکمان هەیە، دیارە لە دنیادا کە پارە دەدرێت بە خەڵك بە بێ زەمانەت نادرێت، یەعنی هەر کەسێك نەك حکومەت، هەر کەسێك پارە دەدات زەمانەتی دەوێت، زەمانەتیش یا ئەوەیە کە کارمەند بێت ئەوە کێشەی نییە، ئۆتۆماتیکی لە مووچەکەی ئەبڕێت بە پێی ئەو هینەی کە لە قانونەکە دا هاتووە، بەڵام یەك کێشەمان هەیە ئەوەی کە هاووڵاتی بێت، هاووڵاتیش ئەوەی کە مووڵکی هەیە دیارە لەسەر مووڵکەکەی پێی دەدرێت، ئەوەش هەر کێشەمان نییە، ئێمە کێشەیەکمان هەیە حەتمەن واشی لێ دێت، دیارە لێرە تەفاسیڵ نیە، بەڵام من دەزانم وەزارەتی مالیە لە تەعلیماتەکانی دا وایە، ئێتسا هەمان کێشەمان هەیە لەسلفەی عەقار دا، لە سلفەی عەقار مەسەلەن لادێکانی ئێمە موستەفید نین، چونکە تاپۆیان نییە، چونکە مولك نین بەڕاستی، لێرەدا کێشەکە دیسانەوە گەنجان تووشی ئەو کێشەیە دەبن، ئەوەی کە موەزەف نییە، ئەوەی کە مووڵکی

نییە، لێرە بەڕاستی ڕووبەڕووی ئەوە دەبێتەوە کە شمولی ناکات، نازانم ئەوە بە یاسا چۆن ڕێك دەخرێت، حاڵەتێکی ئاوا ئیستسنا دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك برهان فەرموو.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەك لە هەواڵەکان لە چەند ڕۆژی ڕابردوو بڵاویان کردەوە عیراق زیاد لە بایی 84 ملیار دۆلار سااڵی ڕابردوو نەوتی فرۆشتووە، هەروەها تەوەقوعاتی ئۆپێك دەڵێت لە سااڵی داهاتوو بەرمیلی نەوت 100 دۆلار تێ ئەپەڕێنێ، عیراقیش وەکو وەزیری نەوت قسەی کرد تەسدیری 600 هەزار بەرمیل زیاد دەکات، ئەمە خاڵی یەکەم.

خاڵی دووەم/ دەربارەی ئەم مەبلەغە کە لە ماددەی 3 دا هاتووە، من ئەوەندە دەزانم لە موددەی ڕابردوودا، بەهۆی کۆچی گەنجەکانمان بۆ ئەوروپا، ژمارەیەکی زۆر قەیرە کێ ماوەتەوەو شوویان نەکردووە، من قەناعەتم وایە ئیستیسنایەك بکرێت لەوە، ئەو کچانەی کە تەمەنیان تێپەڕیوە لەپێناوی تەشجیع کردنی شووکردنیان و خەڵك بچێتە داوایان، مەبلەغەکەیان بۆ بکرێتە هەشت ملیۆن، بۆ ئەوانەی لە تەمەنێکن (35) ساڵیان تێپەڕاندووە، ئەمە شتێکی چاکە، هاوکاری و تەشجیعیشە بۆ ئەو وەزعە تاریئەی کە پێشتر هەرێمەکەمان تووشی بووەو، کە گەنج بە لێشاو دەچوو بۆ دەرەوە، دەربارەی خاڵێکی تریش، بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان، من قەناعەتم وایە بۆ منداڵی یەکەم و دووەم ئیعفا بکرێت لە دانەوەی سولفەکەی، ئەگەر منداڵی یەکەمی بوو لە 25٪ی ئیعفا دەکرێت، کە منداڵی دووەمی بوو 50٪ی ئیعفا بکرێت، لەبەر.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك بورهان بەس باسی ڕەقەمەکەیە، ئایا ئەوەندە پێنج ملیۆنە؟ دە ملیۆنە؟ سەد ملیۆنە؟ هیچە؟ یەکە؟ باسی ئەوە بکە چاوەکەم، ئەوە لە جێگەی تر باس کراو، باس دەکرێت، کەرەم بکە.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێز، ببورە، لە هەمان ماددەیە، ئەگەر ڕێگەم پێ بدەیت ڕەئی خۆم بڵێم، ئەگەر دیقەتی ئیحصائیاتی جنوب بکەین عەددی دانیشتوانی باشووری عێراق شیعە مەزهەبیەکان زۆر زیادی کردووە، نیسبەی کورد لە دروست بوونی دەوڵەتی عێراق لە 27٪ بووە، ئێستا بۆتە 22٪ و لە 23٪ دابەزیوە، ئەگەر ئێمە بتوانین لە منداڵی یەکەم و دووەم ئیعفای بدەینێ، ئەوە زۆر زۆر باشە، بۆ نیسبەتی دانیشتوان و تەوازوونی دانیشتوانی ئێمە لەگەڵ باقی مەناتیقی عێراقدا، ئەگەر لە منداڵی یەکەم و دووەمدا ئیعفای لە 25٪ و لە 50٪ی بدەینێ، وەکو تەئکیدیش دەکەمەوە ئەو ئافرەتانەی لە سەرووی تەمەنی (35) ساڵەوەن، داواکارم

بۆیان بکرێت به هەشت ملیۆن، لەبەر ئەوەی پێشتر گەنجەکانمان چوون بۆ دەرەوەو ئافرەتێکی زۆر ماوە، زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار پەیام ئەحمەد کەرەم بکە.

بەڕێز پەیام احمد محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من یەکەم جار پێشنیاری ئەوە دەکەم، وەکو هاوکارانم باسیان کرد بڕگەی دووەمی بۆ زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی چۆنیەتی ئەو سولفەیە بگەڕێتەوە بۆ حکومەت، کە وەکو هاوکارانم باسیان کرد.

دوو/ من لەگەڵ ئەوەدام، کە ئەو پێنج ملیۆنە تەحدید بکرێت و بمێنێتەوە، لەبەر ئەوەی ئێمە لێرە ئەو جیاوازییە لەنێوان خەڵکەکەدا ناهێڵین، ئەگەر باسی ئەو نیسبەیە بکرێت، باسی مەعاشی فەرمانبەرێك بکرێت لە دوو سەد هەزار، لە حەددی ئەدنایەکەی دوو سەد هەزار دینارە، ئەگەر زەربیشی بکەین موزاعەف، دە جار موزاعەفی بکەین، ئەوە دەکاتە چوار ملیۆن، لێرەدا تۆ یەك ملیۆنت بۆ زیاد کردووە، دوای ئەوە تۆ ئەو فەرمانبەرە مەسەلەن مەعاشەکەی زیاترە، لێرەدا تەعادولێك دروست دەکرێت لە بەینی ئەوانەی کە مەعاشەکانیان زیاترەو، لەبەر ئەوە لەگەڵ ئەوانەش کە مەعاشەکانیان حەددی ئەدناییە، هەروەها لەگەڵ کرێکارێك و لەگەڵ دەوڵەمەندێك هاتووە، لێرەدا وەکو یەك حکومەت تەعامولیان لەگەڵدا دەکات، ئەویش پێدانی پێنج ملیۆنەکەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار جەمال تاهر.

بەڕێز جەمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئیل پێشیا ئەز وەك ئەندام پەرلەمان پشتگیریت دکەم، کو چەند لە توانادا بیتن، ئەم بیشێن هاریکاریا تۆلەزە بکەین، بۆ ئافا کرنا خێزانێ، بابەت بلی من دەرگەهێ عاتیفێ نەچین، بەلکی ئەم پتر پشت دەرگاهی زانستی و ئابووری بچین، ئەگەر ئەم بێین بەرێ خۆ بدەینە مەبلەغێ سلفە کە هاتیە پێنج ملیۆن، بۆچی پێنج ملیۆن؟

جەنابێ سەرۆکێ، ئەمە وا دیارە یەکەم پرۆژە، یان قانونە، لەوانەیە تێپەڕ دەبێت، بێی هەماهەنگی لەگەڵ وەزارەتی دارایی.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز، چەند مانگە، نا، تکایە وەرە سەر فەقەرەکە، وەرە سەر ماددەکە، مەچۆ موحازەرە مەدە، رجائەن، تکات لێ دەکەم، ئەوە با بۆ جەنابت بخوێنمەوە، لە 2010/6/30 بە کتابی (414) ئاراستەی لیژنەکان کراوە، ئاراستەی لیژنەی دارایی کراوە، ئاراستەی حکومەت کراوە، کە ئەو هەموو ماوەیە یەکتر نەبینن،

تەقصیری ئێمە نییە، نیزامە، حفز دەکەم، ئسولّی جەلسات چۆنە ئاوا دەچین، دوێنێش خۆتان دەنگتان بۆدا، لەبەر ئەوە ئێستا دەتوانی لە ئەخیردا دەنگی بۆ نەدەیت، ئەگەر دەنگی نەهێنا وەکو ئەوەیە کە جەنابی وەزیر پێشنیاری کرد، وتی بگەڕێتەوە، ئەو کاتە ئەگەڕێتەوەو دەچێتە دەورەکەی تر، بەڵام ئێستا موناقەشەی جەنابت لەسەر ماددەی 3 یە، لەسەر بڕی پارەکەیە، تکاتان لێدەکەم لەوە دەرنەچن، فەرموو.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

باشە وەکو پارەکە من وەکو خۆم، پشتگیری ئەو ژمارەیە ناکەم، جێی دەهێڵم بۆ وەزارەت، کە ئەوان ژمارەیەك دابنێن و پشتگیری لە ڕەئی دکتۆر ئاراس دەکەم کە ئەم بڕگەیە دوا بخرێت بۆ ماوەیەکی تر، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار کاك جەلال، فەرموو.

بەڕێز جەلال علی عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە سیستمی دارایی و ئابووری هەموو دونیا و هەموو ولاتێك، تەحەمولێکی هەیە و ڕێژەیەکی هەیە، بەڕای من مەسەلەی (1)ملیۆن بۆ (5)ملیۆن، ئەگەر بەڕێژەی سەدی حسابی بکەین ئەوا سەدی پێنج سەد دەکات، من تێناگەم چ بودجەیەك بەچ عەقڵیەتێکی ئابووری یان دارایی تۆ داوای زیاد کردنی شتێك بکەیت کە لە سەدا پێنج سەد بێت، کە ئەمە بەڕاستی تێپەڕاندنە لەهەموو سیستەمەکانی دونیای سەرمایەداری و ئەوانی تریش، سەدی پێنج سەد شتێك نیە کە قابیلی حەل بێت، وەکو بەردی قورس وایە کە هەڵی بگریت، باقیەکەی من ئەڵێم تەئیدی ڕەئیەکەی کاك دکتۆر ئاراس دەکەم، چونکە پێم وایە لەسەدی پێنج سەد لەهیچ شتێك حسابی بۆ ناکرێت و جێبەجێش نابێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار دانا سعید صۆفی، فەرموو.

بەڕێز د. دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مەبلەغی (5)ملیۆن بەپێی لێکدانەوەی لیژنەکان لەوانەیە، گونجاو بێت بۆ ئەمڕۆ، بەڵام ئێمە یاسایەك دەردەکەین کە تەنها بۆ ئەمساڵ نیە، وەکو زۆر لەهاوکارانم باسیان کرد، بازاڕ لەگۆڕاندایە هەروەها داهاتی فەرد و داهاتی گشتیش لەگۆڕاندایە، جا بۆیە ناکرێت ئێمە ئێستا تەحدیدی ئەو مەبلەغە بکەین ئێستا، بۆیە پێشنیار دەکەم تا وەزارەت یان حکومەت بتوانن دەوریان هەبێت لەدیاری کردنی ئەو بڕە پارەیەدا، پێشنیار دەکەم لە میزانیەی هەرێم ساڵانە دیاری بکرێت، بەڕێژەی 10 بەرامبەری داهاتی فەرد، ئەوەی کە

پێی دەڵێت داهاتی فەرد یان داهاتی نیشتمانی، لەهەموو ولاتێك بۆ خۆیان دەیکەن کە ئەمسال یان لە ماوەی ئەو ساڵەدا، داهاتی نیشتمانی چەند بووە، لەو داهاتەشەوە موعەدەلی داهاتی فەرد چەندە، یەعنی دەبێت بەپێی داهاتی فەرد بێت و بەپێی بازاڕ بێت، لەبەر ئەوە وەزارەتی دارایش، ئەوان بۆخۆیان ڕەسمی سیاسەتی دارایی هەرێم دەکەن، بۆیە من پێم باشە ئەوان دەوریان هەبێت لەدیاری کردنی ئەو بڕەو لە میزانیەی هەرێم ساڵانە دیاری بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار گوڵیزار خان، فەرموو.

بەڕێز گوڵیزار قادر اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەرەتا دەستخۆشی لەلیژنەی هاوبەش دەکەم، بەڕای من ئەو بڕە کەمە بۆ گەنج کە ژن بهێنێت یان بیەوێت ژیانی هاوسەری پێك بهێنێت، بۆیە من داوا دەکەم، ببێت بە (7)ملیۆن چونکە ڕۆژ بەڕۆژ زێڕ لەبازاڕەکان بەرز دەبێتەوەو کەلوپەلی ناومانڵ بەرز دەبێتەوە، دیارە هیچ ژنێکیش بەبێ زێڕ مێرد بەپیاوان ناکەن، بۆیە تکام ئەوەیە کە ببێت بە (7)ملیۆن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سەرگوڵ ڕەزا،فەرموو.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم ماددەیە من وەکو ئەصڵی پڕۆژەکە لە بەماددەی دووەم هاتووە، کە بڕی پێشینەکە لە (5)ملیۆن کەمتر نەبێت، پێم باشە هەر بەو شێوەیە بێت، ئەگەر ئێمە ئەساس دابنێین بۆ ئەم بڕە پارەیە کە لەسەر چ ئەساسێك بێت، ئەوکاتە ئێمە ئەڵێین بۆ هەموو هاوواڵتیەکە، ئەگەر لەسەر ئەساسی ڕاتب و مەعاشە، ئەو کاتە ناعەدالەتی تێدا دەبێت، چونکە ئەو کەسەی کەماوەیەکی زۆرە تەعین بووە مەعاشی زۆرەو ئەوەی کە تازە تەعین بووە مەعاشی کەمە، لەو حاڵەتە ناتوانین عەدالەت بهێنینە دی، ئەو هاووڵاتیەشی کە فەرمانبەر نیە، لەوکاتەدا چ پێوەرێك بۆ ئەوان دادەندرێت، بۆیە من پێم باشە کە دیاری کراو بێت، نەك لەسەر ئەساسی ڕاتب بێت، خاڵێکی تریش ئەگەر ئێمە هەر لەم ماددەیەدا باسی چۆنیەتی گەڕاندنەوەی سولفەکە دەکەین، ئەتوانین تێبینی لەسەر ئەو بڕگە بدەین جەنابی سەرۆك، ئەگەر باسی گەڕاندنەوەی سولفەکە بکەین، من پێم باشە وەك چۆن هەر لەئەصڵی پڕۆژەکە باسمان کردووە، کەلەدوای تێپەڕ بوونی دوو ساڵ بەسەر زەواجەکە ئەوکاتە سولفەکە وەربگیرێتەوە، پشتگیری ئەو ڕایەش دەکەم کەوا پێشتر ئەندامانی تر باسیانکرد، کە لەگەڵ وەرگرتنی لە 20٪ی ئیعفا بکرێت، لەگەڵ عەقدی زەواجەکەدا، دوای ئەوەی کەمندالێکیان دەبێت ئەو خێزانە، لە 25٪ی ئیعفا بکرێت، یەعنی ئەمە تەشجیعێکە بۆ زیاد بوونی نەوەکان، ئێمە خۆمان بەدەست ئەوەوە دەنالێنین کە گەلی کورد کێشەمان هەیە لە ژمارەی

دانیشتووانداا، پێم باشە لەکاتی دانانی ئەو تەعلیماتە بۆ سولفە ئەمانە بەهەند وەربگرێت، کە لە ئەصڵی پرۆژەکە لە ماددەی چوارەم هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار شڤان، فەرموو.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو بڕە پارەی کە لێرە هاتووە، (5)ملیۆن زۆر زۆر کەمە، بۆ ئەو وەزعەی کە ئێستا تێیداین قوەی کڕینی زۆرەو پارەکەش بەشی ئەوەندە ناکات، کە چارەسەرێکی گونجاو بێت بۆ ئێستا وە ئیحتیمالە ئەمە لە داهاتوودا گۆڕانکاری تری بەسەردا بێت، بۆیە من پێم باشە کە کەمتر نەبێت لە (10)ملیۆن، بۆ ئەوەی کە موستەفیدە ئیختیاری هەبێت بەپێی داهاتی خۆی ملیۆنێک یان دوو ملیۆن سولفە وەردەگرێت، 10 وەردەگرێت، بەپێی داهاتی خۆی موستەفید بێت، ئەوەی کە بەپێی دەخلی قەومی هەر فەردێکیش، ئەوە شتێکی زۆر واردە ئیحتیمالە بەپێی موازەنە کە لەعێراقدا نیشاندرا ئەو 10 ملیۆنە کافیە هەر کەسێک بتوانێ دەفعی بکات لە ماوەی 2 ساڵدا، ئەو نیسبانەی کە هاتووە لە ئەصڵی ماددەکەدا، لە 20٪ و لە 25٪ بۆ منداڵی یەکەم و دووەم، من بڕگەیەکی تر زیاد دەکەم کە ئەگەر دووانە بێت ئەوە هەر لەهەمووی عەفوو بکرێت، وەکو موکافەئەیەك بۆ ئەو خێزانە، بۆ تەشجیعێکیش بۆ تەوازونی سوکانی، چونکە موشکیلەی گەورەمان هەیە لە تەوازونی سوکانی ئەمە لەقانونی ئەحوالی شەخصی بوو ئەوە من قسەم زۆر دەبێت، لەوێ باس دەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار شەونم خان، فەرموو.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەو بڕگەیەوە کە (5)ملیۆن دەستنیشان کراوە، بۆ ئەو سولفەیەی کە بدرێت، بەڕاستی من پێشتر مواداخەلەیەکم کرد لەسەر بڕگەی یەکەم، مەبەستم لەتەوزیحی ئەو خاڵە بوو، کەوتم ئەبێ بڕەکە دیاری بکرێت، چونکە تەحدید نەکردنی بڕی پارەکە، حکومەت دەخاتە ژێر زەختێکی گەورەوە لەوانەیە نەتوانێ، بێگومان ئێمە وەکو باسکرا، لە لایەن ئەو هاوڕێ بەڕێزانەوە نە ئیحسائیەکی باشمان لەلا هەیە، نە ئێستاش ئەتواندرێت بڕیار بدرێت جگە لە قوەی شیرایی پارەکە جگە لە میزانیە، ناتوانین قەرار بدەین سولفەکە چەندی سەرف بکرێت ئێستا لەم هۆڵەدا، لەبەر ئەوە من پێم باشە ئەو بڕگەیە بە کراوەیی بمێنێتەوە، بڵێین ئەو بڕگەیە تەحدید بکرێت لەسەر میزانیەی ساڵانە، چونکە حسابی ئەوە بکرێت قیمەتی پارەکە چەندە؟ هەروەها چەندیش تەحدید دەکرێت؟ هیوادارم کە میزانیە ئەوەندە باش بێت، ببێت بە (10)ملیۆن نەك (5)ملیۆن، چونکە لەسەدا سەد من پشتگیری ئەوە دەکەم کە گەنجان سوود لەو

سولفەیە ببینن و ژیانی هاوسەری پێك بهێنن، بەڵام پێم باشە بڕگەکە بە کراوەیی بمێنێتەوە، ئیعتیماد بکاتە سەر ئەوەی کە میزانیە چەندەو، میزانیەش ئێمە دەزانین حاڵەتێکی موستەعسی نیە، میزانیە دێتە بەردەمی خۆمان، خۆمان ئەزانین چەندە؟ ئەو کاتە لەکاتی موناقەشەکردنی دەتوانین قسەی لەسەر بکەین و بڕی سولفەکە دیاری بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار سیوەیل، فەرموو.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی سێیەم، ئێمە ئەگەر باس لەوە بکەین کە ئێمە تەئجیلی بکەین یان بمێنێتەوە، خۆی ڕۆحی یاساکە هەر ئەو ماددەیەیە، حەز دەکەی لەبەیانی تا ئێوارە، باسی ماددەکانی تر بکە، هەتا 9 دەگەیتە ئەوەی هیچ ئەهەمیەتێکی نیە، ئەگەر تەحدیدی پارەکە نەکەین، ئەوە یەکەم: دووەم: کە باس لە بودجە دەکرێ انشاء الله بودجە باشتر بێت لەساڵی پار، لەبەر ئەوەی کە باسی میزانیە کرا، لەبەر ئەوە پێم باشە، ئەگەر ئەو ماددە بکرێت بەدوو بڕگە، یەکەم: هاوڕام لەگەڵ گەشەخان، کە لە لیژنەی داکۆکی کردن لەمافی ئافرەتانە، دووەم: ئەوەی کە سولفەکە لێی دەگەڕێنیتەوە لە 2٪ بێت زیاتر نەبێت، ئەوەی بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار کاك کاردۆ، فەرموو.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی سێیەم، کە هاوکارم سیوەیل خان، باسی کرد ڕۆحی ماددەکەیە، بۆیە پیشتوانی کرد لەم پڕۆژەیە بۆ ئەم ماددەیە، لەسەر چەند بنەمایەك بووە، کە دەتوانم بڵێم بۆ ئەوەی ترسی حکومەت بڕەوێنمەوە لەوەی کە دەتوانێ ئەم کارە جێبەجێ بکات، سااڵنە حکومەت ئەم سولفەی داوە بەس ئەم بڕە نەبووە، ئەمە یەکەم، دووەم: ئەگەر سەیری ئەو ولاتانە بکەین، کە پشت بەنەوت دەبەستن ئەم کێشەیان نیە، ئێمە لەعێراقدا دەژین و لە 17٪ لە عێراق وەردەگرین، دەزانین وەزعی نەوتیش چۆنە، خاڵێکی تر ئێمە لەم ماوەیە ئاراستەی گۆڕانکارییەکان لە خزمەتی بەرز بوونەوەی کەمتر کردنەوەی قورسایی، یەعنی باری داراییە لەسەر کوردستان، بۆ نموونە دەزگا فیدراڵیەکان کە لەکوردستان هەن، وەکو پۆلیسی گومرگ و کارمەندەکانی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە کاك کاردۆ ئەو (5)ملیۆنەت پێت باشە کەم بێت یان زیاد بێت وە چۆن بدرێتەوە؟ ئیتر مەجالی ترت نادەم، ناسك خان، فەرموو.

بەڕێز ناسك تۆفیق عبدالکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دیارە من سەرەتا دەستخۆشی لە ئامادەکارانی ئەم ڕاپۆرتە دەکەم، چونکە بەڕاستی دوێنێ بەزۆرینە لەگەڵ ئەوەدا بوون کە تەئجیل بکرێت، بەڵام زۆر جوان دایان ڕشتۆتەوە، بۆیە دەستخۆشیان لێ دەکەم، سەبارەت بەم ماددەیە من پێم باشە، کە یەکەمجار لە (5)ملیۆن کەمتر نەبێت، ئاوا بیهێڵینەوە، چونکە ئەگەر ئەم (5)ملیۆنەمان نەنووسی ئەوە هەر ئەصڵی پڕۆژەکە نامێنێ، ئەوە یەکەم: دووەم: یەعنی ئەمە عیبئی مالی دروست ناکات لەسەر حکومەت؟ بەڵام بەعەسکەوە ئەمە سولفەیەو دەدرێتەوە، بۆیە لەخاڵێکی تردا باسی دانەوەکەی کە دەینە لە 2٪ کەمتر نەبێت، ئەگەر مولاحەزە بکەین، ئەمساڵ وەکو کاك کاردۆ ئیشارەتی پێدا بودجەی عێراق زیاتر بووە، لەپار، ئەگەر وامان دانا کە زیاتر نەبوو، ئێمە دەتوانین لەو پارەی کە بۆ مەسروفاتی تر دانرابوو، ئێمە دەتوانین تەقدیرەن جیای بکەینەوەو بەشی ئەمەش دابنێین، یەعنی ئێمە ئەو حساباتانەمان کردووە کاتێ کە تەقدیری ئەم پارەمان کردووە، چونکە مادام سولفەیە عیبئی مالی دروست ناکات، مووچە نیە، سولفەیە، دەیدەیتێ و دەتداتەوە، لەبەر ئەوە من پشتگیری لەو ڕایە دەکەم و لە ئەصڵی پڕۆژەکەشدا هاتبوو، لەدوای ساڵێك یان دوو ساڵ لەدوای زەواج لێیان وەربگیرێتەوە، ئەوە یەکەم، دووەم: ئەگەر لەساڵی یەکەم منالیان بوو، لە 20٪ی لێ ببڕێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، ڕێزدار عومەر عبدالرحمن، فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێشەکی پێم وایە مەسەلەی (5)ملیۆن یان (10)ملیۆن، یان هەرمەبلەغێك لەمەدا دابندرێت بۆ مەسەلەی هاوسەرگیری هێشتا هەرکەمەو پێویستە هاوسەرگیری بەردەوام بێت و هەموومان بەهەموو شێوەیەك پشتگیری لەم پرۆسەیە بکەین، بەڵام پێشتر باس لەهەندێ داتا کرا لەشارێکی وەکو سلێمانی نزیکەی20 هەزار گرێبەستی هاوسەرگیری دەکرێت لەساڵێکدا و لەمەودواش زیاتر دەبێت، ئەگەر بە (5)ملیۆن زەربی بکەین و بێینە سەرتاسەری هەموو کوردستان، من پێم وایە ئەگاتە زیاتر لە 150 تا 200 ملیار دینار، ئەمە ئەبێتە بارێکی گران لەسەر میزانیە، لێرەدا من هاوکارم لەگەڵ ئەو ڕایەی جەنابی وەزیر کە پێشتر باسی لێوە کرد، ئەم مەبلەغە زۆرە، پێویستی بەدیراسەت کردنە، ڕاستیشە لەهەمان کاتدا، بازاڕ لەگۆڕانکاریدایە. تیایە لەوانەیە دوو ساڵی دیکە، ئەم 5 ملیۆنە کەس نەتوانێ هیچ گرێبەستێکی هاوسەرگیری لەسەر بکات، جا بۆ ئەوەی لەم کێشانە دوور کەوێتەوە، پێویستی بە دیراسە کردن و لێکۆڵینەوەیەکی دوورو درێژ و تەفسیلی هەبێت، بتوانرێ ئەم یاسایە بۆ ئەوە دابندرێ کە چەند ساڵێك بەردەوام..... .

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ماددەکە کاك عبدالرحمن لەسەر ماددەکە ئەو پێشنیارەت لەو خسوسیەی ئەو 5 ملیۆنە هەبێ یان نەبێ و یان کەم بێ یان زیاد بێت، لەسەر ئەوە قسە بکە، لەسەر ئەسڵی پرۆژەکە، ئەوە تەواو بووە، ئێوە خۆتان دوێنێ لێرە بڕیارتان دا موناقەشە بکرێت، وا ئەمڕۆ موناقەشەی دەکەین، پێشنیار هەیە کە بڕگەی 5 نازانم چی لێ بکرێت، ڕەئی خۆتان بدەن بە دەقیقی، بەڵام نەچنە سەر ئەسڵی پرۆژەکە و دوابخرێ و دوا نەخرێ، ئەوە مونتەهیە، کەرەمکە کاك عمر.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن نەچـوومەتە سـەر ئەسـڵی پرۆژەکـە، ئەگـەر لەسـەر ئەسـڵی پـرۆژە قسـەم بکردایـە لـە ئەوەڵـەوە قسـەم لەسەری دەکرد، بەڵام لەم بڕگەدا کە سوڵبی پرۆژەکەیە 5 ملیۆن سلفەی زەواجـە، پێمواید ئـەرکێکی زۆرە پێویستی بە دیراسە کردن هەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێرزاد فەرموو.

بەڕێز شێرزاد عبدالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێمواید بڕە پارەکە هەر هەڵبگیردرێت، لەبەرئەوەی قیمەی شەرائی سالّ بە سالّ زیاد دەکات وەکو یەك، دوو هاوکارم هـەر وایـان گـوت، پـێم باشـە ئـەو بـڕە پارەیـەی کـە دەدرێـت بـۆ هاوسـەرگیری بـۆ ئەوەیـە کـە کۆمـەڵێك خـەڵك ماونەتـەوە کـە تـا ئێتسـا شـوویان نـەکردووە یـان ژنیـان نـەهێناوە، ئەوانـەی کـە لـە 35 سالّیدان، یان 30 بەرەو سەرەوە بێت بڕە پارەی کە دەیاندرێتێ زۆر زیاتر بێت لەوەی کـە گـەنجن، دووەم/ ئەوەی جەنابی وەزیری مالیە باسی کرد کە حکومەت ناتوانێ ئـەو پارەیـە بـدات، مـن پێمواید بتـوانێ ئـەو پارەیە بدات، لەبەرئەوەی ئێمە کە کاتی خـۆی لـە لیژنـەی نـاوخۆ باسـی ئـەو کـرا کـە هێزەکـانی پـۆلیس و ئاسایش ئەوان وایان گوت ناتوانین ئەوە بکەین، بەڵام قەناعەتمان پێیان کردو لە نەفەقاتی ئـوخرا و نـازانم ئەمانەی کە هەبوو پارەی زۆرمان لابرد لەم بودجەیە، فیعلەن بەوە جـێ بـەجێ کـراو ئـەو مەسـەلەیە کـرا، لەبەرئەوە پێمواید ئەمەش دەتوانرێ جێگای بۆ بکرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی ڕەئیتان دەربـارەی ئـەم مودا‌خەڵانـە؟ ئـەوەی کـە لەگـەڵ قسـەی جـەنابتان موتـەناقزە، کـاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەکو پێشتریش ئیشارەتمان پێێ دا بە نیسبەت ئیزافە کردنی ئەم دەستەواژەی کە قستەکان بگەڕێتـەوە بـە 2٪ ی مەبلـەغی سـولفە، ئێمـە لەگەڵـداین کـە ئیزافـە بکرێـت، بەنیسـەبت ئـەو 5 ملیۆنـە، بـەڕێزان

ئەندامانی پەرلەمان، ئێمە چوار لیژنە لەوێ دانیشتبووین، هەموومان لەسەر ئەو بابەتە قسەمان کرد، لەوێ زۆربەی هەرە زۆری ئەندامانی لیژنە لەگەڵ 5 ملیۆنەکە بوون، ئێستا ئەوەی لەگەڵمان دانیشت بوو دەڵێ دەبێ ئەو 5 ملیۆنە دیراسەت بکرێت!، دەبێ بگەڕێتەوە بۆ حکومەت! ئێ باشە ئەو ڕەئیەی تەحدیدی کە درا چ قیمەتی هەیە ئێستا؟ ئەمە لەلایەك، لەلایەکی تریشەوە زۆر لە بەڕێزانی ئەندامانی پەرلەمان دەڵێن با سولفەکە زیاد بکەین یاخود بە نیسبەت منداڵ بیکەینە مینحە ئەگەر هاتو منداڵێك بوو ئەوەندەو ئەگەر هاتو دوو منداڵ بوو ئەوەندە، بەڕێزان ئەوە تەناقوزێکی لەگەڵ ناوی قانونەکە هەیە، ناوی قانونەکە دەڵێ سولفە، سولفە مانای وایە ئیعادە دەکرێتەوە، مینحە معنای وایە ئیعادە ناکرێتەوە، یەعنی دەبێت ئێمە جیاوازیەك بکەین لەبەینی مینحە و سولفە، ئێمە زۆبەی هەرە زۆری ئەندامانی ئەو چوار لیژنەیە لەگەڵ ئەوە بووین کە ئەو دوو بڕگانە لابردرێت وە منحەی تێدا نەبێ و هەمووی ببێتە سولفە و بەو شێوەیەی کە دامانڕشتووە، ئەوانی تر ڕاستە ئێمە ناتوانین مەسەلەی 5 ملیۆنەکە ئەگەر هاتو وەزعی ئیقتسادی گۆڕا دەسکاری بکەین ئەگەر تەسبیت کرا لەو قانونە، بەڵام ئێمە لەبیرتان نەچێ لە سولفەی عەقار لە موازەنە مەبلەغەکەمان زیاد کرد، بەڵام بۆ زیادمان کرد؟ چونکە لە ئەسنای موازەنە بوو و حکومەتیش لێرە بوو و وەزارەتی داراییش لێرە بوو، ئێستا مەوزوعەکە جیاوازە، بە ئێمە دەڵێن بە چ بنەمایەك ئەو 5 ملیۆنەتان دانایە؟ بنەمای 5 ملیۆنەکە لەسەر ئەو ئەساسە دانراوە کە تەماشای دەخلی مەحدود دەکەین، کە تەماشای مەساریفی زەواج دەکەین دەبینین ئەو مەبلەغە بە مەنتقی ئێمە مەبلەغێکی موتەوازیعە، ئەمڕۆ مەساریفی زەواج مەعلومە چەند تەکلیف دەکات، ئیمکان نیە بە چوار مەبلەغی وەهاش هەتا دەخلی مەحدودیش هاوسەرگیری بتوانێ ئەنجام بدات، بۆیە لەسەر ئەو ئەساسە و ئەو بنەمایە دامان ناوە، ئەمە کۆی مولاحەزەکانە، نازانم ئەگەر لیژنەی مالیە چ مولاحەزەی تری هەبێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەمکەن لیژنەی مالی، کاك عمر هەورامی فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هاوکارانمان لە لیژنەی یاسایی ئاماژەیان بەوە دا کەتەحدید کردنی هەر مەبلەغێك کە چەند پەرلەمنتارێکیش ئاماژەیان بەوە دا تەحدید کردنی هەر مەبلەغێك دەبێ لەبەرچاو گرتنی بارودۆخی گشتی ئابووریەکە و وەزع و قوەتی مالی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبەرچاو بگیردرێت، چەند پەرلەمانتارێکیش ئەوەیان خستە پێش چاو، کە سالانە ئەم بڕە پارە لەناو بودجەی گشتی هەرێمی کوردستان دیاری بکرێت، ئەهەمیەتی ئەم بابەتە لەچیدایە؟، ئەهەمیەتەکەی لەوەدایە ئێمە کاتێ کە مەبلەغی کولی بودجەمان دێتە پێش چاو.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ڕەئی خۆت بدە، جوابی ئەندامانی پەرلەمانیش مەدەنەوە، بەس ڕەئی خۆتان ڕوون بکەنەوە، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەحدید کردنی هەر مەبلەغێك، بەبێ لەبەرچاو گرتنی بارودۆخی ئابووری هەرێمی کوردستان و قوەتی مالی حکومەتی هەرێمی کوردستان، کارێك دەبێت کە ناواقیعی دەبێت، یاسایەك دەردەکەین کەدواتر ناتوانین جێبەجێی بکەین، ئەوە خاڵێك، خاڵی دووەم، هەندێك لەو بەڕێزانە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی لیژنە ڕەئی خۆتان چۆنە، ڕەئی ڕاپۆرتەکەتان بدەن وەك ڕاپۆرت، فەرموو.

بەڕێز عمر صدیق هەورامی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

خاڵێکی تر، دەرچواندنی ئەم یاسایە، هەروەکو لە ئەسبابی موجەبەدا هاتووە، لە بڕگەکانی تر و ماددەکانی تردا هاتووە، گرنگیەکەی تەنها لەو خاڵە نیە، کە ئێمە ئێستا تەحدیدی مەبلەغەکە بکەین، بەڵکو گرنگیەکەی لەوەدایە، کە یەکەم: وەکو هەموو هاوواڵتیان بەشێوەیەکی یەکسان بێت و دەتوانن موستەفید بن لە وەرگرتنی سولفەکە، دووەم: هەر لێرە بەپێی ئەم یاسایە چۆنیەتی گێڕاندنەوەی سولفەکە دەستنیشان بکرێت، سێیەم: گرنگی ئەم یاسایە لەوەدایە کە ئیجباری حکومەت دەکەین ساڵانە بڕێك پارە تەرخان بکات بۆ ئەوەی وەکو سولفە بیدات بەو کەسانەی کە دەچنە ناو پڕۆسەی هاوسەرگیرییەوە، واتە گرنگی ئەم یاسایە تەنها لەیەك خاڵدا نیە، ئەویش ئەوە بێت تەحدیدی مەبلەغەکە بکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵایەتی فەرموو.

بەڕێز بەیان احمد کۆچەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ دەقی ماددەکەداین، وەکو چۆن لە ڕاپۆرتی هاوبەشدا هاتووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

گەشە خان، فەرموو.

بەڕێز گەشە دارا جلال حەفید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وەکو پێشتر ئاماژەم پێدا، وشەی کەمتر لە پێنج ملیۆن دیاری بکرێت، تەئیدی قسەکەی کاك شێروانیش دەکەم، کە بەنیسبەی لە 2٪ی مەبلەغەکە وەربگیرێتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پەرلەمانی کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (23)

پێنج شەممە رێکەوتی 30\12\2010

خولی سێیەمی هەڵبژاردن

پرۆتۆکۆڵی دانیشتنی ژمارە (23)

پێنج شەممە رێکەوتی 2010/12/30

کاتژمێر (1،30)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێکەوتی 2010/12/30 پەرلەمانی کوردستان - عێراق بە سەرۆکایەتی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی) سەرۆکی پەرلەمان و, بە ئامادەبوونی بەڕێز د.ارسلان بایز اسماعیل جێگری سەرۆك و, بەڕێز فرست أحمد عبدالله سکرتێری پەرلەمان, دانیشتنی ژمارە (23)ی خولی سێیەم, ساڵی (2010) ی خۆی بەست.

بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی 1992ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق, دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاری درا دانیشتنی ژمارەی (23)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (1،30)ی پاش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە رێکەوتی 2010/12/30 دا بەم شێوەیە بێت:

1. بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای پێشینەی هاوسەرگیری لە هەرێمی کوردستان.

2. خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای ماددە هۆشبەرەکان لە هەرێمی کوردستان.

3. خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای چاککردنی مووچەی هێزەکانی ئاسایش و پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستان.

4. خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای بەخاوەن کردنی خانووە بێ تۆمارەکان لە هەرێمی کوردستان.

5ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای دەستەی کۆمسیۆنی بالای هەڵبژاردنەکان لە هەرێمی کوردستان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی کوردستان، دانیشتنەکەمان دەکەینەوە، خولی سێیەمی هەڵبژاردن، ساڵی دووەم، خولی گرێدانی یەکەم، ژمارەی دانیشتن (23)، رۆژی دانیشتن (2010/12/30)، بەرنامەی کار:

بەپێی حوکمەکانی بڕگە (1)ی ماددە (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموارکراوی ساڵی (1992)ی پەرلەمانی کوردستان - عێراق، دەستەی سەرۆکایەتی پەرلەمان بڕیاریدا بەرنامەی کاری دانیشتنی ژمارە (23)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن لە کات (11)ی پێش نیوەڕۆی رۆژی پێنج شەممە بێ، بەڵام لەبەر هەندێك پێویستی زیاتر بە دەردەشەی فراکسیۆنەکان دواخرا بۆ کاتژمێر (1,30) رۆژی پێنج شەممە رێککەوتی (2010/12/30)دا بەو شێوەیە بێت:

1ـ بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای پێشینەی هاوسەرگیری لە هەرێمی کوردستان.

2ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای ماددە هۆشبەرەکان لە هەرێمی کوردستان.

3ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای چاککردنی مووچەی هێزەکانی ئاسایش و پێشمەرگە لە هەرێمی کوردستان.

4ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای بەخاوەن کردنی خانووە بێ تۆمارەکان لە هەرێمی کوردستان.

5ـ خستنەڕوو و گفتوگۆکردنی پێشنیاری یاسای دەستەی کۆمسیۆنی بالای هەڵبژاردنەکان لە هەرێمی کوردستان.

ئێستا داوا لە لیژنەکان دەکەم، لیژنەی یاسایی و لیژنەی کۆمەڵایەتی و لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت و لیژنەی دارایی کەرەم بکەن بۆ شوێنی خۆیان، بەڕێزان، قەرار نەبوو لەناو قاعە قسە نەکرێت؟ تکایە نەختێك ئارامی بپارێزن، زۆر سوپاس، ئەوە نەتیجەی ئەوەی لە دەرەوە فراکسیۆنەکان خۆیان لەگەڵ لیژنەکان قسە ناکەن، کە دێنە ناو هۆڵی دانیشتن لێرە قسەکانی خۆیان دەکەن، تکایە مووڕاعاتی خوشك برایەکانتان بکەن، بۆ ئەوەی گوێتان لە یەکتری بێت، جوان مونافەشەی وەزعەکە بکەن، لەبەر ئەوەی هۆڵەکە بچووکە، ئینجا زەرەر لە بەرژەوەندی گشتی دەدەن، ئێوە نوێنەری خەڵکی کوردستانن، زۆر سوپاس. لیژنەی دارایی ئاخیر رەئیتان تکایە، دوێنێ لە دانیشتنەکە گفتوگۆیەکان تەواو بوو، مونافەشە کرا، دیفاع کرا، چەند پێشنیارێك هەبوو، پێشنیار هەبوو بۆ ماددەی سێ ئەسڵەن دوابخرێت و بنێردرێتەوە، ئەوە ناکرێت، چونکە ئێمە لەم پەرلەمانە بڕیارماندا گفتوگۆیەکان بەردەوام بێت، پێشنیاری تر هەبوو ئەسڵەن ماددەکە هەڵبستێت، چونکە پارە زیاد دەبێت، کەم دەبێت، میزانیە لەوانەیە کەم بێت، لەوانەیە زیاد بێت،

ئێستا داوا لە لیژنەکان دەکەین، کە دوێنێ دانیشتنەکەمان راگرت، بۆ ئەوەی صیاغەیەك حازر بێت بخرێتە پێش ئێوەی بەڕێز، بۆ دەنگدان لەسەری، کەرەم بکە لیژنەی دارایی، لیژنەی یاسایی ئێوە کەرەم بکەن، فەرموو تا لیژنەی دارایی ئامادە دەبێت.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

دوێنێ پێشنیارێك هاتە ئاراوە، ئەویش ئایا ئەو مەبلەغەی بۆ سولفە تەحدید بکرێت لە زیمنی موازەنەی عامە جێگای بۆ بکرێتەوە، ئەو پێشنیارە لەلایەن لیژنەی دارایەوە پێشکەش کرا، بەهەمان شێوە چەند ئەندام پەرلەمانێکیش پشتگیری لێ کرد، جا ئەگەر بەڕێزتان ئەوەی بدەنە دەنگدانەوە، بۆ ئەوەی بزانین پاشی ئەوە صیاغەی ماددەکە بکەین، مسوەدەیەکی صیاغەمان نووسیوە، صیاغەکەش بەم شێوەیە:

(تحدد مبلغ سلفة الزواج سنوياً في الميزانية العامة، وبما يتلائم مع الظروف الاقتصادية)، ئەمە پێشنیاری لیژنەی دارایی بوو، کە دوو، سێ بەڕێز لە ئەندامانی پەرلەمان پێشکەشیان کرد، بۆیە داوا دەکەین ئەو پێشنیارە بدرێتە دەنگدانەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (56) بەڕێز لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (26) بەڕێز لەگەڵدا نییە، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

لا تستوفى اية فوائد قانونية عن السلفة المدفوعة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت رەئیتان لەسەر ئەو ماددەیە.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی رەئیتان.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش بە هەمان شێوە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵایەتی رەئیتان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش بە هەمان شێوە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش پشتگیری لە ماددەکە دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

جەنابی وەزیر ئەمڕۆ لێرە نییە، چونکە ئەو رەئی ئەوە بوو، کە وەکو هەمووتان گوێتان لێ بوو پرۆژەکە بگەڕێتەوە، ئێستا ئێوەی بەڕێز کێ دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ نییە، دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ (60) بەڕێز لەگەڵدایە، زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەکەی تر کەرەم بکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی پێنجەم، بەڕاستی ئێمە بۆ صیاغەکەی زۆر بە وردی چووینە ناوی، صیاغەکەمان ئیعادە کردۆتەوە بەم شێوەیە:

(في حالة وفاة طالب السلفة يعفى الورثة من مبلغ السلفة او عما تبقى منه).

مەسەلەکەش ئەوەیە بەڕاستی، رەنگە یەکێك سولفە وەربگری نەگەنە ئەوەی کە ئیستیقتاعی لێ بکرێت، ئەمری خوای کرد، ئەمە هەر عەفو دەبێت، یاخود هەندێك لە مەبلەغی سولفەی داوەتەوە، ئینجا ئەمری خوای کرد، ئەمەش هەر عەفو دەبێت، بۆیە کردمانە (حالة وفاة طالب السلفة) لە لایەك، لەلایەکی تریشەوە (عما تبقى منه) ئەوەش حاڵەتێکی تره، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت رەئیتان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ رەئی لیژنەی هاوبەشین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی رەئیتان.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش بە هەمان شێوە لەگەڵ دەقی ماددەکەین، دوای ئەو گۆڕانکاریەی بەڕێز سەرۆکی لیژنەی یاسایی پێشنیاری کرد.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵایەتی رەئیتان.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

گرنگ ئەوەیە صیاغەکە گۆڕایە، هیچ ئیشکالی تێدا نییە، ئێمە لەگەڵ ماددەی پێنجەمین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ دەقی ئەو ماددەین کە خوێندرایەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز كاك فرسەت تەوزیحی هەیە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەین نەقلی وەرسە نابێت بەسورەتێکی عام، نەقلی تەریکە دەبێت، لەبەر ئەوە من پێشنیار دەکەم راست بکرێتەوە (في حالة وفاة طالب السلفة قبل تسديد السلفة تعفى التركة عما تبقى بذمته منها)، نەك (يعفى الورثة)، وەرسە لازمە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، یەك رەئی هەبوو، پشتگیری نەبوو، ئێستا ماددەکە وەکو خۆی دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ بەکۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی شەش کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

في حالة حصول الطلاق او التفريق او فسخ عقد الزواج بين الزوجين تستحصل السلفة المدفوعة من الزوج والتي تعتبر ديناً ممتازاً وفقاً لاحكام القوانين النافذة في الاقليم بخصوص تحصيل الديون الحكومية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەلایەتی رەئیتان تکایە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە بۆ خۆمان مولاحەزەمان لەسەر ئەو ماددەیە هەیە، (في حالة حصول الطلاق او التفريق)، تەبعەن ئەوە موتەعاریزە لەگەڵ ماددەی دووەم فەقەرەی شەشەم (يعتبر الزوج والزوجه)، دوێنێ قسەم لێ نەکرد، بەس ئەمڕۆ لەبەر ئەوەی ماددەی شەشەمە، هەندێك جار من بۆ خۆم دیفاع لە ژنان دەکەم وەکو ژن، بەڵام جاری واش هەیە ژنیش غەدر لە پیاو دەکات، (تستحصل السلفة المدفوعة من قبل الزوج) ئەدی ئەگەر ماڵەکە ژنەکە بردی؟ بۆ پیاوەکە بیداتن، بە رەئی ئێمە هەر کەسێك سولفەکە وەردەگرێت ئەو با دەفعی بکاتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، لیژنەی داکۆکی کردن لە مافی ئافرەت رەئیتان.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ رەئی لیژنەی کۆمەلایەتین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی دارایی رەئیتان.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لێرە ئەگەر ئەو کەلیمەیە بە مەجازی هاتبێت شمولی هەردوولا دەکات و هەمان مانا دەبەخشێت، بەڵام بەڕاستی چاوەڕێی لیژنەی یاسایی دەکەین بۆ ڕەد زیاتر، چونکە ئەوە مەسەلەیەکە زیاتر یاساییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی رەئیتان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە پێمانوایە نەفەقە لەسەر پیاوە، بۆیە ئەو ئیلتیزاماتەشمان خستۆتە سەر پیاو، بەلاّم مادام تەرحی سیوەیل خان بەو شێوەیە، ئێمە پشتگیری تەرحەکەی دەکەین و هیچ مانیعێکمان نییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کەس دەیەوێت لەسەری قسە بکات؟ پێش ئەوەی ئەو بەڕێزانەی ئێستا ناویان دەنووسین بۆ قسە کردن، سیوەیل خان ئەگەر صیاغەکەی بکەن، بۆ ئەوەی ئەو بەڕێزانە موناقەشەی لەسەر بکەن، ئێستا ئەو ڕێزدارانە ناویان نووسراوە بۆ قسە کردن، (بورهان رشید، د.بشیر خلیل، سۆزان شهاب، امینە زکری، کوێستان محمد، شەونم محمد، شلێر، شڤان احمد، عبدالسلام بەرواری، ئاشتی عزیز)، کەسی تر هەیە؟ دوو ڕێزدار، عمر عبدالرحمن، د.احمد وەرتێ ناویان ئیزافە کرد، سیوەیل خان ئەگەر ئاخیر صیاغە بخوێنن، بۆ ئەوەی گوێیان لێ بێت، کە موناقەشە دەکەن لەسەری، کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

في حالة حصول الطلاق او التفريق او فسخ عقد الزواج بين الزوجين تستحصل السلفة المدفوعة من طالبها والتي تعتبر ديناً ممتازاً وفقاً لاحكام القوانين النافذة في الاقليم بخصوص تحصيل الديون الحكومية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار بورهان رشید کەرەم بکە.

بەڕێز برهان رشید حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوێنێ لە ماددەی دووەم بڕگەی شەش، کە باسی ئەوە کرا بە مەسابەی شەخصی واحید، بە یەك کەس حیساب دەکرێت، بۆ بەڕێزتانم روون کردەوە، بەپێی شەرع و بەپێی قانونی عێراقیش زیمەی مالی ژن و پیاو جیاوازە، زیمەیەکی مالی سەربەخۆیان هەیە، ئەوەش یەکێکە لە فەزلەکانی شەریعەو لە فەزلەکانی قانونی عێراقی، کە حەقی مولّکداریەتی وخاوەنداریەتی و زیمەی مالی جیاوازی داوە بە ئافرەت، بۆ بەڕێزیشتانم روون کردەوە، کە ئەمە ڕەبتی هەیە لە ماددەی شەشی دوێنێ، ئێستاش کە هاتۆتە موناقەشەی سەر ئەم ماددەیە، من وەکو ڕەئی شخصی خۆم پێشتر زەوج بوو، ئێستاش دەکرێتە (من طالبها) هیچیان عەدالەت نییە، لەبەر ئەوەی ئەو پارەیەی وەردەگیرێت پێنج ملیۆنە، دە ملیۆنە، چەندێکە؟ بۆ بەرژەوەندی ئەو مالّە سەرف دەکرێت، ئەگەر ئەوە بە نەزەری ئیعتیبار وەربگرین لە قانونی ئەحوال شەخصی عێراقیدا، زۆربەی ئەساسی بەیتی و ئەغراز ئافرەت دەیبات، بۆیە من ڕەئیم وایە ئەمە موناصەفەتەن بێت، مادام بۆ یەك مالّ سەرف دەکرێت ئەو پارەیەی کە دەدرێت بە سولفە موناصەفەتەن لەبەینی ژن و پیاو،

هەردووکیان مولزەم بن نیوە بە نیوە بیدەنەوە، نەك بکرێتە سەر تەرەفێکیان، ئەگەر لەسەر زەوج بێت، لەسەر پیاو بێت، رەنگە ژنەکە داوای کرد بێت بە حوکمی ئەوەی فەرمانبەرە پیاوەکە کەفیلی ویستی بێت، ئەو وەختە ژنەکە سەرق کرد بێت، ئەگەر تالیبەکەشی داوای کرد بێت، پیاوە، یان ژنە، یەعنی داواکار، بۆ مالّەکەی سەرف کردووە، بۆ هەردووکیانی سەرف کردووە، هەر عەدالەت نییە بە تاقی تەنیا بیداتەوە، بۆیە رەئیم وایە ئەگەر ژن داوای کرد بێت زولّمی لێ دەکرێت ئەگەر هەمووی بداتەوە، ئەگەر پیاو بێت هەر زولّمی لێ دەکرێت، من داوام وایە ئەو صیاغەی بەو شێوەیە دەکرێت موناصەفەتەن نیوە بە نیوە هەردووکیان بیدەنەوە، زۆر زۆر سوپاسی جەنابت دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار دکتۆر بەشیر کەرەم بکە.

بەڕێز د.بشیر خلیل حداد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەم ماددەیەدا غموزێك هەیە، ئەویش ئەوەیە (في حالة حصول الطلاق او التفريق تستحصل السلفة المدفوعة)، ئایا (دفعة واحدة)، یان عەینی شت بە ئەقساط وەردەگیرێتەوە دیسان، ئەوە لێرە وا با وازیح بێت.

خاڵی دووەمیش/ ئەوەی کە بۆ لە زەوج (تستحصل)، یەعنی لە حاڵەتی تەلاّق دان مەرج نییە زەوج موسەبیب بێت لە تەلاّقەکە، بۆ ئەوەی ئێمە رێگری بکەین لەو رێژە بەرزەی تەلاّق، من پێم باشەو وا پێشنیاز دەکەم بڵێین ئەو سولفەی کەوا ماوەتەوە (تستحصل من الطرف المتعسف في الطلاق)، ئەوەی کەوا موسەبیبی تەلاّقەکەیە، کێ موسەبیبی تەلاّقەکەیە؟ ئەگەر ژن بێت، لە ژنەکە، ئەگەر پیاو بێت، لە پیاوەکە، بۆ ئەوەی رێگر بین لە تەلاّق و لە نیسبەی تەلاّقیش، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سۆزان شهاب کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە خۆمان دەزانین وەرگرتنی سولفە بە کۆمەڵێك ئیجرائاتی یاسایی دەڕوات، ئیجرائاتە یاساییەکە ئەوەیە لە ماددەی شەشدا گوتوومانە هەردووکیان ژن و پیاوەکە، هەر کامێکیان تەقدیم بکەن بۆ سولفە بە نەزەری یەك شەخص دادەنرێت، چونکە ئەوان لەسەر عەقد وەریدەگرن، یەك کەسیش دەچێت ئیمزای دەکات، تالّیبی سولفە دەچێت ئیمزا دەکات، خۆ هەردووکیان پێکەوە ناچن ئیمزا بکەن، کە تەلەبی سولفە دەکرێت تالّیبی سولفە خۆی ئیمزا دەکات لەگەڵ یەك نوسخە لە عەقدی زەواجەکە دادەنێت و دەچێت تەقدیمی

تەڵەبەکە دەکات، بۆ ڕەد دانەوەی لە حاڵەتی بەتاڵ بوونەوەی عەقدەکەدا، هەر دەبێ جارێکی تر تاڵیبی سولفە تەحەمولی پێدانەکە بکات، ئەگینا لە ڕووی یەکسانی جەندەرییەوە، فیعلەن قسەکەی کاك بورهان زۆر زۆر تەواوە، موناصەفەتەن، چونکە ئەوان مانگێك پێکەوە دروست دەکەن، ئەو ماڵە هەردووکیان تیا بەشدار دەبن و هەردووکیشیان تیایدا دەژین، هەڵوەشاندنەوەی ئەو ماڵە، تەبعییاتی هەڵوەشاندنەوەی ئەو ماڵە، دەبێت لەسەر شانی هەردووکیان بێت، بەڵام خۆ هەردووکیان نەچوون ئیمزای تەڵەبی سولفەکە بکەن، یەك کەسیان چووە، بۆیە من پێم باشە بگوترێت (الطرف الطالب للسلفة) یەعنی (تستحصل من طرف الطالب للسلفة) وەك لیژنەی کۆمەڵایەتی و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئامینە ذکری کەرەم بکە.

بەڕێز ئامینە ذکری سعید:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەز پشتگیریا رەئیا کاك بورهان دکەم، ئاخافتنێ من هاتنە کرن، ژی بەر هەندێ گەلەك سوپاس، بەس ئێك خاڵ ئەز ئاماژە پێ دکەم، پارانیا یەعنی کۆمەلگا گەر بێین سەھ کەینە سولفەی زەواجێ دێ وەرگرنەڤە، گەلەك ژن یەت هەین خوداهات نین، وێت حاڵەتێدا، یەعنی دەبیتە بارگرانیا لەسەر وان ژن ئەوەی خوداهات نەبێتن، ئەز دبێژم نەوعەکی وەسانە ژی تێدا بێتە دیار کرن، کو هەردوو لایەن پێی موکەلەف بن، نەك لایەنێك پێی موکەلەف بێت، چونکە ژیانا هەڤ ژینێ دوو کەسا پێك دێت، هەردوو کەس پێت مەعنینا کو پێ بدەن، لە حاڵەتێکدا بۆ ژنێ وێ زێ ڤرین قەرزی کو داهات هەبیت، ئەگەر یاخوداهات نەبیتن، ژی بارگرانیەك دەبی لەسەر وێ و ماڵباتە وێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کوێستان محمد کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم لەکاتێکدا ژن ئیمکانیەتی هەیە، تێچوونی ئەنجامدانی پرۆسەی هاوسەرگیری لەسەر هەردووکیان دابێت، دیارە ئەو پارەیەی کە وەردەگیرێت بۆ تێچوونی پرۆسەی هاوسەرگیرییە، ژن نایبات بۆ خۆی بیکات بە ئالتون، یان بە جل و بەرگ و، یان بە هەر شتێکی تری بدات، بەڵام دەبێت ئێمە مەوقیعی ئەو کۆمەلگایەی خۆمان لەبەرچاو بێت، تەماشای ئەوە نەکەین، ئێمە لێرە (42) ژنی ئەندام پەرلەمانین و چەند وەزیرێك هەیە، چەند مودیر عامێك هەیە، زۆربەی ژنی ئێمە بژێوی لە ئاستێکی نزمدایە، ئەگەر ئەم بارە بخرێتە سەر ژن، ئەو ئەو سولفەیە بداتەوە، من پێموایە لە حاڵەتی ئەمە تەئسیر دەکاتە سەر

مەسەلەی جیا بوونەوە، بە هەردوو دیودا، چەکێك دەبێت بە دەستی پیاوەوە، کە دەتوانێت ڕێ لە ژنەکەی بگرێت، کە لێی جیا ببێتەوە، بە دیوەکەشیدا ئەگەر پیاو ئەو سولفەیەی لەسەر بێت، ڕەنگە بۆ تەلاقدان جارێکی تر باشتر بیر بکاتەوە، بۆیە بە ڕەئی من لەبەرچاو گرتنی باری ئابووری ژنانی ئەم کۆمەلگایە، بە ڕەئی من وا پێویستە سولفەکە پیاو بیداتەوە، نەك ژن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شەونم محمد کەرەم بکە.

بەڕێز شەونم محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ئەم بڕگەیەوە لەگەڵ ڕێزم بۆ ڕەئی هەموو هاوکارانم، من پشتگیری ڕەئیەکەی کوێستان خان دەکەم، چونکە بەڕاستی ئەگەر لە حاڵەتێك لە کۆمەلگادا ژن و پیاوێك ئەم سولفەیان وەرگرت، بۆ دروست کردنی ژیانیان بەکاریان هێناو جیا بوونەوە، لەکاتی جیابوونەوە بۆ نموونە دوو منداڵیان هەیە، دەبێت دایکەکە بۆ ئەو دوو منداڵەش موکەفەلە بۆ بەخێوکردنیان، ئەگەر دایکەکە فەرمانبەریش بێت مەعاشیشی هەبێت، لەگەڵ ئەوەی سولفەکەش بداتەوە، ئەو نەفەقەیەی کە باوکیش لە مەحکەمەدا بۆ منداڵەکانی دەبڕێتەوە، هەموومان دەزانین ئەو نەفەقەیە بە هیچ شێوەیەك ناتوانێت دابینی ژیانی دوو منداڵ بکات لەو کۆمەلگایە، بەشێوەیەکی ڕێك و پێك بەخێویان بکات، لەبەر ئەوە من لەو ڕوانگەیەوە بەقەناعەتی تەواوە قەناعەتم بە یەکسانی جەندەری هەیە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا من لێرە ڕەئیم وایە ئەو حاڵەتە بکەوێتە سەر پیاوەکە، چونکە لە هەموو حاڵەتێکدا لەو کۆمەلگایەی ئێمە مەحالی ئیش کردن بۆ پیاوەکان زیاترە وەك لە ژنەکان، بۆیە ڕەئیم وایە پیاوەکە ئەو پارەیە دەفع بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شلێر محی الدین کەرەم بکە.

بەڕێز شلێر محی الدین صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بە ڕەئی من لەبەر ئەوەی ئەو سولفەی کە وەردەگیرێت، ئەگەر ژنەکە وەریبگرێت، یان پیاوەکە، هەردووکیان بۆ ئەوەیە، بۆ دانانی مالێکە کە هەردووکیان تیایدا بەشدار دەبن، بۆیە لە کاتی تەلاق دانەکەش، هەردووکیان لەسەریان بێت ئەو سولفەیە بدەنەوە، چونکە ئەگەر وا بکەین، بەس یەعنی تالبی تەلاق، مەسەلەن تالبی تەلاقەکە ئەو سولفەیە بداتەوە، پیاوەکە چاوەڕێ دەکات قەت ئەو ژنە تەلاق نادات، هەتا ژنەکە خۆی نەچێت تەڵەب بکات، بۆ ئەوەی سولفەکە نەکەوێتە سەری، بۆیە من لەو ڕەئیەم کەوا دەبێت لەسەر هەردووکیان بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار شڤان احمد کەرەم بکە.

بەڕێز شڤان احمد عبدالقادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن دەبیـنم ئـەو صـیغەیە کـە هـاتووە صـیغەیەکی دروسـت نییـە، دروسـتەکەی وایـە، عەدالەتەکـە وایـە موستەفید بۆ یەك، چونکە یەك شتە بە هـەدەف زەواجـە، پێکهێنـانی خێزانـە، هـەردووك پێکـەوە تـەوقیع بکەن، بۆ ئەوەی هەردووکیان مولزەم بن قانونەن، ئەوەی کە تەعەسوف کرد، کـاك دکتـۆر بەشـیر ئیشارەتی پێدا، حەقیقەتەکە لەوەیـە ئـەوەی موتەعەسـف ئـەو دەفعـی سـولفەکە بکـاتن، نـەك موتەعەسـیف و غـەیر موتەعەسیف بە یەك ئەوە حیسابیان بـۆ بکرێـت، عەدالەتەکـە لەوەیـە، ئەمـەش مانیعێکـە لـە مانیعـەکانی ئەوەی کە تەلاّق کەم ببێتەوە، دەبێتە مانیعێکی کەم بوونی تەلاّقیش، موتەعەسیف دەفعی سولفەکە بکاتن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالسلام بەرواری کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە یاسا دوو لایەنی زۆر زۆر گرنگ هەیە، یەك/ نیەتە.

دووەم/ تەنزیمی بەجێهێنانی ئەو نیەتە.

ئەم سولفەیە ئەسڵەن بۆ ئەوەیە بۆ ئەوە هاوسەرگیری بنیات بنرێت، واتا حاڵەتی تەلاّق دەبێت بەو شێوەیە وەربگرین، کە سولفە ببێتە مانیعی ئەوەی زەواج بمێنێـت، یـەعنی موبـەریرو نیـەت بـۆ زەواجـە، ئێمـە کـە داوامان کرد لە لیژنە لەکاتی وەرگرتن هەردووکیان تـەوقیع بکـەن، یـەك لـە سـەبەبەکان ئـەوە بـوو لایـەنی نیەتەکـە هـەبوو، لایەنـە قانونەکـەش تەشـریعە، لایەنـە تەشـریعیەکەو قانونیەکـە ئیلتیزاماتـە، ئەگـەر هەردووکیان ئیمزایان کرد بوایە، هەردووکیان دەزانـن لـە ئـەخیرەوە دەبێـت هـەردووکیان پارەکـەش بـدەن، مـادام ئـەوە تێپـەڕ بـوو ناگەڕێمـەوە سـەری، مـن تەسـەور دەکـەم ئەگـەر هـاتو ئـەوەی کـە تـەلاّق دەدات، موتەعەسیف هەیەو تالّب هەیە، تالّبی تەلاّق رەنگە ئەوەی کە غەدری لێ دەکرێت و زوڵمی لێ دەکرێت، داوا دەکات تەلاّق بێت، ئینجا مەوقیفەکەی تەسبیت دەبێـت، واتـا ئـەو لەسـەر حـەق بـوو، مـەعقول نییـە ئێمـە سزایەکە دانێینە سەر ئەو، بۆیە من تەسەور دەکەم تالّیبوها دروستە، لەبەر یـەك سـەبەب، چـونکە وەختـی خۆی کە ئەو ئیمـزای کـرد، دەبێـت لـە شـروتەکان وازیـح بێـت، کـە نووسـراوە لـەکاتی تـەلاّقیش تـەعلیمات دەبێت ئەوەی تێدا بێت، من تەعەهود دەدەم پارەکە بگەڕێنمەوە، من لەگـەڵ کـاك شـوانم، ئەگـەر تەماشـای کۆمەڵگایەکی تر بکەین، کە هەردووکیان ئیمزا دەکەن زۆر جار بەینیان لـە رووی ئیجتیماعیـەوە تێکچـووە، بەڵام چونکە ئیلتیزاماتی شوقەو نازانم چیان هەیە، دەبێتە هۆیەك کە بمێنێنەوە ئەو عائیلەیە، لە ئاخیردا رەنگـە ئـەوەش حـەل بکـەن، واتـا تالّیبوهـا تەسـەور دەکـەم عەدالـەت تـرە، چـونکە ئـەو ئیلتیزامەکـەی لـە سەرەتاوە زانیوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار ئاشتی کەرەم بکە.

بەڕێز ئاشتی عزیز صالح:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بەو خاڵە من دەمەوێت باس لەوە بکەم، ئەگەر ئامانج لە پشتی یەکسانی دابەش کردنی بەرپرسیاریەتی دادپەروەری نەبێت، ئێمە خۆمان زوڵممان کردووە، من تەئیدی قسەکانی کوێستان خان دەکەم لەو ڕوانگەیەوە، کە هەلی کار بۆ ژن، مەسەلە ئەوە نییە لە چاوگەیەکی ژنانەوە بڕوانێم و بمەوێ زوڵمێك و ئەرکێکی زیاتر بخەینە سەر شانی پیاو، بەڵام لەو مونتەڵقە زۆرو واقیعیەوە، ئەگەر ئەم کۆمەڵگایە بخوێنینەوە، هەلی کار کردنی ژن، فورسەتدان بە کار بۆ ژن لە ئاستێکی زۆر نزمدایە، ڕادەی نەخوێندەواری ژن، وشیاری ژن لە ئاستێکی نزمدایە، ئەمانە هەمووی وای کردووە، کە فورسەتی ئیش کردن بۆ ژن لە ئاستێکی لاواز دابێت، لەوانەیە ژنێك فەرمانبەر بێت، ئەگەر ئەو تاڵبی سولفەکە بێت، ئەو کێشەیەی تووش نەبێت، بتوانێت لە ئایندەدا قەرزەکە بداتەوە، بەڵام ئەگەر هاوواڵتیەك پێشکەشی قەرزێك دەکات لەبەرامبەردا خێزانەکەی هاوواڵتیە، بە تەنها یەك ئیشی سەرەکی ئەوە، کە بە موعەدەلی دوازدە سەعات لە شەو و ڕۆژێکدا بریتیە لە بەخێو کردنی منداڵەکانی و خاوێن کردنەوەی ماڵەوە، کە ئەمەش ئەو ئیشەیە لەبەرامبەردا ئەو هیچ داهاتێك وەرناگرێت، لەبەر ئەوە من بڕوا دەکەم ئەمە زوڵمێکە بەرامبەرو بەتایبەتی ژنی هاوواڵتی دەکرێت، چونکە ئەو موعەدەلی دەخلی سفرە ڕۆژانە، بە تەنها ئەو پارانەی بۆ خێزانەکەی سەرف دەکرێت، لەسەر داهاتی ئەو حیسابە، لەبەر ئەوە بڕوام وایە ئەمە لە ئێستادا پیاوی هاوواڵتیش لەم کۆمەڵگایە زیاتر دەست دەکەوێت، تەئیدی ئەو فیکرەیە دەکەم، کە دەبێت لەو مەرحەلەیەدا پیاو بیداتەوە، لەوانەیە بۆ مەرحەلەکانی تر، بەڵام ئێستا پیاو باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عمر عبدالرحمن کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

نەصی ماددەکە خۆی چۆنیەتی گەڕاندنەوەی ئەو پارانەیە لەکاتی حاڵەتی تەلاق و تەفریق و فەسخی عەقدی زەواجە باسی لەسەر کراوە، پێشتر لە ماددەکانی پێشوودا باس لەوە کرا، کە هەردوو زەوج و زەوجە بە حوکمی یەك شەخصن، کەواتە یەك کەرەت قەرز وەردەگیرێت بۆ هاوسەرگیری، مەسەلە لێرە مەسەلەی عاتیفی نییە، عیلاقەی بەینی ژن و مێردایەتی، ئەمە عیلاقەیەکی عەقدییە لە بەینی تاڵیبی سولفەکەو حکومەت و دەوڵەتدا دەکرێت، ئەم عیلاقە عەقدییە زیمەی مالی یەکێك دەخاتە ژێر قورسایی ئەو قەرزەوە، ئەویش پێی دەگوترێت مەدین، بەگوێرەی قانونی تەنفیزیش، هەر کەسێك بوو بە مەدین، هەموو ئەموالەکانی زەمانە بۆ دەینی دائین، ئەمە قاعیدەی قانونییە، ئەمە قانونە، بە واتا ئەو مەدینەی

که پارەکە وەردەگرێت بە تەنیا خۆی تەحەمولی دانەوەی ئەو دەینە دەکات، لێرە باس لەوە کراوە هەر تەرەفێکیان دەتوانن بچن ئەو سولفەیە وەربگرن لە دەوڵەت، چ ژن دەتوانێت، چ پیاو دەتوانێت، بە واتا ئەگەر ژنەکە بێت، دەبێتە مەدینە و پیاوەکەش دەبێتە مەدین، لەلایەکی ترەوە ئەگەر بگەڕێینەوە سەر ئەحکامەکانی تەفریق و تەلاق و فەسخ، لە ماددەکانی (40 و 41 و 42) لە قانونی ئەحوالی شەخصی، حەقی داوە بە تەفریق (لکلا الزوجین)، یەعنی هەردوو تەرەف دەتوانن ئەم عیلاقە عەقدییە هەڵبوەشێننەوە، کە هەڵوەشێندرایەوە، ئەمە رەبتی بە عیلاقە عەقدییەکەی سولفەکە نییە، کە لە بەینی تەرەفێك مەدین کردوویەتی لەگەڵ دائین کە دەوڵەتە، بە واتا مەدین لەوێ دەبێت تەحەمولی دانەوەی دەینەکە بکات، ئیتر هەر چۆنێك داوا کراوە، کامیان داوایان کردووە، راستترین شێوە بۆ ئەمە، ئەوەیە کە بڵێین تاڵیبی سولفەکە، چونکە ئەم عیلاقە عەقدییە رەبتی بە شەخصی تاڵیبی سولفەوە هەیە، بۆچی؟ چونکە قانونی عێراقی و موجتەمەعی عیراقی باسی لە زیمەی مالی بەینی ژن و پیاو کردووە، زیمەی لە گوێرەی قانونی عیراقی جیاوازە، نابێت ئەویتریان تەحەمولی ویزری ئەویتریان بکات لە دانەوەی قەرزێك، ئارەزووی خۆیانە لە کاتی دانەوەی قەرزێك ئەتوانێت ئیتیفاق بکەن، پیاو وەری دەگرێت، ژن وەری دەگرێت، کامەیان وەری دەگرێت، ئەبێت تەحەمولی دانەوەکەشی بکات، ناکرێت تۆ هەموو داینەکە بخەیتە سەر پیاوەکە، چونکە پیاو لە حاڵەتی تەفریق و تەلاق و ئەمانە، مەهری ئەکەوێتە سەر، نەفەقەی ئەکەوێتە سەر، ئجوری مەسکەن و مەئکەلی ئەکەوێتە سەر، ئجوری حەزانەی ئەکەوێتە سەر، ناکرێت عەقدی سلفەکە یەکێکی تر وەری گرتبێ و، ئەوەش هەمووی بخەیتە سەر شانی پیاوەکە، وە خۆ کابرا لەو کاتە هیچ هەقێکی بە ژیان نامێنێت، لەبەر ئەو عیلاقە عەقدیەی کە هەیە، مەفروزە مەدین تەحەمولی داینەکەی خۆی بکات، مەدین ئەموالەکانی زەمانە بۆ دەینی داین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس بۆ جەنابت، ڕێزدار د. احمد وەرتی فەرموو.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دیارە هاوکارم کاك عمر لە ڕووی قانونیەوە ڕوونی کردەوە، ئەو کەسەی کە خۆی وەری دەگرێت، خۆی زەمانەتی هەیە ئەبێت بیداتەوە، بەڵام من پێموایە لە کۆمەڵگای ئێمە، لەبەر ئەوەی هەم یەکەم، لە ڕووی قانونیەوە نەفەقە لەسەر پیاوە، ئەو تەحەمولی مەسئولیەتی سەرپەرشتی کردنی ئوسرەو خێزانی لە ئەستۆدایە، ئەمە یەکەم، دوومیش وەکو کوێستان خان ڕوونی کردەوە، بۆ ئەوەی ستەم لەسەر ئافرەت کەم بکەین، لە حاڵەتێکا ئەگەر هەتا خۆشی فەرمانبەر بێت، زەوجەکە وەری دەگرێت، لە حاڵەتێکدا کە فەرمانبەر بوو، چونکە ئەگەر یەکێك لەو دوانە فەرمانبەر بوون، ئەولەویەت بۆ ئەوەیە کە وەری بگرێت، ئەگەر ئافرەتەکە فەرمانبەر بوو، دیسان من پێموایە لە ناو خێزاندا، دیسان پارەکە ڕادەستی مێردەکە ئەکرێتەوە، تەنانەت ئەگەر بۆ مەسەلەی مارەییش سەرف بکرێت لەو حاڵەتەدا، بۆ ئەوەی کە ستەم لە

ئافرەت نەکرێت، بۆ ئەوەی ئێمەش لێرە دیفاع لە ئافرەت بکەین، مـن پـێم باشـە کـە لـە ئەسـتۆی پیاوەکـە بێت، پیاوەکە بیداتەوە، زەوجەکە، نەك ئافرەتەکە بیداتەوە، چونکە لەو حاڵەتەدا ئەگەر پارەکەی ڕادەستی مێردەکەی کردو، پاشان حاڵەتی تەلاق یـان تەفریقەکـە ڕوویـدا، ئەوکاتـە سـتەمەکە بـۆ ئافرەتەکـە ئـەبێت، پارەکە سەرف کراوە، وە هەمیش پارەکە ئەبێت ئافرەتەکە بیداتەوە، من پێم باشە لەسەر مێردەکەی بێت، مێردەکە بیداتەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس بۆ جەنابت، بەڕێزان ئێستا ئەو بەڕێزانە کە مداخەلەیان کرد، وازح بوو، منیش ڕوون کردنەوەیەکم پێ باشە بیدەم، بە هەقیقەت ئەگەر بڵێین پیاو بیدات، ئیعـتیراف دەکـەین بـەوەی پیـاو بـاڵ دەسـتە لەسـەر ئافرەت، ئافرەت تەبەعیە، ئەمە لە ناحیەیەك خراپە، ئەگەر بڵێین ئافرەت بیدات، زۆربەی ئافرەتان ئەمڕۆ ئیش ناکەن، لـە ماڵەوەیـە، یـان ئـافرەتی ماڵەوەیـە، گوناحـە نیـەتی، ئـەویش زوڵمێکـە لێـی ئـەکرێت، بۆیـە گونجاوترین ئەوەیە (طالب السلفة)، ئینجا (طالب السلفة) ئەگەر پیاو بێت، یان ئەگەر ژن بێت، ئەوە وەکو ڕەئیەك حەزم کرد ڕوون کردنەوەیەك، ئەگەر نەسەکەش نـەبێت، (طالـب السـلفة) چـونکە ئـەو ئیشـەکانی کردووە، بزانن لە ڕێگەی، کەفالەتی وەرگرتووە، متابەعەی کردووە، بەهەر حـاڵ ئێستا چـەند، پێشـنیارێکە سیانە، (طالـب السـلفة) مەجموعەیـەك خوشـك و بـرا، پشـتیوانیان لێـی کـردووە، هـەروەها هـی(تعسـوف) ئەوەی کە ئیلا ئەبێت تەلاق بدرێت، وە (مناصف)ش، ئەویش پشتگیری هەیە، کاك شێروان کەرەمکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ هەموو قسەکانی بـرای بـەڕێزم کـاك عمـرین، ئـەم عەقـدە، عەقـدێکی مەدەنیـە، یـەعنی هـیچ پەیوەندیـەکی بـە قـانونی احـوالی شەخسیەوە نیـە، ئەمـە خـاڵی یەکـەم، خـاڵی دووەم، ناکرێـت ئێمـە لێـرە مەسـەلەی یەکسـانی و ئـەو شـتانە داخلـی قانونەکـە بکـەین، لەبـەر ئـەوەی ئـەوە عەقـدێکی مەدەنیـە، وە پەیوەنـدی بـە تـەلاقی تەعەسـووفی نیـە، پەیوەنـدی بـە نسـبەی تەقسیر نیـە، پەیوەنـدی بـەو تـەفریق و تەلاقانـە نیـە، کـە لـە مـەحاکمی ئـەحوالی شەخسـی جێبـەجێ دەکرێـت، نوقتـەی سـێیەم، لێـرەدا ئـەبێت کەفالەتێك تەقدیم بکرێت، دەکرێت ئێمە دوو کەفالەت تەقدیم بکەین، ئەو شەخسـەی کـە تـالبی سـولفەیە ئـەو کەفالەتەکـە تەقـدیم دەکـات، واتـە تالیـب سـولفە تەحـەمولی مەسـئولیەتەکە دەکـات، بـە پێـی ئـەو کەفالەتەی کەتەقدیمی دەکات، ئێمە هەق وایە مەعامەلەکان، وەکو بڵێین ڕۆتینیـەکان کـەم بکەینـەوە، بـۆ ئەوەی بتوانین بە زووترین کات هینەکە دەفع بکرێتن، وە قانون تحصل دینی حکومیش، ئەو قانونەیـە کـە ئێستا تەنفیز دەکرێت لە هەرێمی کوردستان، تەبیعی دەینی حکومی ئیعتیبار دەکرێـت، دەینـەکی مومتـاز، ئەگەر هاتو دەینەکی عادی هەبوو، دەینەکی حکومی هەبوو، دەینە حکومیەکە تـەفزیل دەکرێـت، کـەنگینێ وەرگیراوە ئەوجا دەینە عادیەکان استحصال دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ڕێزدار سیوەیل، ڕوون کردنەوەیەك ئەدات.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە باسی دەین دەکەین، پێم خۆشە یەك شت بزانین، ئەگەر چ ژن، چ مێرد، ئەگەر پیاوەکە ویستی ژنەکەی تەلاق بدات، نەك پێنج ملیۆن دینار بیت، حەز دەکات 200 مسقالێ زێڕ کە مارە کراوە، کە ویستی گوێی لێ نیە پارەکەی دەدات، پارەکەش دەداتەوە، یەك، دوو، ئەگەر ژنیش بەیەوێ تەلاق بدرێت، لە هەموو مالّەکەی خۆی خۆش دەبێت، ئەگەر شارەکیشی لەسەر تاپۆ بکات، لەبەر ئەوەی ناڕازیە، دەیەوێت نەجاتی بێت، ئەوە سێ، هەر ژنەکی کە دارایی نیە، کە مەعاشی نیە، حەتمەن سلفەی وەرناگرێ، کێ وەری دەگرێ، پیاوەکە وەری دەگرێ ئەگەر مەعاشی هەیە، زۆربەی جار هەرکەسەکی لە بەینی ژن و مێرد، لە بەینی بلّێین ئەو دوو هاوسەرە، کە دەیانەوێت سلفەی وەردەگرن، مەعاشی کامیان زۆر تڕە ئەو وەری دەگرێ، ئەگەر وابێت بە ئەقسات لێیان بگێڕنەوە، کە قستەکەیان کەمتر بێت، مەعاشەکە زیاتر لوّی بمێنێتەوە، لێرە ئێمە باسی یەکسانی ژن و پیاومان کردووە، هەرچەندە ئەمن لۆخۆم ژنم، بەلاّم پێم باشە (طالب السلفة) بێت بیداتەوە، ئەوکاتە کەس تێدا مەغدور نابێت، ئەگەر ژن داهاتی نەبێت، ئەگەر مەعاشی نەبێت، لە کوێ سلفەی وەردەگرێ؟، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا زۆرینەی بەڕێزان لەگەلّ ئەوەن (طالب السلفة) بێت، ئەوە دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەلّ ئەوەیە (طالب السلفة) بیدات، تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆر سوپاس، کێ لەگەلّ دانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، سوپاس، بە زۆرینەی دەنگ (طالب السلفة) ئەیداتن، سیاغەکە بکە، بۆ ئەوەی ماددەکە بە تەواوی بخەینە دەنگدانەوە، کەرەمکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

المادة السادسة:

في حالة حصول الطلاق او التفريق او فسخ عقد الزواج بين الزوجين تستحصل النفقة مدفوعة من طالبها والتى تعتبر السلفة المدفوعة من طالبها والتى تعتبر ديناً ممتازاً وفقاً لاحكام القوانين النافذة في الاقليم بخصوص تحصل الديون الحكومية.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەلّدایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆر سوپاس، کێ لەگەلّ دانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، زۆر سوپاس، دوو کەس لەگەلّ دانیە، بە زۆرینەی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر کەرەمکەن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السابعة:

على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەلایەتی کەرەمکەن.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لە ماددەی سێیەم، باسی ئەوەمان نەکرد، ئایا ئەقسات کو دەگەڕێتەوە، بـە چ شـێوەیەك دەگەڕێتـەوە؟، لە ماددەی سێیەم بڕیار بوو، بـەلأم وابـزانم سـیاغەکە گـۆڕا، ئەگـەر لـە مـاددەی سـابیعە دیـاری بکرێـت، کـە ئەقسات نسبە چەند بگەڕێتەوە، پێمان باشە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی ئافرەت کەرەمکەن.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی کەرەمکەن.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەلەمان:

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین، ئەوەی هاوکارم باسی کـرد، دواتـر بـە ڕێنمـایی، وای تێدەگـەم دەردەچـێت لـە لایەن وەزارەتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی کەرەمکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمەش لەگەڵ دەقی ماددەکەین، ئیمکان هەیە بە ڕێنمایی عیلاج بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، کەس لەسەر ئەو ماددەیە قسە ئەکات؟، یەك کەس، کەرەمکە هاژە خان.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

من لەسەر ئەو ماددیە قسەم نیە، بەس من حەز دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لەسەر ئەو ماددەیە، رەجائەن، دانیشە، رەجائەن، تکایە بیخوێننەوە بۆ ئەوەی بخەینە دەنگدانەوەو ئاخیر سیاغە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السابعة:

على وزارة المالية والاقتصاد اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان کێ لەگەڵ دایە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، سوپاس، کێ لەگەڵ دانیە تکایە دەستی بەرز بکاتەوە؟، سوپاس، بە کۆی دەنگ پەسەند کرا، بۆ ماددەیەکی تر کەرەمکەن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثامنة:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی ئافرەت کەرەمکەن.

بەڕێز گەشە دارا جلال:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی دارایی کەرەمکەن.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەکەین.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی کۆمەڵایەتی کەرەمکەن.